

KULTTUURIPERINTÖ KULTTUURIPOLIITTISISSA VISIOISSA
etnologinen tutkimus kulttuuriperinnöstä ministeriöiden poliittisissa teksteissä

Maija Karasvaara
Pro gradu- tutkielma
Historian ja etnologian laitos
Kulttuuripoliitiikan
maisteriohjelma
Kevät 2015
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos
Tekijä – Author Maija Karasvaara	
Työn nimi – Title Kulttuuriperintö kulttuuripoliittisissa visioissa. Etnologinen tutkimus kulttuuriperinnöstä ministeriöiden poliittisissa teksteissä.	
Oppiaine – Subject Etnologia Kulttuuripolitiikan maisteriohjelma	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – 4 / 2015	Sivumäärä – Number of pages 86
Tiivistelmä – Abstract <p>Pro gradu- tutkielmassani tarkastelen kulttuuriperinnön roolia 2000-luvun kulttuuriperintöä koskevissa poliittisissa strategioissa. Tutkielma on aineistolähtöinen analyysi ministeriöiden suunnitteluteksteistä, joissa visioidaan kulttuuripolitiikan suuntaviivoja ja tulevaisuutta. Tutkimuksen keskeisin käsite on kulttuuriperintö, jonka monitasoista merkitystä käytän tutkimukseni lähtökohtana. Lisäksi tukeudun kulttuuriperintöpolitiikkaa ja kulttuuriperinnön ja vallan yhteyksiä selittäviin teorioihin. Tutkimukseni taustalla on nykyinen kulttuuripoliittinen tilanne, jossa kulttuurin ja talouden tiivis yhteys on muuttanut kulttuuripolitiikan kieltä ja kulttuurille annettua roolia yhteiskunnassa.</p> <p>Sovellan Hilikka Summan (1989) suunnittelutekstien määritelmää, jonka mukaan suunnittelutekstit ovat hallinnon työkalu ja niiden avulla tuotetaan poliittista todellisuutta. Tutkielmani pyrkii hahmottamaan kulttuuriperinnölle teksteissä tuotettua roolia ja merkitystä tulevaisuuden visioissa. Tutkielman metodologinen kehys lähestyy kieltä aktiivisena ja todellisuutta rakentavana tutkimuskohteena. Analyysissäni tulkitsen tekstejä kriittisen lähiluvun avulla.</p> <p>Aineiston analyysi osoittaa, että kulttuuriperintö on strategioissa politiikan kohde ja väline. Nykyisessä kulttuuripoliittisessa asetelmassa kulttuuriperintö on osa kulttuuriteollisuutta ja sen avulla pyritään tuottamaan taloudellisia vaikutuksia. Kulttuuriperintö on visioissa 2000- luvun kansallisretoriikan ja sivistyksen voimavara ja lähde. Teksteillä tuotetaan kulttuuriperintöpoliittisia visioita kestävästä ja ihmislähtöisestä kulttuuriperintöhallinnosta, jonka avulla tulkintani mukaan puretaan auktorisoitua kulttuuriperintödiskurssia ja pyritään hallinnoimaan kulttuuriperintöä kansalaislähtöisesti. Kulttuuriperintöinstituutioille teksteillä tuotetaan muutospainetta toimia taloudellisesti tuottavina, digitaalisia palveluita hyödyntävinä kulttuuriteollisuuden toimijoina. Tutkimukseni osoittaa, että kulttuuriperinnöllä on keskeinen rooli valtiollisen kulttuuripolitiikan tuottamissa visioissa. Käsitteen merkityksiä tuotetaan suunnitteluteksteissä laajempia politiikan teemoja heijastellen.</p>	
Asiasanat – Keywords kulttuuriperintö, kulttuuripolitiikka, ministeriöt, kulttuuri-instituutiot, suunnittelutekstit, lähiluku	
Säilytyspaikka – Depository Historian ja etnologian laitos	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	4
1.1. Tausta ja tutkielman rakenne	4
1.2. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	8
1.3. Kulttuuriperinnön tutkimuskenttä	13
1.4. Kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan lähteenä.....	16
1.5. Tutkimuksen ajallinen ulottuvuus: kulttuuriperintö ja kulttuuripolitiikan kolmas pitkä	18
2. KULTTUURIPERINTÖ KULTTUURIPOLITIIKAN KOHTEENA.....	21
2.1. Kulttuuriperinnön muuttuva määritelmä	21
2.2. Kulttuuriperintö ja valta.....	25
2.3. Kulttuuriperintö tuotteena	29
3. TUTKIMUSAINEISTO JA METODOLOGIA	31
3.1. Etnologis-kulttuuripoliittinen tutkimusote	31
3.2. Poliittiset tekstit tutkimuskohteena	34
3.3. Kriittinen lähiluku	38
4. KULTTUURIPERINTÖ KULTTUURIPOLITIIKAN RESURSSINA	41
4.1. ”Kohti tulevaisuutta, mutta vanhaa säilyttäen”	41
4.2. Kulttuuriperintö ja luova talous	47
4.3. Kansallinen identiteetti ja 2000-luvun kansallisretoriikka.....	51
4.4. Kulttuuriperintö sivistyspuheena	56
4.5. Kulttuuriperintö politiikan kohteena ja talouden välineenä.....	58
5. KESTÄVÄN KULTTUURIPERINNÖN TAVOITE	59
5.1. Kulttuuripolitiikan vastuu globaalista kestävydestä	59
5.2. Kestävän kulttuuriperinnön visiot	62
5.3. Kestävä aluekehittäminen	64
5.3. Ihmislähtöisyys auktorisoitua kulttuuriperintödiskurssia purkavana puheena	66
6. KULTTUURIPERINTÖTOIMIJOIDEN TULEVAISUUDEN SUUNTAVIIVOJA	68
6.1. Teknologisoituminen ja kulttuuriperintö	70

6.2. Tulevaisuuden muistiorganisaatiot	72
7. JOHTOPÄÄTÖKSET	74
7.1. Kulttuuriperintöpolitiikan suuntaviivat	74
7.2. Lopuksi.....	79
8. LÄHTEET	81
8.1. Tutkimusaineisto	81
8.2. Lähdekirjallisuus	82
8.3. Painamattomat lähteet	85

1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

1.1. Tausta ja tutkielman rakenne

Tutkin pro gradussani kulttuuriperintöä ja kulttuuriperintöpolitiikkaa käsitteleviä poliittisia tekstejä. Asiantuntijapuheessa kulttuuriperintöön viitataan usein identiteettien rakennustyökaluna – kansakuntien tai yhteisöjen yhteiseksi tunnistettuna menneisyytenä, jonka avulla on kasvatettu kansallistunnetta tai vastaavasti erottauduttu muista ryhmistä. Samanaikaisesti puhetta kulttuuriperinnöstä käytetään turismin ja matkailun piirissä, jonka markkinointisällöissä näillä viittauksilla luodaan mielikuvia vetovoimaisesta perinteestä ja autenttisista kulttuurielämyksistä. Kulttuuriperintö tarjoaa matkailijoille ainutlaatuisia esteettisiä kokemuksia, ja sen luomalla arvolla erottaudutaan ja rakennetaan paikoille, alueille ja ryhmille omaleimaista, houkuttelevaa imagoa ja statusta. Kulttuuriperinnön poliittinen ja kaupallinen luonne on tehnyt siitä kommodifioidun populaarikulttuurin sisällön ja kulttuuriteollisuuden tuotteen, jonka myötä sen rooli ja merkitys ovat muuttunut osana laajempaa yhteiskunnallista keskustelua ja talouden lainalaisuuksia. (Esim. Harrison 2013, 4–5.)

Valitsin aineistokseni keskeiset kulttuuriperintöä koskevat strategiatekstit ja kulttuuriperintöpolitiikkaa käsittelevät julkaisut vuosilta 2001–2011. Kulttuuriperintöä koskevat asiat on osoitettu Suomen valtionhallinnossa opetus- ja kulttuuriministeriön vastuualueelle. Rajasin tutkimusaineistokseni opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) *Kulttuuriperintöstrategia 2020* –

julkaisun (OKM 2009) ja Valtioneuvoston *Selonteon kulttuurin tulevaisuudesta* (OKM 2011). Hyödynnän analyysissäni myös Ympäristöministeriön julkaisemaa *Rakennusperintöstrategiaa* (YM 2001) ja *Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa* strategista julkaisua (OKM 2003). Tutkimuskohteeni on näin ollen kokonaisuus tekstejä, jotka käsittelevät kulttuuriperintöä yhtenä valtiollisen kulttuuripolitiikan osa-alueena. Viittaan analyysissäni myös joihinkin muihin valitsemini ajankohtaisiin hallinnon asiakirjoihin, kuten kulttuuriperintöä koskeviin sopimuksiin. Viittausten avulla on mahdollista kytkeä tutkimukseni vahvemmin ajankohtaiseen kulttuuriperintöpoliittiseen kontekstiin. Tutkimukseni on aineistolähtöinen: aineistossani kulttuuriperintö on yksi kulttuuripolitiikan teema ja osa-alue, jonka hallinnointia ja strategisia linjauksia teksteissä tuotetaan. Soveltamani aineistolähtöisyys tuottaa tutkimuksen keskeiset teoreettiset jäsennykset analyysini tuloksena. Keskityn tutkimuksessani kulttuuriperintöä käsittelevien tekstien ja niistä hahmottamieni kulttuuriperinnön ympärille rakennetun puheen ja diskurssien analysointiin.

Tutkimukseni on syntynyt mielenkiinnostani poliittisia prosesseja ja kulttuuriperinnön tutkimusta kohtaan. Jyväskylän yliopiston etnologian ja Helsingin yliopiston folkloristiikan opintojeni aikana olen huomionut, että puhe kulttuuriperinnöstä yhdistetään yhteiskunnalliseen kehykseen, mutta kulttuuriperintöpolitiikkaan tai kulttuuriperinnön poliittiseen luonteeseen ei humanistisessa lähestymisessä juurikaan paneuduta. Kulttuuripolitiikan opintojeni kautta minulle avautui uusi konteksti ja näkökulma menneisyyden hallinnointiin ja sen ilmenemismuotoihin. Kulttuuriperintöpolitiikassa keskustelua tuntuu hallitsevan rahoitukseen ja suojeluun liittyvät kiistat, mutta olen kiinnostunut ymmärtämään ilmiötä näitä hallitsevia teemoja pintaa syvemältä. Kiinnostustani aiheeseen on lisännyt kulttuuriperinnölle muodostunut merkitys tehokeinona ja kiistakapulana, ja olen seurannut mielenkiinnolla kulttuuriperintöön liittyviä polemiikkeja. Elämysteollisuus on tunnistanut kulttuuriperinnön hyödyntämismahdollisuudet, ja käsitteeseen on mahdotonta olla törmäämättä matkailupuheessa. Kulttuuristen symbolien käyttö aiheuttaa kiistoja sen omistusoikeudesta ja käytöstä kaupallisiin tarkoituksiin. Maailmanpoliittisten konfliktien uutisvirrassa kulttuuriperintökohteita uutisoidaan tuhoutuneen ääri liikkeen sodankäynnin välineenä. Olen seurannut tiiviisti myös kulttuuriperintökysymysten käsittelyä museotalalla, joka on opintojeni aikana muodostunut yhdeksi mahdolliseksi tulevaisuuden urapoluksi. Koen tärkeäksi ymmärtää kulttuuriperintökysymyksiä eri näkökulmista, joista kulttuuripolitiittisten toimenpiteiden vaikutus kulttuuriperintöalan tulevaisuuteen on yksi keskeinen opintojeni päämäärä.

Suomessa kulttuuriperintöammattilaisten käymä keskustelu on tasapainottelua taloudellisten realiteettien ja aineettomien arvojen välillä. Turussa huhtikuussa 2014 järjestetty kulttuurialan ja –

hallinnon ammattilaisten kulttuuriperintöseminaarissa puheenvuorojen yhteinen huolenaihe oli miten kulttuuriperintö selviää aikana, jolloin julkisia määrärahoja leikataan ja toimintaa tulee perustella tuottavuudella. Turun yliopiston historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen verkkolehdestä keskustelua kiteytetään: ”Tuotteistaminen saattaa joissain tapauksissa pelastaa katoavan kulttuuriperinnön, mutta kaikkea ei ole mahdollista muuttaa suoraan rahaksi. Kulttuuriperinnöstä saatu tuotto on monissa tapauksissa aineetonta. Se ei ole suoraan mitattavissa, vaan heijastuu suurempiin kokonaisuuksiin kuten yleiseen hyvinvointiin, jaksamiseen ja ihmisten onnellisuuteen”. (Paasikivi, 2014 [online].) Kysymyksenasettelu liittyy kulttuuriperintöä koskevat haasteet ja tavoitteet osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua ja kulttuuripolitiikan ajankohtaisia sisältöjä, kuten puhetta hyvinvoinnista ja taloudellisista vaikutuksista. Kulttuuriperinnöstä on tullut yksi kaupallinen kulttuuriteollisuuden ala ja institutionalisoitunut kulttuuri-ilmio. Kulttuuriperinnöstä on tullut näin myös kulttuuripolitiikan keskeinen käsite, jolle on annettu tässä prosessissa institutionaalista valtaa (Donnachie 2010, 115).

Tutkimukseni tavoitteena on selvittää kulttuuriperintöä koskevien strategioiden kulttuuriperinnölle antamaa roolia, merkityksiä ja arvoperustaa osana kulttuuripolitiikan hallinnon alaa. Kulttuuriperinnön tarkastelu perustuu tutkielmassani ministeriöiden tuottamiin aineistoihin – tutkimuskohteekseni valitsin harjoitettua politiikkaa ohjaavia suunnittelu- ja strategiatekstejä, joiden kautta näitä suuntaviivoja ja sisältöjä on mahdollista tarkastella. Tutkimukseni teoreettisena lähtöoletuksena on, että poliittisilla teksteillä luodaan käytäntöjä ja toimenpiteitä sekä perusteluja harjoitetulle kulttuuriperintöpolitiikalle. (ks. esim. Summa 1989, passim; Jokinen yms. 1993, 18.) Tavoitteenani on hahmottaa näitä esitettyjä näkemyksiä ja linjauksia sekä arvioida kriittisesti aineistossani esitettyjä teemoja, toimenpiteitä ja perusteluja harjoitetulle politiikalle kulttuuriperinnön kontekstissa. Rakennan tutkimusasetelmani ensisijaisesti kriittisen perinnöntutkimuksen ja 2000-luvulla Suomessa julkaistuun kulttuuriperintöä koskevan tutkimuksen avulla. Kulttuuriperintöön liittyvien käsitteiden ja tutkimuksen teoreettisissa lähtökohdissa tukeudun Laurajane Smithin, Rodney Harrisonin, Outi Tuomi-Nikulan, Katriina Siivosen ja Eeva Karhusen kulttuuriperintöä käsittelevään ajankohtaiseen tutkimukseen sekä Siivosen ja Karhusen tutkimuksiin kestävästä kulttuurista ja alueellisista identiteetistä. (Siivonen 2006; 2008; Smith 2006; 2009; Harrison 2011; 2013; Tuomi-Nikula 2013; Karhunen 2014.)

Rakennan tutkimukseni teoreettiset lähtökohdat kulttuuriperinnölle annetuista merkityksistä ja käsitteen eri tulkinnoista. Tukeudun tässä Esa Pirneksen (2008) tutkimukseen laajasta kulttuurin käsitteestä kulttuuripolitiikan perusteluna sekä ensisijaisesti Harrisonin ja Smithin teorioihin

kulttuuriperinnön poliittisesta luonteesta ja sen hallinnoinnista. Kulttuuriperinnön käsitteen ohella hyödynnän analyysini taustalla kulttuuriperinnön tuottamista ja tätä tapahtumaketjua selittävää kulttuuriperintöprosessin käsitettä ja kriittisen perinnöntutkimuksen kannalta keskeistä auktorisoidun kulttuuriperintödiskurssin tulkintaa. Tutkin tekstiaineistoja lähiluvun metodin avulla. Tutkimukseni metodologinen viitekehys perustuu teorioihin, joiden mukaan kieli on yhteiskunnan käytännöllinen todellisuus (ks. esim. Fairclough 2001; Jokinen ym. 1993).

Yhdistän tutkimuksessani etnologisen tutkimusaiheen kulttuuripoliittiseen viitekehukseen. Tavoitteenani on rakentaa tutkimuksen kokonaisuus etnologis-kulttuuripoliittisena analyysinä kulttuuriperinnöstä osana kulttuuripolitiikan diskurssia. Hallinnollisen tekstin soveltaminen kulttuurintutkimukselliseen lähestymistapaan tuntui haasteelliselta tekstien edustaessa hallinnollista instituutioita, joka häivyttää kulttuuriperinnön sisältöjä hallinnollisen kielen kiemuroihin.¹ Pyrin ratkaisemaan tämän näkökulmien yhdistämisestä syntyvän asetelman lähestymällä aineistoa ja tutkimuskohdettani kulttuurintutkijana, jonka vahva ymmärrys tutkimuskohteesta eli kulttuuriperinnöstä mahdollistaa aineiston syvällisen ja kriittisen tarkastelun institutionalisoituneessa kontekstissa. Tutkimukseni on osa etnologista ja kulttuurin tutkimuksellista jatkumoa, jossa kulttuuriperintöä tutkitaan kriittisellä, refleктоivalla ja itsearvioivalla tutkimusotteella. Syvennän tätä ajattelua ja tutkijapositioniani luvussa 4.2.

Tutkielmani ensimmäinen luku esittelee tutkimukseni lähtökohdat eli tutkimusongelman ja tutkimuskysymyksen sekä kulttuuriperinnön tutkimuksen tutkimuskentän. Tiivistän luvussa myös kulttuuripolitiikan näkökulmasta keskeiset teemat ja poliittisen ilmapiirin, jossa aineistoni on tuotettu. Rajauksen avulla olen määrittänyt tutkimukselleni sen ajallisen ulottuvuuden osana kulttuuripolitiikan diskurssia. Toinen luku keskittyy tutkimukseni teoreettisiin lähtökohtiin – kulttuuriperinnön käsitteeseen kulttuurisena ilmiönä ja kulttuuriperinnön ja vallan yhtymäkohtiin. Luvussa määrittelen tutkimukseni keskeiset käsitteet ja teoreettisen lähestymisen kulttuuriperinnölle politiikan sisältönä ja kohteena. Tiivistän myös kulttuuriperinnön käsitteen yhtymäkohdat laajempaan yhteiskunnalliseen keskusteluun ja ajankohtaisiin politiikan teemoihin. Esittelen tutkimusaineistoni ja metodologiset lähtökohdat analyysilleni pääluvussa kolme. Määrittelen poliittisia tekstejä tutkimuskohteena tarkemmin luvussa 3.2. Neljännessä, viidennessä ja

---

¹ Kulttuurien tutkimuksen ymmärrän tutkimukseni kansatiedettä, folkloristiikkaa, etnologiaa ja näille läheisiä oppialoja yhdistäväksi kehykseksi, jonka piirissä teorioiden, käsitteiden ja metodien lainaaminen esimerkiksi yhteiskuntatieteistä ja aktiivinen tieteiden välisyys on yleistynyt viime vuosikymmeninä (ks. esim. Pöysä 2010).

kuudennessa luvussa esittelen analyysin tulokset. Analyysiluvut rakentuvat kolmen hahmottamani teeman ympärille. Keskityn analyysiluvuissa kulttuuriperinnölle aineistossani annettujen roolien ja merkityksen purkamiseen ja analysointiin. Tutkimukseni viimeinen pääluku vetää yhteen keskeisiä johtopäätöksiä ja tulkintoja tekemilleni havainnoille.

1.2. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Opetus- ja kulttuuriministeriön selonteko kulttuurin tulevaisuudesta kuvaa kulttuuripoliitiikan tulevaisuuden suuntaviivoja seuraavasti:

Tulevaisuuden menestykseen kuljetaan kahta tietä: säilyttämällä vanhaa ja arvokasta sekä kehittämällä uusia kiinnostavia kokeiluja ja sovelluksia. Pysyvienkulttuuristen arvojen ja kulttuuriperinnön ymmärtäminen ja vaaliminen ovat luovuuden ja innovaatioiden resurssi ja perusta. (OKM, 2011.)

Kulttuuripoliittisissa tulevaisuusvisioissa menneisyys ja perintö ovat osa kulttuurin tulevaisuuspuhetta, jossa yhteiskunnan ”tulevaisuuden menestysteitä” teksteillä rakennetaan.

Määrittelen tutkimani asiakirjat poliittisiksi suunnitteluteksteiksi, jotka ilmentävät keskeisesti ministeriöiden, ensisijaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön, poliittisia linjauksia ja harjoittamaa politiikkaa.² Haluan analyysilläni selvittää, minkälainen merkitys ja tehtävä kulttuuriperinnöllä on kulttuuripoliittisissa linjauksissa ja miten kulttuuriperinnön rooli määritellään osana laajempaa kulttuuripoliittista tulevaisuuspuhetta. Tutkimukseni lähtökohtana on näkemys kielen luonteesta todellisuutta rakentava tekijänä (ks. esim. Jokinen yms. 1993). Tekstit eivät ainoastaan määrittele kulttuuriperintöpolitiikkaa, vaan sitä myös rakennetaan niiden kautta. Poliittisissa teksteissä esitetään ja tuotetaan kulttuuriperinnölle – kuten muillekin kulttuuripoliitiikan kohteille – merkityksiä ja tavoitteita, mutta myös ongelmia, joihin teksteillä haetaan uusia ratkaisuja. Tutkimuskohteenani on yhtäläillä strategioissa esitetyt ongelmat ja haasteet, kuin mahdolliset näille linjatut ratkaisut tai toimenpide-ehdotukset.

Tutkimukseni tavoitteena on tuottaa kulttuuriperintöä ja kulttuuriperintöpolitiikkaa koskevaa tietoa. Tulkitsen tekstien muokkaavan kulttuurin kenttää ja toimijoita sekä toiminnan olosuhteita (ks. Pirnes 2008, 14). Kulttuuriperinnön kohdalla tämä kohdistuu ensisijaisesti kulttuuriperintöä hallinnoiviin instituutioihin ja muistiorganisaatioihin, kuten museoihin, arkistoihin ja kirjastoihin.

---

² Suunnittelutekstien määritelmässä tukeudun Hilikka Summan poliittisten tekstien tutkimukseen (Summa 1989). Poliittisista teksteistä tutkimuskohteenani tarkemmin luvussa 3.2.

Näin ollen tutkielmani tarkastelee sitä, miten kulttuuriperinnön käsite määritellään aineistossani ja mitä merkityksiä, tulevaisuuden visioita ja laajempaa yhteiskunnallista merkitystä kulttuuriperinnölle ja sen hallinnoinnille teksteissä tuotetaan. Tutkimusaineistoni rakentaa toteutettua ja toteutettavaa politiikkaa puheena ja hahmottamistani diskursseista rakentuvat argumentit voidaan määritellä tehdyiksi poliittisiksi valinnoiksi, joiden kautta määritellään kulttuuriperinnön merkitys ja rooli osana laajempaa poliittista strategiaa. Tutkimukseni yhtenä keskeisenä lähtöoletuksena on kulttuuriperinnön poliittinen luonne ja sen rakentuminen perinnölle annettujen symbolisten arvojen ja merkitysten kautta. (ks. esim. Harrison 2009; ks. tarkemmin luku 2.2.).

Keskityn analysoimaan aineiston kulttuuriperintöä koskevia osuuksia, mutta otan analyysissäni huomioon kulttuuriperintöasioiden suhteuttamisen muihin aineiston teemoihin ja näiden yhteen linkittymisen. Kulttuuriperinnölle esitetään aineistossa rooli ja paikka osana laajempaa kulttuuripoliittista asetelmaa ja laajempaa yhteiskunnallista kehystä. Kulttuuripolitiikan diskurssi tuottaa puhetta kulttuurin merkityksestä kaikkialla yhteiskunnassa. Kulttuuripolitiikan strategia 2020 tiivistää harjoitetun kulttuuripolitiikan tavoitteet seuraavasti:

Lähtökohtana on, että kulttuurin ja siten myös kulttuuripolitiikan merkitys yhteiskunnassa kasvaa edelleen. Tämä merkitsee, että kulttuuripolitiikan toimintalue, toimintamuodot ja -tavat monipuolistuvat nykyisestä. Uusia painopisteitä nousee esiin, kuten kulttuurin sosiaaliset vaikutukset taloudellisten vaikutusten rinnalla, kestävä kehityksen vaatimukset ja monikulttuurisuus. (OKM, 2009.)

Tavoitteissa voi nähdä kulttuuripolitiikan heijastelevan ja mukailevan hallinnon alan ulkopuolelta tulevia laajempia trendejä ja suuntaviivoja. Analysoimieni tekstien kokonaisuudessa toistuu kulttuuripoliittisessa ja laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa vakiintuneet teemat, kuten puhe kestävydestä ja kestävästä kulttuurista, globalisaatiosta, luovuudesta, kulttuurin ja talouden yhteen linkittymisestä sekä kulttuurin moninaisuudesta.³ Sijoitan tutkimukseni osaksi laajempaa kulttuuripolitiikan diskurssia, jossa nämä laajemmat ilmiöt ovat vakiinnuttaneet asemansa osana poliittista puhetta. Teemojen avulla on mahdollista tarkastella kulttuuriperintöpolitiikka tiiviissä vuorovaikutuksessa vakiintuneiden teemojen avulla tuotettuihin visioihin, motiiveihin ja kielellisiin valintoihin.

Vaikka tutkimukseni keskittyy kansallisen tason kulttuuriperintöpolitiikkaan, kytkeytyy aineistoni ja tutkimusaiheeni kansainväliseen kulttuuripolitiikan kenttään. Kulttuuriperintöpolitiikkaa hallinnoidaan ja rakennetaan tiiviissä yhteydessä kansainvälisiin toimijoihin. Keskeisimmät

---

³ Yhteiskunnallisesta kontekstista ja vakiintuneista teemoista kirjoitan tarkemmin luvussa 1.5.

kansainvälisesti vaikuttavat kulttuuriperintötoimijat UNESCO, ICOMOS, Euroopan unioni ja Euroopan neuvosto ovat vaikuttaneet kulttuuriperinnön määritelmään, sen hallinnon järjestämiseen, kulttuuriperintöpolitiikan kehittämiseen, seurantaan ja toteuttamiseen. (Karhunen 2014, 31-33.)

Rajaan tutkimuskontekstiksi valtiollisen kulttuuripolitiikan ja ministeriöiden toiminta-alueen. Tutkimani julkaisut ovat keskeisimmät tässä viitekehyksessä 2000-luvulla tuotetut kulttuuriperintöpolitiikan tulevaisuutta käsittelevät poliittiset suunnittelutekstit. Aineistoni kokonaisuus on katsaus kulttuuripoliittisiin visioihin ja suunnitteluun 2000-luvun Suomessa, mutta tekstejä tulee tulkita kansainvälisessä kontekstissa, sillä kansainvälisten instituutioiden vaikutukset ovat ilmeisiä käsitteiden määrittelyssä ja poliittisten linjausten rakentamisessa (ks. esim. Singh 2011, 6-7). Kulttuuriperintöpoliittisia hallinnointiin, suojeluun ja tutkimukseen vaikuttavia hankkeita on tälläkin hetkellä käynnissä lukuisia. Keskeisimpiä prosesseja ovat kansainvälisesti solmitut kulttuuriperintöä koskevat sopimukset, joiden kautta vallitsevien arvojen muutoksia ja kulttuuriperinnön määritelmiä on ajan mittaan muokattu ja sovellettu myös kansallisella tasolla. Vuonna 2013 Suomi sitoutui Unescon aineettoman perinnön yleissopimuksen toimenpanemiseen ja aineettoman perinnön suojelu- ja luettelointityöhön. Museovirasto ja Kotiseutuliitto valmistelevat parhaillaan kansainvälisen Faron sopimuksen ratifiointia Suomessa. Faron sopimus on tähän mennessä laajin kulttuuriperintöä koskeva yleissopimus, joka korostaa tavoitteissaan muun muassa kulttuuriperinnön yhteiskunnallista merkitystä sekä kansalaisten oikeuksia ja velvollisuuksia siitä huolehtimiseen. (Karhunen 2014, 35-36; Faron sopimus [online].) Kulttuuriperintöpolitiikka on ensikädessä vastuussa näiden teemojen esiintuomisesta ja toimenpiteistä muutosten toteutumisesta.

Ymmärrän kulttuuriperintöpolitiikan yhdeksi politiikan osa-alueeksi, jonka kansallinen ja kansainvälinen hallinnointi on osa kulttuuripolitiikan kenttää ja sen toimintaa. Suomessa kulttuuriperinnön säilyttämistä koskeva lainsäädäntö on hajanaista eikä kulttuuriperinnön määrittely ole lainsäädännön puitteissa aina tarpeeksi selkeää. (Tuomi-Nikula 2013, 17.) Suomen perustuslakiin on kirjattu vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä, joka kuuluu kaikille tasapuolisesti. Vastuun lisäksi jokaisella ihmisellä tulee olla oikeus nauttia yhteisestä perinnöstä iästä, asuinpaikasta tai varallisuudesta riippumatta. (Perustuslaki, FINLEX [online].) Kulttuuriperintöpolitiikan hallinnoinnin ensisijainen vastuu on Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriöllä.⁴ Museovirasto on valtion kulttuuriperinnön asiantuntijaelin, jonka tulee oman strategiansa mukaisesti tuoda kulttuuriperintöä esiin yhteiskuntapoliittisissa kokonaisuuksissa ja keskusteluissa, sekä pitää perintöä koskevia asioita

---

⁴ Kulttuuriperintöä koskeva valtiollinen politiikka on rajattu OKM:ssä omaksi sektorikseen. Vuonna 2001 osasto nimettiin kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osastoksi. Kulttuuriasiat jaettiin käsiteltäväksi taide- ja kulttuuriperintöyksiköissä. (Pirnes 2008, 202.)

pinnalla valtioneuvoston strategioissa. Museovirasto on myös suojeluviranomainen, joka vastaa muinaisjäännösten, rakennusperinnön, kulttuurihistoriallisesti arvokkaan ympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojelusta. (Häyrynen 2006, 71; Karvonen & Räsänen 2002, 59.) Muistiorganisaatiot, kuten museot ja arkistot, ovat Suomessa julkisen tuen varassa, ja OKM ohjaa museotoiminnan rahoitusta lakisääteisten valtionosuuksien kautta. Kulttuuripoliittisilla toimenpiteillä ohjataan näitä taloudellisia realiteetteja ja asetetaan toiminnalle tavoitteita. Ministeriöt toteuttavat ensisijaisesti hallitusohjelmassa sovittuja toimia omalla hallinnonalallaan. Aineistossani esitetyt ja analysoimani strategiset linjaukset ovat budjettivarojen jaon ja lainsäädännön ohella ministeriön keskeisiä tehtäviä. (Kangas ym. 2002, 39.) Rajaan tutkimukseni institutionaaliseksi viitekehyyksi valtion kulttuuriperintötoimijana. Huomioin analyysissäni Unescon (ja muiden kieltä ja politiikan sisältöjä aktiivisesti muokkaavien instituutioiden) vaikutukset kulttuuripoliittikkaa ohjaavana voimana sekä kulttuuriperintökeskustelun aktiivisena ylläpitäjänä.

Ensisijainen tutkimuskysymykseni on millaista todellisuutta analysoimani tekstit tuottavat millaisista diskursseista kulttuuriperintö kulttuuripoliittisissa ohjelmissa rakentuu? Toissijaisena tutkimuskysymyksenä on miten kulttuuriperintö sijoittuu aineistossani osaksi laajempaa kulttuuripolitiikan kehystä ja tulevaisuuden visioita. Tutkimuskysymysteni avulla pyrin löytämään vastauksia myös siihen, kenen toimesta muutoksia esitetään ratkaistavaksi ja miten kulttuuriperintödiskurssit toimivat suhteessa toisiinsa. Tavoitteenani on aineistoni sisällönanalyysin ja kriittisen lähiluvun keinoin tarkastella sitä, millaisin kielellisin ja diskursiivisin keinoin suunnittelutekstit määrittävät kulttuuriperintöpolitiikan sisältöjä ja kulttuuriperinnön yhteiskunnallista asemaa osana kulttuuripoliittista diskurssia. Tutkimuksen tavoitteena on näin ollen tarkastella sitä, millaista kulttuuriperintöpolitiikkaa teksteillä rakennetaan.

Tutkimilleni suunnitteluteksteille on – Hilikka Summaa (Summa 1989) mukaillakseni – tyypillistä tulevaisuuteen suuntautunut puhetapa, jolla luodaan linjauksia ja suuntaviivoja tulevaisuuden poliittiselle toiminnalle.⁵ Analyysissäni avaan aineistossa esitettyjä kulttuuriperintöpolitiikalle asetettuja tavoitteita ja visioita. Poliittisissa teksteissä kirjoittajat ja strategioiden laatijat on häivytetty taustalle ja tekijöitä ei ole kaikissa tapauksissa nimetty, vaan tekstit edustavat yhteiskunnan instituutioita, asiantuntijuutta ja valtiovaltaa (Summa 1989, 4; Pirnes 2008, 28–29). Suunnitteluteksteillä rakennetaan lähtökohtia sille, miten valtion alaiset muistiorganisaatiot tulevat toimimaan tulevaisuudessa ja minkälainen suhde vallitseville kulttuuripolitiikan yleisille

---

⁵ Kulttuuripolitiikan strategian linjaukset ulottuvat vuoteen 2020. Selonteko kulttuurin tulevaisuudesta määrittelee tulevaisuuden suuntaa vuoteen 2035.

suuntaviivoille ja kulttuuriperinnölle tulevaisuuden kulttuuripolitiikalle rakennetaan. Yhtenä diskurssien avulla johdettava analyysin tavoitteena pyrin tutkimukseni avulla ymmärtämään kulttuuriperintöalaan liittyviä tulevaisuuden haasteita ja niihin aineistossani ehdotettuja ratkaisuja.

Tutkielmassani käsittelen näin ollen kulttuuriperintöä etnologisena ja yleishumanistisena tutkimusaiheena, joka institutionalisoitumisen myötä on noussut yhdeksi keskeiseksi kulttuuripolitiikan kohteeksi ja toiminnan sisällöksi. Tutkimukseni keskiössä ja punaisena lankana kulkee kulttuuriperinnön käsite, sille annetut määritelmät ja käsitteen ympärillä käyty akateeminen ja julkinen keskustelu. Valitsin lähestymistavakseni aineistolähtöisen kriittisen lähiluvun tekstien konsensushakuisuuden ja retorisesti mietojen sisältöjen vuoksi. Tulkitsemalla aineistoa kriittisellä lukuotteella, on mahdollista hahmottaa tekstien sisältämiä näkemyksiä ja valtarakenteita. Tavoitteenani on luoda mahdollisimman laaja ja tiheä kuvaus ja ymmärrys aineistoni kulttuuriperintöpuheesta.⁶ Tavoitteenani on tunnistaa näillä työkaluilla teksteissä tuotettuja kulttuuriperinnölle annettuja merkityksiä ja siihen liitettyjä diskursseja. Kun tutkin kulttuuriperintöä poliittisissa teksteissä, yhdistän kulttuuriperinnön ja siihen liitettävien ilmiöiden tarkastelun valtiolliseen kulttuuripoliittiseen suunnitteluun ja kulttuuripolitiikan kannalta keskeisiin kulttuuriperintöinstituutioihin ja niiden toimintaan.⁷

1.3. Kulttuuriperinnön tutkimuskenttä

Tutkimusasetelmani on yhdistelmä kulttuurintutkimuksellista kriittistä luentaa kulttuuripolitiikan tutkimuksen kontekstissa. Kulttuurintutkijana sijoitan oman tutkimukseni kulttuuriperinnölle annettujen merkitysten tutkimuksen alueelle, jonka ymmärryksessä olen hyödyntänyt laajasti suomalaista ja kansainvälistä kulttuuriperintötutkimusta. Kulttuuriperintöä käsittelevää tutkimusta tehdään ensisijaisesti humanistisissa oppiaineissa, joiden sisällä kulttuuriperintö kuuluu kulttuurien

---

⁶ Clifford Geertzin mukaan tiheä kuvaus (*thick description*) on kulttuuria ymmärtävää analyysin tuottamista, jossa ei vain ohuesti tiivistetä ja luetteloita havaintoja ja faktoja, vaan tulkinnassa huomioidaan merkitysrakenteiden kerrostunut hierarkkisuus. Tulkitsevan lähestymistavan keskeinen tavoite on ymmärtää miten ilmiöiden merkitykset tuotetaan, havaitaan ja tulkitaan. Tiheä kuvaus tarkoittaa Geertzin ajattelussa merkitysrakenteiden valikointia ja niiden sosiaalisen ulottuvuuden, taustojen ja kontekstuaalisuuden merkitysten tulkintaa ja kuvaamista, jota voidaan soveltaa esimerkiksi instituutioiden ja symbolien merkitysten ymmärtämiseen osana yhteisön kulttuuria. (Geertz 1973; 2003, 4, 9-14.)

⁷ Institutionalisoitumisen prosessi tapahtuu ihmisen sosiaalisen toiminnan seurauksen kaikilla yhteiskunnan tasoilla, ja se ilmenee virallisina instituutioina ja epävirallisina sosiaalisina järjestyksinä (ks. esim. Berger & Luckman 1994). Ymmärrän kulttuuriperintöinstituutioiden kulttuuriperinnön institutionalisoitumisen myötä muodostuneiksi virallisiksi organisaatioiksi, joiden tehtävänä on toimia kulttuuriperinnön hallinnollisena, mutta myös sisällöllisenä asiantuntijatahona. Museo-, arkisto- ja kirjastolaitos muodostavat yhteiskunnan muistiorganisaatiot, joihin yleisimmän määritelmän mukaan viitataan kulttuuriperintöinstituutioina, ja jotka ovat alttiita poliittisille toimenpiteille. (Häyrynen 2006, 70–71; Vilkkuna 2002, 271, 277–278)

ja historian tutkimuksen keskeisiin käsitteisiin.⁸ Kulttuuriperinnön tutkimus on monitieteinen ja humanistinen tutkimuskenttä, jonka sisällä kulttuuriperintöä käsittelevää kirjallisuutta ja tutkimusta on julkaistu runsaasti. Tutkimuskohteena ovat ensisijaisesti aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön suhde ja syntyprosessi sekä kulttuuriperinnön muuttuminen: sen käyttö ja välittyminen osana ihmisten elinympäristöä, arkea, kommunikaatiota ja identiteettejä. (Tuomi-Nikula 2013, 13–14; Harrison 2013, 1–3.) Kriittinen kulttuuriperinnön tutkimus on nykyisin suosittu lähestymistapa ja näkökulma humanistiselle kulttuuriperinnön tutkimukselle (ks. esim. Karhunen 2014). Sijoitan tutkimukseni osaksi tätä kulttuuriperinnön tutkimuksen traditiota, jossa kulttuuriperinnön määritelmä ja sen kompleksisuus ovat tutkimuksen keskeisiä pohjavireitä. Kriittinen kulttuuriperinnöntutkimus keskittyy Rodney Harrisonin määritelmän mukaan tieteiden välisyyttä korostavaan lähestymistapaan ja kulttuuriperinnön representaatioiden ymmärtämiseen. Akateemisena tutkimusalana kriittinen tutkimus tarkastelee kulttuuriperinnön yhteyttä politiikkaan ja nationalismiin, kulttuuriperinnön diskursiiviseen luonteeseen (mm. *authorized heritage discourse*) ja sen uudelleenmäärittelyyn globaalina ja aineettomana ilmiönä. Nykyinen kulttuuriperinnön tutkimus on muodostanut uuden identiteetin tieteidenvälisenä tutkimuksena, jonka kiinnostus perinteisiä suojelunäkökulmia kohtaan on korvautunut vahvalla kiinnostuksella koulutukseen ja sivistykseen, talouteen ja kulttuuriperinnön tulevaisuuteen.⁹ (Harrison 2013, 113; Smith 2006, 80–81.) Tutkimusasetelmani sijoittuu tämän näkökulman sisälle. Yhdistän tutkimuksessani etnologiseen tutkimusaiheeseen kulttuuripolitiikan valtaa, hallintoa ja kulttuuriperinnön poliittisuutta analysoivan lähestymistavan.

Kulttuuriperinnön poliittisuudesta kartoitin tutkimuksia ensisijaisesti nationalismiin ja menneisyyden politiikkaan liittyen. Ulla-Maija Peltonen (2003) ja Heimo Nyysönen (2001) ovat tutkimuksissaan tarkastelleet muistipolitiikkaa. Peltosen tutkimus keskittyy ymmärtämään sisällissodan muistoja ja muistin paikkoja. Muistipolitiikka ilmenee Peltosen mukaan nykyhetkessä vaatimuksena tulkita menneisyyttä halutulla tavalla. (Peltonen 2003, 22–24.) Nyysönen on tutkinut muistoa ja muistamisen käyttöä poliittisessa debatissa (Nyysönen 2001). Kulttuuriperintöpolitiikantutkimuksessa muistipolitiikka on keskeinen näkökulma menneisyyden hallinnoinnin ymmärtämiseksi.

Tutkielmani käsittelee kulttuuriperintöä nykyisessä kulttuuripoliittisessa ilmapiirissä, jossa kansallispuhe on yhä poliittista sanastoa, mutta politiikan teemat ja sanasto ovat saaneet rinnallensa

---

⁸ Suomessa tutkimus on viime vuosina keskittynyt etenkin Turun yliopiston kulttuuriperinnön tutkimuksen yksikköön.

⁹ Tämä hieman paradoksaalinen kysymys ”menneisyyden tulevaisuudesta” on keskeinen lähtökohta poliittisten visioiden tuottaman kielellisen todellisuuden ja kulttuuriperinnön tulkinnoille.

uusia pääteemoja etenkin talouspuheesta (Esim. Kangas 1999; McGuigan 2004). Tutkimukseni keskittyy ensisijaisesti näiden uusien ja vielä muuttuvien teemojen tutkimiseen kulttuuriperinnön näkökulmasta. Kansainvälistä kulttuuripolitiikkaa ja kulttuuriperintöä koskevat tutkimukset ovat viime vuosina keskittyneet ensisijaisesti Yhdistyneiden kansakuntien alaisen kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö Unescon ja muiden kansainvälisten vaikuttajien toiminnan ja merkityksen tutkimukseen. Tuuli Lähdesmäen tutkimus *The Concept of Heritage in the Construction of the European Cultural Identity* on tarkastellut kulttuuriperinnön hyödyntämistä retorisenä keinona eurooppalaisessa identiteettipolitiikassa (Lähdesmäki 2011, 27). Mika Suonpää

(2013) on tutkinut kulttuuriperintö-käsitteen käyttöä Britannian parlamentin keskusteluissa ja Philip Porrier (2003) ranskalaisen kulttuuripolitiikan suhdetta kulttuuriperintöön. Artikkeleiden avulla oli mahdollista hahmottaa kulttuuriperintöpuhetta jossain määrin omaa tutkimustani vastaavassa kontekstissa. Suonpää määrittelee kulttuuriperinnön löytävän uusia käyttötarkoituksia poliittisessa kielessä. Käsitteen käyttöä on Britannian parlamenttikeskusteluissa ohjannut politiikan painopisteiden muuttuminen. (Suonpää 2013, 99.) Philip Porrierin mukaan 1950-luvun jälkeinen kulttuuriperintöpolitiikka on vielä syvällisesti kartoittamatta ja kulttuuriperintöpoliittiset painotukset ja linjaukset eivät ole kansainvälisessä kulttuuripolitiikassa yhtenäisiä, joka hankaloittaa osaltaan vertailevaa tutkimusta.¹⁰ (Porrier 2003, 215-216.) Kulttuuriperinnön käsitteen käyttöä poliittisessa keskustelussa ei ole Suomessa juurikaan tutkittu, ja laajempaa tutkimusta aiheesta ei ollut saatavilla. Vuonna 2002 Museoviraston toimesta laadittiin selvitys, jonka tavoitteena oli paikantaa kulttuuriperinnön näkyvyys valtionhallinnon ohjelmissa, asiakokonaisuuksissa ja yhteistyöelimissä.¹¹ Selvityksessä on koottu yhteen ja nimetty ne poliittiset ohjelmat, strategiat ja toimenpiteet, joiden sisällöissä kulttuuriperintöä käsitellään ennen vuotta 2000. (Karvonen & Räsänen 2002, 4.) Hyödynsin selvityksen rajausta ja paikannusta apunani luomaan kokonaiskuvaa kulttuuriperinnöstä valtionhallinnossa ja sen kytkeytymiseen eri hallinnonalojen poliittisiin linjauksiin. Keskeisimpänä huomiona selvityksessä on kulttuuriperinnön kytkeytyminen laajasti eri sektoreiden poliittisiin teksteihin. Tutkimusta kulttuuriperinnöstä kulttuuri-instituutioiden

---

¹⁰ Ranskassa ensimmäinen merkittävä muutos kulttuuriperintöpolitiikassa on tapahtunut aikaisemmasta teknistä osaamista ja konservointia korostavasta rakennussuojelusta, kohti esteettisiä arvoja ja merkittäväksi tunnustettua arkkitehtuuria. 1970-luvulla tapahtuneen muutoksen myötä syntyi poliittista tahtoa suojella nationalistisen monolittikulttuurin ohella muitakin kulttuurikohteita. Ranskalaista kulttuuriperintöpolitiikka on leimannut vahvasti luokka-ajattelu, jossa maaseutu ja maalaismiljö on asetettu vastakkain eliitti- ja monolittikulttuurin symbolien kanssa. Porrierin mukaan ranskalainen kulttuuriperintöpolitiikka on mukailut kehityskaareltaan kansainvälistä laajenevan kulttuuriperinnön määritelmän mukaista keskustelua, mutta verrattuna Pohjois-Eurooppaan sitä leimaa edelleen dominoiva nationalismin vaatimus. (Porrier 2003, 215-216.)

¹¹ Viraston toteuttaman selvityksen ulkopuolelle on rajattu kehitysyhteistyötä koskevat tekstikokonaisuudet, sekä valtion virastojen ja erillisiä laitoksia, kuten Matkailun edistämiskeskuksen kulttuuriperintöä koskevat aineistot ja julkaisut. Kulttuuriperintöä käsitteleviä linjauksia tai mainintoja kulttuuriperinnöstä on ensisijaisesti museoalaa, arkkitehtuuria, rakennusperintöä, taidetta ja kulttuurimaisia koskevissa aineistoissa, mutta myös lastenkulttuuria, kasvatusta, vammaispalveluita, tietoyhteiskuntaa, ympäristö- ja aluepolitiikkaa koskevat periaatepäätökset, linjaukset ja mietinnöt sisältävät kulttuuriperinnön merkitystä tai roolia käsitteleviä mainintoja. (Karvonen & Räsänen 2002, 4-5.)

tulevaisuuden näkökulmasta on tehty jonkin verran. Ari Häyrinen (2012) digitaalisen kulttuurin väitöskirja Digitaalisen kulttuuriperinnön avaaminen oli tukenani kulttuuriperinnön ja digitaalisuuteen liittyvien diskurssien tunnistamisessa. Ari Häyrinen ottaa väitöskirjassaan kantaa viime vuosina käytyyn keskusteluun museoiden ja kulttuuri-instituutioiden avoimuudesta ja digitalisoitumiskehityksestä. Häyrinen keskittyy tutkimuksessaan verkkopalveluiden ja verkkotoimintojen nousuun museokentällä ja niiden merkitykselle alan toimijoille.

Tutkimusaineistoni kaltaisten poliittisten tekstien tutkimus on ollut vähäistä. Hilka Summan (1989; 1999) tutkimus poliittisesta suunnitteluretoriikasta ja ohjelmapuheesta on edelleen kattavin aiheesta tehty tutkimus Suomessa. Esa Pirneksen (2008) tutkimuksesta laajasta kulttuurin käsitteestä ja sen käytöstä kulttuuripolitiikan perusteluna oli suurta apua kulttuurin ja kulttuuriperinnön käsitteen poliittisuuden ymmärtämisessä. Pirnes on tarkastellut kulttuurin käsitteen yhteyttä kulttuuripolitiikan hallinnonalan itseymmärryksen ja yhteiskuntapoliittisen aseman kannalta. Aineistoni teemoja kuten kestäväää kulttuuria ja kulttuurin taloudellista ulottuvuutta on käsitelty runsaasti humanistisessa ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, joihin myös aineistoni kontekstoinnissa ja analyysissä tukeudun. (esim. Siivonen 2006; Smith 2006, Kangas 1999; Tuomi-Nikula 2013.)

Tutkimukseni kannalta kiinnostavia opinnäytteitä on tehty viime vuosina jonkin verran. Kulttuuripolitiikan piiristä tutustuin muun muassa Salla Vanhalan pro gradu-tutkielmaan Unescon kulttuuriperintösopimuksista ja ”Kulttuuri-ilmaisun moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä” -konvention syntyprosessista sekä Kaisu Kumpulaisen Taiteilijapoliittista ohjelmaa käsittelevään pro graduun (Kumpulainen 2006; Vanhala 2012). Kumpulaisen taiteilijapoliittikkaan ohjaavana lähtöoletuksena on ajatus taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelman todellisuutta rakentava luonne ja siinä esitettyjen argumenttien rooli harjoitetun politiikan oikeuttajina. Jutta Virolaisen kulttuuripolitiikan pro gradu rakentuu myös tästä lähtökohdasta (Virolainen 2012). Virolainen on tutkinut ministeriöiden tuottamien poliittisten ohjelmien kulttuuriviennille antamia merkityksiä. Kulttuurintutkimuksen ja etnologian kentällä kulttuuriperintöä käsittelevät tutkimukset ovat löytämieni opinnäytteiden perusteella keskittyneet 2000-luvulla kulttuurimatkailun, muistitiedon, kulttuuriperintöprosessien ja teollisen perinnön tutkimiseen, mutta kulttuuriperintöpolitiikkaa käsitteleviä tutkimuksia en onnistunut paikallistamaan.

1.4. Kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan lähteenä

Politiikka ja kulttuurin käsite kulkevat kulttuuripolitiikan tutkimuksessa aina käsi kädessä. Identiteetit ja kulttuuri-ilmiöt ovat jatkuvassa muutosvirrassa: kulttuuripolitiikan yhtenä tavoitteena on vastata muutoksen synnyttämiin haasteisiin. (Häyrynen 2006, 105.) Tutkimukseni kannalta on oleellista ymmärtää kulttuuriperinnön nouseminen politiikan kohteeksi ja sen sijoittuminen osaksi laajempaa kulttuuripoliittista diskurssia.

Kulttuurin käsitettä kulttuuripolitiikan perusteluna tutkinut Esa Pirnes korostaa, että kulttuuripolitiikka tekee politiikkaa aina omasta lähdekäsitteestään. Kulttuuri on Pirneksen mukaan kulttuuripolitiikan ytimessä, ja sen ”hyperkompleksinen ja laajalti viljelty luonne” tekee käsitteen tulkinnoista kulttuuripolitiikkaa ohjaavana käsitteenä monimutkaisia. Pirneksen mukaan kulttuuripolitiikan toteuttaminen vaikeutuu ja monimutkaistuu kompleksisen kulttuurin käsitteen takia. Tämän takia kulttuurin määritelmän tarkka ymmärrys on tärkeää, sillä toimenpiteet ja poliittinen toiminta nousevat aina lähdekäsitteestään. (Pirnes 2008, 13-14.) Kulttuurin käsitettä voidaan kutsua kulttuuripolitiikkaa yhteenkokoavaksi käsitteeksi. Esa Pirneksen mukaan riippuen siitä millaista kulttuurin käsitettä sovelletaan, määrätään valinnalla toteutuneen politiikan suuntaviivoja. (Pirnes 2008, 13.) Kulttuuripolitiikkaa ja sen vaikutuspiiriin kuuluvaa toimintaa ja sisältöjä on muovattu ja uudelleenmuotoiltu jatkuvasti. Kulttuuripoliittisen keskustelun keskiössä on eri aikakausina painotettu eri lähestymistapoja, jotka ovat muovanneet harjoitettua politiikkaa ja sen sisältöjä. Erilaisia kulttuurin käsitteeseen liittyviä teorioita on hyödynnetty länsimaisen kulttuuripolitiikan piirissä, mutta ymmärrys lähdekäsitteestä ja tähän järjestelmällisesti pyrkiminen ei ole ollut kovinkaan johdonmukaista.¹² (Pirnes 2008, 16–18). Kulttuuripolitiikan näkemys keskittyi aikaisemmin taidepolitiikkaan ja painopiste on 1990-luvun puolivälistä lähtien siirtynyt kohti laajempaa näkemystä, jonka mukaan kulttuuri tulee nähdä ”elämäntapana” (Bennett 1999, 15–16).

Tutkimukseni kannalta on oleellista ymmärtää kulttuurin käsite kulttuuripolitiikkaa yhteen kokoavana lähdekäsitteenä, jonka laajaan määritelmään myös kulttuuriperintö sisältyy. Kompleksinen kulttuurin käsite ja kulttuurin määrittelemine on jatkuva keskustelun aihe

---

¹² Pirneksen mukaan laajan eli semioottisfenomenologisen kulttuurikäsitteiden vahvistaminen kulttuuripolitiikan toimialalla vahvistaisi kulttuuripolitiikan asemaa, sillä laajassa määritelmässä on ongelmallista toteutuneen politiikan ja lähdekäsitteen toteutumaton yhteys – harjoitettu kulttuuripolitiikka perustuu suppeampaan taideperusteiseen määritelmään, laajan käsitteen sijaan. Pirnes esittää, että kulttuuripoliittiset toimijat ovat epäonnistuneet hyödyntämään laajaa lähdekäsitettä taidepolitiittisen määritelmän sijaan Kulttuuripolitiikan marginaalinen rooli hallinnonalana on seurausta taidepolitiikkaan keskittyvästä suppeasta määritelmästä, joka johtaa harjoitetun kulttuuripolitiikan ja laajan käsitteen retoristen lupauksen kohtaamattomuuteen. (Pirnes 2008, 16–18; 149.)

kulttuurintutkimuksen piirissä. Kulttuuri on humanistisen tutkimuksen laaja-alaisin ja eniten käytetty käsite (ks. esim. Siivonen 2008, 37; Pirnes 2008, 13–14). Kulttuuripolitiikan toimialalla on vuosikymmenien ajan tasapainoteltu eri kulttuurikäsitteiden välillä. Käsitteet ovat vaihdelleet laajan ja suppean käsityksen ja näiden eri rajaustapojen välimaastossa. (Häyrynen 2006, 62.) Kulttuuri, perinne ja perintö ovat toisiinsa tiiviisti kytkeytyviä käsitteitä ja usein niitä käytetäänkin lähes samojen asioiden kuvailemiseksi. Erotteluna kulttuuri voidaan nähdä tietojen ja taitojen ylläpitämisenä, jota koskevana kompetenssi on historiallisessa ulottuvuudessa tarkasteltuna perinnettä, joka jatkuu ja välittyy sukupolvelta toiselle kulttuurisen osaamisen perintönä. Näin määriteltynä perintö nähdään kulttuurin keskeisenä ominaisuutena, ja kulttuurin perinnöksi määrittäminen on keskeinen perinteen ominaisuus. (Anttonen 2009, [online].) Pertti Anttonen korostaa jaottelun palvelevan enemmänkin ”kulttuuri- ja perinnepoliittisten näkemysten esittämiseen liittyviä retorisia tarpeita, kuin teoreettisesti orientoituneen tieteellisen tutkimuksen intressejä”. Käsitteiden rinnastaminen voi kuitenkin olla tarpeellista, kun halutaan ilmaista eri näkökulmia tiettyjen ajattelu- tai toimintatapojen tai niiden puitteissa olemassa olevien hyödykkeiden sosiaaliseen arvoon tai historialliseen jatkuvuuteen liittyen. (Anttonen 2009, [online].)

Kulttuuripolitiikkaa ohjataan uusilla käsitteillä ja niiden muutoksilla uuteen suuntaan. Keskeisimpänä näissä tehdyissä kielellisissä muutoksissa on niiden rooli kulttuuripolitiikkaa ohjaavina tekoina. Tutkimukseni konstruktionistisen viitekehyksen mukaisesti, käsitteiden ja todellisuuden yhteydessä kieli ja sitä edustavat käsitteet yhdistyvät tekoihin. (Jokinen ym. 1993, 18–19). Kulttuuripolitiikka säätelee, hallinnoi ja kehittää kulttuurin käsitteen sisältämiä sosiaalisen ja inhimillisen toiminnan eri alueita. Kulttuuripoliittinen toiminta voidaan näin määritellä poliittis-hallinnolliseksi interventioiksi, jotka kohdistuvat kulttuuriin toimijoihin ja niiden toimintaan sekä kulttuurin kulutuksen mekanismeihin. (Pirnes 2008, 30.) Suomalaisessa kulttuuripolitiikassa kulttuuri on jaettu pienempiin lohkoihin ja osa-alueisiin, jonka myötä esimerkiksi kulttuuriperintöä, taiteilijapolitiikkaa ja kulttuurivientiä käsittävät asiat on erotettu toisistaan.¹³ Jaottelu mahdollistaa ja selkeyttää hallinnon järjestäytymistä, mutta tutkimuksen kannalta näiden rakennettujen keinotekoisien lokeroiden sivuuttaminen on tarpeellista. (Häyrynen 2006, 22.) Aineistossani

---

¹³ Kulttuurihallinnon organisoiminen valtionhallinnossa kuului vuoteen 2010 saakka opetusministeriön alaisuuteen. Ministeriön nimi muutettiin vuonna 2010 opetus- ja kulttuuriministeriöksi vastaamaan paremmin nykyistä tehtäväkenttää. Kulttuuriperintöasiat koottiin käsiteltäväksi taide- ja kulttuuriperintöyksikössä. (Pirnes 2008, 202.)

kulttuuriperinnöstä puhutaan yhtenä kulttuuripolitiikan osa-alueena ja merkityksiä rakennetaan suhteessa kulttuuriin kulttuuripolitiikkaa ohjaavana lähdekäsitteenä.¹⁴

Ymmärrän kulttuuriperintöpolitiikan Pirneksen määritelmiä mukaillen toiminnaksi, joka tekee politiikkaa omasta lähdekäsitteestään. Johtuen kulttuuriperinnön käsitteen laajasta määritelmästä ja monitulkintaisuudesta, käsitän kulttuuriperintöpolitiikaksi kansallisen ja kansainvälisen tason toiminnan, jonka avulla ylläpidetään keskustelua, luodaan raameja institutionaaliselle kulttuuriperintöprosessille ja perinnön hallinnoinnille. Rajauksen avulla voidaan erottaa kulttuuriperintöä koskeva toiminta muista kulttuuripolitiikan kohteista ja hahmottaa sille annettuja merkityksiä ja ominaispiirteitä. Kulttuuriperintöpolitiikan määritelmä rajaa tutkimukseni kohteeksi tutkimieni poliittisten tekstien kulttuuriperintöä käsittelevän puhunnan. Kulttuuripolitiikka on lähtökohtaisesti mielletty julkishallinnon asiaksi ja tehtäväksi, mutta kulttuuripoliittinen keskustelu ja debatti käydään yhä suuremmassa määrin akateemisessa maailmassa. Toisaalta kulttuuripoliittinen tutkimus on tiiviissä suhteessa poliittishallinnolliseen järjestelmään ja tutkimusta tehdään myös hallinnon tarpeisiin. (Häyrynen 2006, 13–14.) Tutkielmani keskeisten käsitteiden välinen hierarkia, niiden heijasteleminen kulttuurin käsitteeseen, ja käsitteiden välinen suhde on nähtävissä esittämissäni kulttuuriperintödiskursseissa. Aineistostani kulttuuriperinnölle tulkitsemani merkitykset ja arvoasetelmat ovat näin osa Pirneksen määrittelemää keskustelua, jolla harjoitettua politiikkaa rakennetaan ja perustellaan. (Pirnes 2008, passim.)

1.5. Tutkimuksen ajallinen ulottuvuus: kulttuuriperintö ja kulttuuripolitiikan kolmas pitkä linja

Poliittiset strategiat ja selonteot tuotetaan aina osana laajempaa kulttuurista ja yhteiskunnallista kontekstia (Pirnes 2008, 27-28). Suomalaisen kulttuuripolitiikan kehitys voidaan jakaa kolmeen erilliseen pitkään linjaan (Ks. esim. Kangas 1999; Alasuutari 1996). Linjojen väliset erot nousevat tapahtuneista muutoksista ensisijaisesti kulttuurin kuluttajan rooleissa, kulttuuripolitiikan järjestelmissä ja talouden kehityksessä. Jokaista linjaa on määrittänyt silloinen laajempi yhteiskunnallinen keskustelu ja kehitysvaihe. Kulttuuripolitiikan ensimmäinen linja jatkui 1960-luvulle, ja sen aikana valtio pyrki ensisijaisesti vahvan kansallisen identiteetin luomiseen. Toinen linja määritellään jatkuneeksi 1990-luvulle. Toisen linjan määritelmässä korostetaan kolmen

---

¹⁴ Lähdekäsitteen laajentumisesta puhuttaessa, on kulttuuripolitiikan piirissä koettu hallinnonalalta puuttuvan sille kuuluvaa painoarvoa ja legitimitettä yhteiskuntapolitiikan osana. Pirneksen mukaan laajan kulttuurin käsitteen puhunta on ollut yritys ratkaista tätä ongelmaa ja tuottaa kulttuuripolitiikalle yhteiskuntapoliittisesti vahvempia perusteluja. (Pirnes 2008, 263.)

vuosikymmenien aikana muodostunutta julkisesti tuettua kulttuuripalvelujärjestelmää osana hyvinvointivaltioideologiaa. Toinen linja tavoitteli kulttuuripoliittista asetelmaa, jossa kansalaiset osallistuvat aktiivisesti kulttuuripalveluihin ja toiminnalla pyrittiin madaltamaan eliitin ja kansan välisiä raja-aitoja. (Kangas 1999, 159–164.)

Tutkimusaineistoni on tuotettu 1990-luvulta alkaneen suomalaisen kulttuuripolitiikan kolmannen pitkän linjan kontekstissa, jolloin mm. globalisaatio ja kansainvälistyminen, kulttuurin ja talouden entistä tiiviimpi yhdistyminen ja nopeasti etenevä teknologinen kehitys ovat tuoneet kulttuuripolitiikan kentälle uusia avauksia. Kulttuurista puhutaan kulttuuripolitiikan yhteydessä pääomana, jolla voidaan tuottaa välineellistä hyötyä, hyvinvointia ja sen terveysvaikutuksia voidaan kohdistaa eri ryhmiin kulttuuripalveluiden muodossa. (Kangas 1999, 163–167.) Tutkimukseni kannalta on oleellista, että siirtyminen kolmannelle pitkällä linjalle vaikutti myös politiikan kieleen ja sanastoon. Uudet teemat, painotukset ja tavoitteet ovat tuoneet mukanaan uudenlaisia puhetapoja ja diskursseja. (Kangas 1999, 163.)

1990-luvun jälkeen perinteisten kulttuurisektoreiden välisiä rajoja on ollut entistä vaikeampi hahmottaa. Kulttuuripolitiikan piiriin on tullut talouden ja kansainvälistymisen myötä uusia avauksia. (Kangas 1999, 161–167.) Keskeistä kolmannen vaiheen ilmapiirille on talouden, valtion ja kulttuurin entistä tiiviimpi yhteys. Kulttuuriteollisuus, kulttuurivienti ja kulttuurimatkailu ovat valtion ja markkinoiden yhteisiä ponnistuksia kulttuurin edistämiseen liiketoiminnan keinoin. Luovuus, teknologiset innovaatiot ja kulttuuriteollisuus ovat kolmannen aikakauden kulttuuripoliittista sanastoa, jotka ovat esimerkkejä muuttuneesta kielestä. (Kangas 1999, 166–174 ; Pirnes 2008, 221.) Tämä myönteinen suhtautuminen ja kasvava kiinnostus markkinoiden ja kulttuurin yhteistyöhön näkyy kaupallisuuden ja talouspuheen lisääntymisenä ministeriöiden tuottamassa julkaisuissa. Kulttuuripoliittisissa teksteissä esiintyy vakiintuneita käsitteitä ja paradigmoja, kuten globalisaatio, teknologisoituminen ja monikulttuurisuus, jotka ovat vahvasti läsnä näin ollen myös aineistoni kokonaisuudessa. Samoin puhe kestävydestä ja kestävästä kulttuurista esiintyy yhtenä koko aineiston läpäisevänä teemana. Poliittiset strategiat ovat osa laajempaa poliittista diskurssia, jonka sisällä määritellään eri aikoina eri tavoilla yhteiskunnallista todellisuutta. (Summa 1989, 40–41 ; Pirnes 2008, 27–28.) Määrittelen tämän laajemman puhunnan ja nämä keskeiset teemat tutkimukseni kontekstuaaliseksi ulottuvuudeksi, joka kulttuuripolitiikan kolmannen vaiheen hallitsevien teemojen kautta kiinnittää tutkimuskenttäni osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua. Tulkitsen aineistoani näiden kolmannen vaiheen kulttuuripoliittisten

teemojen ja niitä rakentavan kielellisen todellisuuden avulla. Keskeisenä lähtökohtana on, että talouden ja kulttuurin entistä tiiviimpi yhteys ja markkinaistuminen on vaikuttanut myös nykyiseen kulttuuriperintöpolitiikkaan. Kulttuuriperintö on vakiinnuttanut asemansa kulttuuripolitiikan kohteena ja osa-alueena, ja sen rooli kulttuuripoliittisessa puheessa heijastelee myös analyysissäni sille eri kulttuuripolitiikan vaiheissa annettuja merkityksiä.

Ministeriöiden ja muiden asiantuntijaorganisaatioiden ohella kolmannen vaiheen kulttuuriperintöpolitiikkaa säädellään vuorovaikutuksessa osana kansainvälistä asiantuntijaverkostoa (Singh 2011, 12–13). Kulttuuriperinnön institutionalisoiduttua toisen maailmansodan jälkeisessä ilmapiirissä, rakennuksia, taidetta ja muita kulttuurisesti merkittäviä kohteita haluttiin suojella sodassa koetulta massiiviselta tuholta. Tästä tarpeesta aktivoitui kansainvälinen yhteisö, jonka aloitteella pyrittiin kulttuuriperinnön järjestelmälliseen suojelutyöhön kansainvälisten sopimusten, asetusten ja suositusten avulla. Kansainväliset toimijat ja kansainvälisesti käyty keskustelu – ensisijaisesti EU, Unesco ja Euroopan neuvosto – ovat vaikuttamassa siihen, mitä Suomessa kansallisen tason kulttuuripolitiikassa painotetaan ja mihin suuntaan valintoja tehdään. Kulttuuriperintöalan kasvaessa näkyi vaikutus myös hallinnon kasvuna 1960–1970-luvuilla, jonka myötä kulttuuriperintöhallinnon dokumenttien ja sopimusten määrä kasvoi. (Harrison 2010, 21–22; Singh 2011, 13.) Sopimusten avulla on rakennettu yhtenäistä globaalihallintoa, jonka taustalla vaikuttaa eri intressiryhmien lobbaustyö ja kansainväliset poliittiset prosessit. Sopimusten tavoitteena on Unescon mukaan määrittellä instrumentteja toiminnalle, joiden avulla kulttuuriperintökohteita voidaan suojella. Globaalihallinnon tavoitteena on koordinoida kansainvälistä yhteistyötä, ylläpitää maailmanperintöajattelua ja listauksia sekä tietyin ehdoin myöntää rahoitusta suojelutyölle. Kansainvälisillä sopimuksilla voidaan vaikuttaa ensisijaisesti kulttuuriperintöprosessin valintakriteereihin, taloudellisiin linjauksiin ja tavoitteisiin. (Tuomi-Nikula 2013, 13.; Harrison 2010, 122–123; ks. myös Singh 2013.) Nykyisen kansainvälisen kulttuuritoiminnan ja -hallinnon kohteena kulttuuriperintö on myös osa kolmannen vaiheen kulttuuripolitiikan kulttuurivaihdon tai kulttuuriviennin strategioita ja toimia. Kulttuuriperinnön ja matkailun entistä tiiviimpi yhteys on vain yksi globaalinäkökulma kulttuuriperintöön liittyviin toimenpiteisiin. Suomi on Euroopan unioniin liittymisen myötä käyttänyt aikaisempaa enemmän varoja kulttuuriperintöhankkeisiin uusien taloudellisten mahdollisuuksien vauhdittamana. Rakennerahastojen kautta kulttuurihankkeiden painopisteet ovat muuttuneet ja tukea on hyödynnetty kulttuuriperinnön, kulttuurimatkailun ja uudenlaisen kulttuuriyrittäjyyden yhdistämisellä. (Kangas ym. 2002, 82–84.)

2. KULTTUURIPERINTÖ KULTTUURIPOLITIIKAN KOHTEENA

Tutkimukseni kannalta keskeisin käsite on kulttuuriperintö, joka toimii ydinkäsitteenä tutkimusasetelmani kannalta.¹⁵ Tiivistän tässä luvussa 2000-luvun kulttuuriperintöpolitiikkaa selittävät teoreettiset lähtökohdat sekä kulttuuriperinnön yhteyksiä poliittiseen valtaan. Keskityn määrittelemään kulttuuriperintöpolitiikan kannalta keskeisiä käsitteitä, joiden avulla selitetään kulttuuriperintöä politiikan kohteena. Kulttuuriperintöä selittävät käsitteet ovat tiiviissä yhteydessä toisiinsa ja niiden avulla on mahdollista ymmärtää kulttuuriperinnön perinnön muodostumisprosessi ja kulttuuriperinnön institutionalisoituminen kulttuuripolitiikan kohteeksi.

2.1. Kulttuuriperinnön muuttuva määritelmä

Kulttuuriperintö

Kulttuuriperinnön määritellään olevan kaikkialla läsnä oleva kulttuuri-ilmio ja monitasoinen käsite, jonka käyttöä tieteen instrumenttina on jopa kyseenalaistettu sen epämääräistymisen vuoksi. (Tuomi-Nikula yms. 2013, 14-15). Käsitettä käytetään usein perinteen ja kulttuurin synonyymina, ja kulttuuriperinnöksi pyritään määrittelemään lähes kaikki ilmiöt, joiden juuret ovat löydettävissä menneisyydestä (Karhunen 2014, 30). Kulttuuriperinnön käsitteen ympärillä käyty asiantuntijakeskustelu on antanut perinnölle eri aikoina eri merkityksiä (ks. esim. Smith 2006, 13; Harrison 2013, 5; Karhunen 2014, 30–31). Yleisimmän ja vakiintuneen määritelmän mukaan, kulttuuriperinnöksi luetaan joukko menneisyydestä periytyneitä aineellisia ja aineettomia resursseja, jotka ihmiset tunnistavat jatkuvasti kehittyvien arvojensa, uskomustensa, tietojensa ja perinteidensä heijastumaksi ja ilmaisuksi niiden omistuksesta riippumatta (ks. esim. Vilkuna 2002, 271–271; Tuomi-Nikula 2013, 14–15; Aarnipuu 2008, 11–12). Kulttuuriperinnöllä on alun perin viitattu aineelliseen perintöön kuten rakennuksiin tai esineisiin, mutta sen merkitys on laajentunut vuosikymmenien aikana kansainvälisessä asiantuntijakeskustelussa (Tuomi-Nikula 2013, 14). Janne Vilkunan mukaan kulttuuriperintö yleistyi Suomessa yleiskäsitteeksi toisen maailman sodan

---

¹⁵ Kulttuuriperintö on yleisin käytetty vastine englannin kielen vastaavalle *heritage*-käsitteelle, joka on lähdeaineistossani punaisena lankana. Molemmat käsitteet rakentuvat Petja Aarnipuun mukaan suhteelle menneisyyteen. Kulttuuriperintö on yleisin käytetty suomenkielinen vastine *heritage*-käsitteelle. Kulttuuriperinnön vakiintuneesta asemasta huolimatta, perintö, perinne, perinnekulttuuri tai kulttuurinen jatkumo ovat kulttuuriperinnön ohella edelleen käytössä puhuttaessa kulttuurisesta menneisyydestä. (Aarnipuu 2008, 17.)

jälkeen. Unesco aktivoitui sodanjälkeisessä maailmantilanteessa tuottamaan suojelutoimenpiteitä yhteiseksi ja globaaliksi määritellyn maailmanperinnön suojelemiseksi. Unescon määritelmässä on vielä tässä vaiheessa korostunut kulttuuriperinnön merkitys pysyvänä ja aineellisena kulttuuriaineiksena. (Vilkuna 2002, 271.) Tästä lähtökohdasta käsin Unesco on toiminnassaan pyrkinyt aktiivisesti kulttuuriperinnön määritelmän laajentamiseen ja toiminut aineettoman perinnön aseman tunnustamiseksi. 1990-lukuun mennessä kulttuuriperintö-käsitteen käytön voidaan sanoa yleistyneen kansainvälisellä hallinnollisella sektorilla. (ks. esim. Smith 2006, 13 ; Harrison 2013, 5.)

1900-luvun viimeisillä vuosikymmenillä on siirrytty kokonaisvaltaisempaan perinnön määritelmään. Unescon nykyisen määritelmän mukaan aineetonta perintöä ovat suullinen perinne ja kielelliset ilmaisut, kuten esittävät taiteet, sosiaaliset tapahtumat rituaalit ja juhlat, luontoa ja universumia koskeva tieto ja traditiot sekä perinne käsityöt.¹⁶ Unescon määritelmässä aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisessa on kysymys omaleimaisten perinteiden säilyttämisestä määrittelemällä tietyt yhteisöt ja yksilöt tiettyjen alueiden perinteisten sosiokulttuuristen arvojen, tietojen ja toimintatapojen osajiksi ja kantajiksi. (Unesco 2003, online.) Käsitteen laajassa määritelmässä kulttuuriperinnöksi lukeutuu joukko menneisyydestä periytyneitä arvoja, tapoja, rakennuksia ja maisemia – eli lähes kaikki kulttuuriympäristössämme nähty ja koettu.¹⁷ Ihmiskunnan yhteinen menneisyys ja kulttuuri, kuten rakennukset, monumentit, rituaalit, kielet, vaatetus, ruoka ja maisemat ovat kulttuuriperintöä. (Vilkuna 2002, 271-272.)

Monitasoinen käsite on synnyttänyt useita eri näkökulmia ja tulkintoja. Rodney Harrisonin mukaan tulisi puhua kulttuuriperintökäytännöistä, jotka ovat yleisiksi koettuja tapoja ja tottumuksia, joita yhteisöissä jaetaan kollektiivisesti ja niiden avulla luodaan kollektiivista sosiaalista muistia. Kulttuuriperintöobjektit kuten esineet ja rakennukset yhdessä kollektiivisten käytäntöjen kuten muistin ja kielen kanssa muodostavat käsityksen menneestä. (Harrison 2010, 9.) Myös aineellisen ja aineettoman kulttuurin suhde on problematisoinut käsitteen käyttöä. Laurajane Smithin (2006; 2009) määritelmässä kulttuuriperintö ei ole objekti tai ”asia” vaan sosiaalinen ja kulttuurinen prosessi ja diskurssi. Kulttuuriperintö on näin ollen aina aineetonta. Smith esittää, että

---

¹⁶ Unescon toimesta syntyneestä avauksesta syntyi vuonna 2003 kansainvälinen sopimus aineettomasta perinnöstä, jonka lopullisessa sisällössä kielet ja uskonnot rajattiin sopimuksen ulkopuolelle (Tuomi-Nikula 2013, 20).

¹⁷ Kulttuuriympäristö on Karhusen mukaan hallinnointia varten luotu viranomaiskäsite, jossa yhdistetään eri suojelusektoreita. Hallinnollisessa tekstissä se määritellään yleiskäsitteeksi, jolla tarkoitetaan mitä tahansa ympäristöä, jonka ominaispiirteet ilmentävät kulttuurin eri aikatasoja sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Kulttuuriympäristöksi voidaan määritellä muinaisjäännöksiä, perinnebiotooppeja tai rakennusperinnöstä sisältäen koko yhdyskuntarakenteen, kuten kadut, puistot ja muun ihmisen muokkaaman. Käytännössä kaikki ihmisen muokkaama, jolla katsotaan olevan mikro- tai makrotasolla tunnistettua merkittävyyttä, voidaan tunnistaa kulttuuriympäristönä. (Karhunen 2014, 37.)

kulttuuriperintö on tapa kommunikoida ja luoda merkityksiä valikoiduille kulttuurisille kohteille. Kulttuuriperintö ei ole sisäsyntyinen vaan saa merkityksensä ja arvonsa kulttuurisen ja sosiaalisen prosessin myötä. Diskurssina sen voi nähdä tarkoittavan kulttuuriperinnölle annettuja merkityksiä, käsitteen problematiikkaa ja sen ympärillä käytyjä keskusteluja. (Smith 2006, 12–14.) Smithin käsityksen mukaan perintöä ei ole olemassa vaan sen merkitys rakennetaan kulttuuriperintöprosessissa. (Smith 2006, 13–14.) Kulttuuriperinnön käsitettä määritellään ensisijaisesti asiantuntijakeskustelussa, kuten eri instituutioiden ylläpitämässä operatiivisissa diskursseissa sekä tieteellisessä keskustelussa, mutta käsitteen käyttö on levinnyt myös yleiskieleen instituutioiden ja asiantuntijapuheen ulkopuolella. (Tuomi-Nikula 2013, 20).

Kulttuuriperintö voidaan jakaa kahteen kategoriaan sen yhteiskunnallisen merkittävyyden ja julkisuusarvon perusteella. Merkittävyydellä viitataan kansallisesti tai kansainvälisesti merkittäväksi tunnustettuun viralliseen kulttuuriperintöön, kuten arkistojen ja museoiden kokoelmiin tai suojelustatuksen saaneisiin rakennuksiin.¹⁸ Tähän kategoriaan kuuluvat myös määrittelyssä julkisesti tai yhteisöllisesti tunnustetut perintökohteet, kuten Unescon maailmanperintökohteet, luonnonkohteet tai maisemat, mukaan lukien arkeologinen kulttuuriperintö.¹⁹ Toinen kulttuuriperinnön kategoria on näkymättömämpi ja vailla virallista statusta. Arjen kulttuuriperintö, kuten tapakulttuuri tai suvun tai muun pienemmän yhteisön oma perintö, ei lukeudu virallisen kulttuuriperinnön kategoriaan ja saavuta institutionalisoitunutta asemaa. (Tuomi-Nikula 2013, 16.) Tällä menneisyydellä on kuitenkin merkityksensä yhteisön tai yksilön identiteetin tai elämäntavan tunnistamisessa. Kulttuuriperintö toimii keskeisenä identiteetin rakennusaineena, ja siihen kytkettyjä aineettomia kulttuuriarvoja siirretään sukupolvelta toiselle instituutioiden ulottumattomissa. (Tuomi-Nikula 2013, 16-17.) Menneisyyden aineellisten ja aineettomien jälkien avulla rakennetaan ihmisten ja yhteisöjen identiteettejä. Identiteetit rakentuvat arjen näkymättömän ja yksityisen kulttuuriperinnön kuten tapakulttuurin kautta. Paikoilla ja ympäristöillä on merkitys henkisen prosessin elementtinä. Aineellisen perinnön identiteettiin liittyvät ulottuvuudet tuottavat niistä muistin paikkoja. (Tuomi-Nikula 19–24; Peltonen 2003, 236–238.) Rajanvedossa institutionalisoituneelle viralliselle perinnölle on tärkeää yhteiskunnallinen relevanssi, kun taas yksityinen epävirallinen taso saa merkityksensä riippumatta institutionalisoitumisesta (Tuomi-Nikula 2013, 15-16).

---

¹⁸ Rakennusperintö on aineellista perintöä, joka toimii usein synonyymina rakennetulle kulttuuriympäristölle. Käsitteellä viitataan vanhoihin rakennuksiin, joiden arvo ja merkitys perustuvat ensisijaisesti esteettisiin arvoihin ja autenttisuuteen. (Karhunen 2014, 30.)

¹⁹ Luonnonperinnön käsite on Vilkun mukaan rajattu koskemaan kansallis- ja luonnonpuistot, luonnon monimuotoisuutta kuten luonnonsuojelualueita. Seurauksena kulttuuriperinnön piiriin laajenemisesta luontokohteiden arvot ymmärretään kulttuurisesti määritellyiksi ja näin osaksi kulttuuriperintöä. (Vilkuna 2002, 271–273.)

Kulttuuriperintöprosessi

Kulttuuriperintöprosessi on kulttuuriperintöä selittävä ja rakentava käsite. Kulttuuriperintö ei saa arvoaan ja merkitystään itsestään, vaan yksilöt, yhteisöt ja instituutiot valitsevat osan menneisyyden jäljistä ja tuottavat ne kulttuuriperinnöksi. Kulttuuriperintöprosessi on tapahtumasarja, jossa jokin kulttuurin elementti tai menneisyyden jälki päätetään kohottaa ja merkityksellistää kulttuuriperinnön asemaan. Kulttuuriperintöprosessi on taloudellisille, esteettisille, moraalisisille ja poliittisille motiiveille altis tapahtumien ketju, jossa valikoidaan jotain säilyttämisen ja vaalimisen arvoiseksi. (Tuomi-Nikula 2013, 51; Sivula 2013, 35–36.) Kulttuuriperintöprosessia voidaan tarkastella autenttisuuden ja laadun käsitteiden avulla. Kulttuuriperinnön valintaprosessiin kulttuuriperintöprosessiin liittyy oletus, että suojellun menneisyyden ilmentymän ja ilmiön on oltava ”hyvää ja laadukasta”.²⁰ (Smith 2006, 19–20.) Valinnan voi olla toteuttamassa pienempi yhteisö tai yksilö, mutta myös kansallinen tai kansainvälinen instituutio. Keskeistä prosessissa on eri lähtökohdista syntynyt tarve tunnistamiselle, suojelulle tai säilyttämislle. Kollektiivinen muisti ja säilyttämisen arvoiseksi kohotetut kulttuuri-ilmiöt ovat seurausta siitä, mitä eri aikojen poliittisista, ideologisista ja sosiaalisista intresseistä on pidetty säilyttämisen arvoisena. Muistiorganisaatiot, kuten museot, tekevät valinnan kokoelmapolitiikallaan, yhteisön kohdalla prosessissa voi olla mukana yksityiset esineet tai suvun yhteinen perintö. Yhteisöjen perintöprosessissa julkisella keskustelulla on näkyvä rooli arvon tunnistamisessa ja prosessin etenemisessä. Yksityinen mikrotason kulttuuriperintöprosessi ei välttämättä johda suojelupäätökseen, vaan esimerkiksi asukasyhteisön paikallisperinnön vaaliminen voi toteutua ilman muistiorganisaatioiden tai muiden instituutioiden virallista statusta. Virallisille kulttuuriperintöprosesseille on tyypillistä pyrkimys vastata valtionhallinnon tarpeisiin. Virallista prosessia tuotetaan arvioimalla ja kategorisoimalla perintöä halutulla tavalla. Kulttuuriperinnöksi valikoituu prosessin seurauksena korostetut näkemykset, jotka täyttävät arviointikriteerit.

(Harrison 2013, 222.)

Kulttuuriperintöprosessi on Eeva Karhusen mukaan aina tietoinen arvonmuodostusprosessi, jossa kulttuurin tuotteet – aineettomat ja aineelliset – päätetään valita säilyttämisen arvoiseksi. Prosessi

---

²⁰ Unescon maailmanperintökohteiden kriteereissä maailmanperinnön määritellään olevan *ihimillisen luovuuden mestariteos* tai *poikkeuksellisen merkittävä todiste olemassa olevasta tai jo hävinneestä kulttuurista*. (Aarnipuu 2008, 212.) Vetoaminen erityislaatuuteen itseisarvona tai ilman varsinaisia perusteluja voi olla haitallista argumentoitaessa tarvetta suojelulle tai poliittisille toimenpiteille. Tällainen ideologinen kielenkäyttö toimii huonona perusteluna ja argumentointitapana haettaessa käsitteelle poliittista oikeutusta. (Pirnes 2008, 21-22.) Maailmanperinnön suojelussa autenttisuuden ja ainutlaatuisuuden lisäksi maailmanperinnön perusteluja rakennetaan diplomatian ja universaalien ihmiskunnan diskurssien varaan (Smith 2006, 91-93).

on rajanvedon tulos, jossa jokin näistä kulttuurin tuotteista tunnustetaan tärkeäksi, suojelun arvoiseksi ja aiemmilta sukupolvilta periytyneeksi. Prosessi on jatkuva ja vedettyjä rajoja määritellään jatkuvasti uudelleen. Kulttuuriperintö ei ole pysyvä arvo, vaan kulttuurintuotteet ovat alttiita erilaiselle arvomuodostukselle elinkaarensa aikana. (Karhunen 2014, 29-31.) 1970-luvun jälkeen syntynyt puhe kulttuuriperinnöstä toi mukanaan uudenlaisen suojelujattelun. Koskemattomuuden ja museoimisen sijaan vanhoille perintökohteille esitettiin uusiokäyttöä. Näin pyritään systemaattisesti pois päin jäädytetystä suojelun ja kulttuuriperintöprosessin mallista. (Lillbröanda-Annala 2014, 34). Kulttuuriperinnön hallinnoinnissa on ensisijaisesti kysymys perinnön määrittelystä ja tuottamisesta kulttuuriperintöprosessin mukaisesti. Tunnistettu kulttuuriperintöprosessi on tuottanut uusia instituutioita ja viranomaisia, jotka säätelevät valvovat ja kehittävät kulttuuriperintöpolitiikan raameja. (Karhunen 2014, 31-32; ks. myös Lillbröanda-Annala 2014, 20-21.) Kulttuuriperinnön määritelmä rakennetaan suhteessa henkilökohtaiseen ja kollektiiviseen perintöön, jolloin kulttuuriperintö nähdään modernissa merkityksessään tietoisesti ja tarkoituksellisesti tuotettuna ilmiönä, joka yhä useammin tunnustetaan myös sijoituksena ja mielikuvien tuottamisen rakennusaineena (Karhunen 2014, 29-31.) 1990-luvun lopulla kansainvälinen keskustelu kohdisti huomionsa kulttuuriperintöprosessin subjektiivisuuteen ja dominoivaan asiantuntijalähtöisyyteen. Yksi kansainvälisen kulttuuriperintöhallinnon ja suojelutyön haasteista kulttuuriperinnön kolmannen pitkän linjan kontekstissa on oikeudenmukaisen ja läpinäkyvän kulttuuriperintöprosessin mahdollistaminen. (Tuomi-Nikula 2013, 13.)

2.2. Kulttuuriperintö ja valta

Nykyisen laajentuneen ja funktionaalisen määritelmän mukaan kulttuuriperintö on asiantuntijakeskustelussa osa kulttuuriainesta, joka luo kulttuurista itseymmärrystä, jatkuvuutta, identiteettejä ja luo yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Harrison 2010, 12.) Tutkimuksessani käsitän kulttuuriperinnön laajaksi aineetonta ja aineellista kulttuuria kuvaavaksi alati muuttuvaksi käsitteeksi, joka on institutionalisoitunut kulttuuripolitiikan kohteeksi. Instituutioiden ulkopuolella kulttuuriperinnön merkityksiä tuotetaan, vahvistetaan ja pidetään yllä kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Kulttuuriperintö voi stimuloida ja toimia poliittisen taistelun symbolina, sillä kulttuuriperintö antaa

omistajilleen poliittista ja taloudellista valtaa.²¹ (Harrison 2010, 154.) Perinnön hallinnointi ja yhteys poliittiseen valtaan on tuottanut kulttuuriperinnön hallinnointia ja poliittisuutta selittäviä käsitteitä.

Auktorisoitu kulttuuriperintödiskurssi (authorized heritage discourse)

Authorized heritage discourse eli auktorisoitu kulttuuriperintödiskurssi (AHD) on kansainvälisessä kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksessa muodostettu käsitys virallisesta ja dominoivasta länsimaisesta kulttuuriperintödiskurssista. AHD on arkeologi Laurajane Smithin (Smith 2006; 2009) esittämä kriittinen näkemys virallisen kulttuuriperintöprosessin rakentamisesta, jossa kulttuuriperinnön arvo ja merkitys muodostuvat asiantuntijakeskustelussa. Smithin kritiikin mukaan rajoittunut ja valikoiva auktorisoitu keskustelu yksipuolistaa kulttuuriperintöajattelua ja muodostaa eliitin synnyttämän määritelmän tavoitellulle kulttuuriperintömallille. Kritiikin myötä on kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen piirissä haluttu arvioida kulttuuriperinnön käsite uudelleen ja rikkoa hallitsevan diskurssin tapa tuottaa perintöä. AHD on ensisijaisesti suojeludiskurssi, jonka mukaisesti kulttuuriperintöä hallinnoidaan esimerkiksi listausten ja arvomääritelmien avulla. Smith korostaa, että kulttuuriperintö tuotetaan aina nykypäivässä eikä se periydy menneisyydestä kuten väitetään. Alun alkaen esteettisten arvojen ja monumentaalisuuden perusteella listatut rakennusperinnön suojelukohteet ovat Smithin mukaan olleet pohja yksipuolisen ja dominoivan kulttuuriperintöprosessin ja diskurssin syntymiselle. (Smith 2006, 29–33.).

Unescon tuottama maailmanperintöajattelu on esimerkki dominoivasta ja auktorisoidusta diskurssista, jossa jokin yksittäinen kohde, kuten tietyn aikakauden yksittäinen säilynyt rakennus, nostetaan suojelun kohteeksi ja edustamaan suurempaa määrää samankaltaista kulttuuriperintöä. Prosessissa syntyy Smithin mukaan suppeasti representoivaa perintöä, joka vääristää tavoiteltua suojelua ja tasapuolista kulttuuriperintö- ja maailmanperintöajattelua. (Smith 2006, 30.) Diskurssin sisällä kulttuuriperintö nähdään ensisijaisesti aineellisena ja arvoluokiteltavana suojelukohteena. AHD:n mukainen kulttuuriperinnön määritelmä rakennetaan pääosin auktoritatiivisesti ja suppeasti ylemmän keskiluokan näkökulmasta, jolla pyritään edelleen vahvistamaan suuria kansallisia kertomuksia. Unescon esiin nostama maailmanperintöajattelu nostaa lokaaleja tai kansallisia merkityksiä universaalille tasolle korostaen retoriikassaan kansainvälisen vastuun tarvetta.

---

²¹ Kulttuuriperintökohteiden symbolinen arvo voi päätyä poliittisen konfliktin keskiöön, jossa ikonoklastiset interventiot tai symbolinen kulttuuriperintökohteiden tuhoaminen voivat toimia kiihdyttimenä esimerkiksi uskonnollisille konflikteille. Kulttuuriperintö on ikään kuin osoitus sitä, mitä yhteiskunnassa tai ideologiassa pidetään tärkeänä. (Harrison 164, 165.)

(Harrison 2010, 167.) Maailmanperintölistalle valitut kohteet julistetaan universaaliksi maailmanperinnöksi ja koko ihmiskunnalle arvokkaiksi, mutta ne korostavat tietyn yhteisön sosiaaliluokkaan, kasallisuuteen ja etniseen identiteettiin liittyviä merkityksiä.²² (Karhunen 2014, 30.) Hallinnointi toteutuu näiden vakiintuneiden standardien ja rakennettujen positiivisten tietoteoreettisten näkökulmien avulla, jossa perintöön liitetään positiivisia ja myönteisiä mielikuvia. Laurajane Smithin (2006) hegemonisia suojeludiskursseja tulisi tarkastella kriittisesti ja pyrkiä tunnistamaan asiantuntijalähtöisesti tuotetun retoriikan ja arvoasetelman problematiikkaa. Diskursiivisuutta ja aineettomia arvoja korostava kriittinen näkemys pyrkii näin ollen rikkomaan ylhäältä alaspäin johdetun dominoivan kulttuuriperintödiskurssin saavuttamaa valta-asetelmaa. Standardisoitumista ja dominoivan diskurssin yksiulotteisuutta tulisi purkaa ensisijaisesti luomalla alhaalta ylös (*bottom-up approach*) johdettua kulttuuriperintöhallintoa ja pyrkimällä tunnistamaan yksipuoliset kulttuuriperintöprosessit. (Smith 2006, 37–38 ; ks. myös Karhunen 2014, 249-250.)

Kulttuuriperintö politiikan välineenä

Menneisyyden ja kulttuuriperinnön hallinnointi on Harrisonin mukaan aina ideologisesti latautunutta toimintaa, jossa suojelu – tai vastavuoroisesti tuhoamistyötä – tietoisesti rakennetaan tai toteutetaan. Ideologiset lähtökohdat ja poliittinen valta tukevat ajatusta kulttuuriperinnöstä näkökulmana, jota hallinnoimalla ja tuottamalla voidaan siirtää huomio tiettyyn ilmiöön tai kohteeseen, rajaamalla, korostamalla ja sulkemalla pois. Rajaamalla ja korostamalla näkökulmia – pystyttämällä esimerkiksi muistomerkin jollekin, jotain muuta unohdetaan. (Harrison 2010; ks. myös Lillbröanda-Annala 2014, 28)

Poliittinen ja taloudellinen valta on mahdollistanut valtiollisen menneisyyden kontrolloinnin. Kulttuuriperintöprosesseissa valtaa on aina käytetty yhteisen menneisyyden kontrolloimiseen ja haluttujen traditioiden esiin tuomiseen. Valtiovalta on pitkään pyrkinyt kehittämään toimintalinjoja kulttuuriperinnön ymmärrykselle ja hyödyntämiselle. (Harrison 2010, 14). Harrison viittaa kontrollointiin kaanonin käsitteen kautta, jonka sisällä kulttuuriperinnön hallinnointi, rahoitus ja

---

²² Unescoa tutkineen J.P. Singhin mukaan maailmanperintölistalle pääseminen on edellyttänyt kykyä ja auktoriteettia tuoda esiin omaa kulttuuriperintöään, joka ei kaikissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa ole tasapuolisesti mahdollista. Maailmanperintökohteeksi valitseminen vaatii asiantuntijoiden arviointia ja aktiivisuutta kohteen hyväksi. Unesccon maailmanperintöpolitiikkaan kohdistetun kritiikin seurauksena järjestö on 1990-luvun alusta lähtien pyrkinyt aktiivisesti laajentamaan kulttuuriperintökeskustelua ja purkamaan epätasa-arvoa. (Singh 2011, 84–85.)

suojelutyö kohdistuu tiettyjä esteettisiä ja kulttuurisia arvoja edustaviin kulttuurin ilmiöihin ja perintökohteisiin. Kulttuuriperintöprosessin inklusiivisuus ja eksklusiivisuus synnyttävät homogeenisyyttä, jotka resonoivat ideologioihin synnytetyn kaanonin taustalla. (Harrison 2010, 15). Kulttuuriperintöprosessin avulla on mahdollista muuttaa historiatietoisuutta ja menneisyyttä koskevan tiedon käyttöä. Prosessissa siirretään arvoja, jotka ovat valikoituneet tiettyssä ajassa. Kulttuuriperintöprosessin myötä valikoiduista kulttuuri-ilmiöstä voidaan näin tuottaa kansallisesti tai kansainvälisesti tunnettuja, emotionaalisesti ladattuja symboleja. Historiallisessa perspektiivissä menneisyyttä on hyödynnetty eri aikoina eri tavoilla. (Harrison 2010, 154–193.)

Kulttuuripolitiikan toisella pitkällä linjalla kulttuuriperintö yhdistettiin puheeseen kansallistunteesta ja kansakunnasta. Benedict Andersonin mukaan kansakunta on kuviteltu yhteisö, jonka kansallistunne ei herää tyhjästä vaan se luodaan aina aktiivisena prosessina. (Anderson 1991, 6.)

Anderson esittää nationalismin syntyneen 1800-luvun aikana poliittisena ilmiönä, jota tuottavat valtapoliittiset ja taloudelliset intressit (Anderson 1991, 7). Kansakunnan luomisessa on kulttuuriperintöä kuten perinteitä, lippuja, kansallispukuja ja muita nationalistisia symboleja rakennettu tietoisesti. Eric Hobsbawm käyttää keksitystä ja tuotetusta perinnöstä käsitettä *invented tradition*, jonka hyödyntäminen oli ominaista 1800–1900-luvun vallan symbolien ja kansakuntien rakentamisprosessissa. Poliittisille instituutioille, ryhmille ja kansakunnille tuotetaan keksittyjen symbolien avulla historiakäsitys. Hobsbawmin mukaan perinteiden esiin nostaminen on aina keksittyä perinnettä, jota voidaan esittää nykypäivässä, mutta ei säilöä menneisyytenä. (Hobsbawm 1992, 7–9.) Kansakuntaa ja sen yhteistä tarinaa on rakennettu Suomessa yhtä lailla kulttuuriperinnön avulla. Kansalliset symbolit ja kansanperinne olivat osa suomalaisuuden määrittelyä ja identiteetin rakentamista 1800-luvun alussa. 1800- ja 1900-luvulla suomalaisuutta rakennettiin tietoisesti suomalaisen suurien myyttien mukaisesti, joilla voitiin osoittaa kansakunnan nationalistisen mallin ikaikaisuutta, yhteisestä muinaisesta sankariajasta ja yhteisistä esivanhemmista.²³ (Fewster 2008, 190–192.) Tietoinen rakentaminen tapahtuu nationalistisen kansakunnan rakentamisen ohella ideologisena välineenä. Saksalaista kulttuuriperintöä tutkinut Outi Tuomi-Nikula on nostanut esiin kulttuuriperinnön poliittisen luonteen kansallista perintöä laajempaan käsitteenä ja ideologisena instrumenttina. Saksan kansantasavallan kulttuuriperintö jaettiin kahteen diskurssiin, jossa valtion kansallisen perintö yhdistettiin laajempaan universaaliin sosialistiseen perintöön. (Tuomi-Nikula 2013, 31, 39). Nostalgian rakentaminen ja katse menneisyyteen kuitenkin ei ole ainoastaan 1800-luvun nationalistisen kansakunnan rakentamisen

---

²³ Pertti Anttonen mukaan kansanperinteen keruu ja tallentaminen tulee nähdä ensisijaisesti keruun ja arkistotoimintaan yhteiskunnallisen merkityksen kautta. Tätä toimintaa ympäröivä keskustelu oli synnyttämässä ajatusta valtiosta ja kansakunnasta. (Anttonen 2008, 218).

piirre.²⁴ Modernissa yhteiskunnassa nostalgian tarvetta on selitetty historiattomuuden kokemuksella. (Lillbröanda-Annala 2014, 33–34.) Käsitteen rationalisointi on muokannut aikaisemmin ensisijaisesti instituutioiden, kuten valtion, säätelemästä monokulttuurisesta kulttuuriperinnöstä paikallista, monimuotoista ja yksilöllisesti arvokasta ja vienyt kulttuuriperinnöksi luettuja ilmiöitä pois päin nationalistisesta diskurssista (Smith 2006, 20–21 ; ks. myös Suonpää 2013).

2.3. Kulttuuriperintö tuotteena

Katariina Siivonen on esittänyt, että nykyisessä globalisaation prosessissa kulttuuriperinnön ja kulttuurin symbolinen arvo kaupallisessa ja poliittisessa käytössä kasvaa koko ajan. Prosessissa on ensisijaisesti kysymys siirtymisestä puheeseen käyttöarvosta ja kulttuurisesta tuotteesta, jota voidaan kutsua kulttuuriperinnön välineelliseksi arvoksi. (Siivonen 2012, 2.) Taloudellisen vallan näkökulmasta, kulttuuriperintö on muuttunut lisääntyvässä määrin perinne- tai perintöteollisuudeksi (*heritage industry*), tietoisesti tuotetuksi kulttuuripoliittiseksi toiminnaksi ja sen tuotteeksi (Tuomi-Nikula 2013, 22–23; Harrison 2013, 29).

Kulttuuriperintöteollisuutta tutkinut Barbara Kirchenblatt-Gimblett esittää kulttuuriperinnön symbolisen arvon mahdollistavan sen taloudellisen arvon kasvattamisen. Nykyisessä kulttuuriperintömatkailussa menneisyyden arvoa hyödynnetään esimerkiksi elämysmatkailussa, jossa menneisyys ja historiallisuus on tuotteistettu elämyksiä ja kokemuksia tarjoaviksi palveluiksi. Kulttuuriperintö on performoitu ja uusiokäytetty kulttuurin tuote, jonka voima ja resurssit tuodaan menneestä nykypäivään. Kulttuuriperinnön symbolinen arvo on lisäarvo, joka on mahdollista ottaa kaupallisena hyödykkeenä käyttöön. Kulttuuriperintö tuottaa paikallisuudesta vientituotteen, joka synnytetään aina nykypäivässä, mutta jonka juuret ovat menneisyydessä. (Kirchenblatt-Gimblett 1995, 367–368.) Kulttuuriperintö on osa kulttuuriteollisuutta ja tuotepuhetta, jossa kaupallistumisen myötä sillä on taloudellinen arvo, joka on mahdollista mitata ja jonka myötä taloudellinen arvo on mahdollista tuotteistaa ja myydä (Singh 2011, 84–85; Pyykkönen 2012, 548). Taloudellinen kommodifikaatio ja tästä syntyneet kiistat sisältävät ajattelutavan, jonka mukaan perinnettä on

---

²⁴ Mika Suonpään on tutkinut Iso-Britannian parlamenttikeskusteluja ja niiden kulttuuriperintödiskursseja. Suonpää kiteyttää keskusteluja leimaavan voimakas monikulttuurisuuden ilmapiiri ja kulttuuriperinnön hyödyntäminen nationalistisena symbolina ei nähdä enää vastaavan nykypäivän tarpeita. Monoliittinen kulttuuriperintö poliittisen retoriikan keinona nähtiin parlamenttikeskusteluissa vanhentuneena näkemyksenä, jonka mukaan kulttuuriperinnön ja nationalismin yhteys yhtenäiskulttuuriin valtion rajojen sisällä, ei enää vastaa nykyistä väestörakennetta. (Suonpää 2013, 59–63.)

kulttuuri, jolla ei ole tekijyyttä eikä siten myöskään tekijänoikeutta.²⁵ Kansanperinteen tekijänoikeuskysymyksistä on viime vuosina enenevässä määrin alettu puhua kollektiivisen symbolimerkityksen ohella myös omistusoikeudesta kollektiivisen omistamisen kannalta juridisesta näkökulmasta. Perinteen tekijänoikeus on tällöin mitä suurimmassa määrin kulttuuri- ja historiapolitiikkaa: taistelua identiteetti-arvon lisäksi kulttuuristen tietojen ja taitojen käyttö- ja jälleenmyyntiarvosta ja -oikeuksista. (Anttonen 2009 [online].)

Nykyisessä kulttuuriperintökeskustelussa korostetaan perinnön tiivistä yhteyttä taloudelliseen toimintaan, jonka keskeisin tapahtuma-areena on kulttuuriperinnön yhteys turismiin ja matkailuteollisuuteen. Menneisyydestä ja historiasta on tullut tärkeitä sisällöllisiä referenssejä ja strategisia työkaluja elämysteollisuudelle. (Harrison 2010, 44; Lillbröanda-Annala 2014, 31). Ajattelun ja ideologian alkuperä löytyy länsimaisesta kansallisromantiikan myöhemmistä kehitysvaiheista, jonka aikana menneisyyden hyödyntämisestä on tullut entistä tärkeämpi päämäärä. Kulttuuriperinnöstä on tullut globaalissa kulttuuriteollisuudessa, kulttuurimatkailussa ja identiteettipoliittisessa keskustelussa sekä taloudellinen hyödyke että erottautumisen väline. Kulttuuriperinnön symbolinen arvo yhdistyy globaalin kapitalismin asettamissa raameissa ajatukseen kilpailemisen edellyttämästä itsensä profiloinnista, jossa kulttuuriperinnön ulottuvuuksia voidaan käyttää erottautumistuotteina matkailuretoriikassa, mutta myös hallinnollisessa 2000-luvun kansallisretoriikassa. (Lillbröanda-Annala 2014, 28–29.)

Syntynyt kilpailutilanne, jossa kaupungit ja valtiot osallistuvat erottautumiskilpailuun, on nähtävissä esimerkiksi matkailuviestinnässä. Lillbröanda-Annala (2014) esittää, että kulttuuriperintöprosessi rakentuu yhä useammin kaupallisten ja matkailullisten tavoitteiden varaan, sillä valitun objektin nimeäminen kulttuuriperinnöksi mahdollistaa sen taloudellisen hyödyntämisen. Kulttuuriperintöpolitiikan näkökulmasta syntynyt asetelma on ristiriitoja herättävä, sillä tavoite ihmislähtöiseen hallintoprosessiin, läpinäkyvyyteen ja autenttiseen ja elävään kulttuuriperinnön hallinointiin ovat usein ristiriidassa kommodifioitujen perintöajattelun kanssa. (Lillbröanda-Annala 2014, 26–27.) Erottautumisella luodaan globaaliksi muuttuneille identiteeteille lokaalia vastinetta. Kulttuuriperintöprosessi tekee kulttuuriperintökohteista tai objekteista kansallisia tai kansainvälisiä emotionaalisesti ladattuja symboleita. Tämän myötä kulttuuriperintöpolitiikan yhdeksi päämääräksi on kulttuuripolitiikan nykyisessä ilmapiirissä tullut

---

²⁵ Ymmärrän kommodifikaation esineellistymisenä ja kauppatavaraistumisena, jossa sen kohteelle annetaan taloudellinen arvo aiemmasta poiketen.

juurikin kulttuuriperinnön välittäminen turismin tarkoituksiin. Kulttuuriperinnöstä on tullut kilpailuasetelmassa symbolinen kohde ja myyntiartikkeli. (Lillbröanda-Annala 2014, 30–31; Tuomi-Nikula 2013, 23.)

Symbolisten merkitysrakenteiden käyttö ja tarinoiden rakentaminen menneisyyden avulla on havaittu taloutta vauhdittavaksi keinoksi. Euroopan unionin alue- ja kulttuuripolitiikassa tämä on tarkoittanut alueellisuuden vahvistamista erottautumiskeinona globaaleilla markkinoilla. Kulttuuriperinnön avulla rakennetaan paikallista erityisyyttä, joka tuotteistettuna voidaan sijoittaa vahvistamaan kollektiivisia identiteettejä. Paikalliset erityisyydet symboliarvoineen palvelevat tätä tarkoitusta globaaleilla markkinoilla ja aluepolitiikan välineenä. (Siivonen 2006, 110–111.) Ymmärrän kulttuuriperinnön symbolisen arvon keskeisenä teoriana kulttuuriperinnölle annettujen määritelmien rakennusaineena, joka syntyy kulttuuriperintöprosessin kautta. Nationalismi ja kansallisvaltioiden erottautuminen on hyödyntänyt perinnön arvoa 1800- ja 1900-luvun poliittisessa ilmapiirissä. Symbolinen arvo on perustunut eri aikoina eri lähtökohdille ja sen sisältö ja arvoasetelma ovat muuttuneet yhteiskunnallisen muutosten mukana. Siirtymä kohti taloudellista hyödykearvoa tai paikallisen kulttuurin identiteetin rakennusainesta pohjautuvat kaikki perinnön symboliselle arvolle. Kulttuuriperintöprosessissa kulttuuriperinnöllä ei ole pysyvää arvoa ja kulttuuriperintö on altis erilaisille arvonmuodostusprosesseille elinkaarensa aikana. (Karhunen 2014, 29-31.)

3 TUTKIMUSAINEISTO JA METODOLOGIA : POLIITTISET TEKSTIT TUTKIMUSKOHTENA

3.1. Etnologis-kulttuuripoliittinen tutkimusote

Kulttuurisessa tutkimuksessa tutkimusetiikan tulee läpäistä koko tutkimusprosessi, ja tutkijan on oleellista tiedostaa eettisten valintatilanteiden jatkuva läsnäolo tutkimusta tehtäessä (Turtiainen 2012, 45). Tässä prosessissa tutkijapositioni ja itsereflektio ovat menetelmällisiä asioita, jotka liittyvät tutkimusta tehdessä prosessissa vahvasti tutkimuseettisiin kysymyksiin. Koko prosessin lävistävää tutkimusetiikan huomioimista tulee soveltaa tutkimusta tehdessä ja tutkimustuloksia esitellessä. Tutkimusetiikan rooli korostuu ensisijaisesti aineiston keräämisen ja kenttätöyhteydessä, jolloin muita tutkimuksen tekoon liittyviä valintoja ei tule välttämättä miellettyä

eettiseksi kysymyksiä.²⁶ (Turtiainen 2012, 45.) Metodologisessa prosessissa on tärkeää tutkimukseen liittyvien ulkoisten, vallankäyttöön liittyvien sitoumusten ymmärtäminen ja auki kirjoittaminen. Omien ennakkokäsitysten, valintojen ja sitoumusten tunnistaminen ovat näin tiivis osa tutkimusprosessia. Näiden sitoumusten ohella tutkijan tulee määritellä ja avata tutkimuksessa hyödyntämänsä tutkimusmetodi ja teoreettinen perustaan liittyvät valinnat käsitteineen sekä epistemologisine perusteineen. (Fingerroos 2003 [online].)

Tutkija on itse osa tutkimaansa todellisuutta (Jokinen ym. 1993, 9). Valitsemani tutkimusaihe ei ole minulle ennalta tuttu, ja mielenkiintoni aiheeseen on ensisijaisesti syntynyt kiinnostuksestani kulttuuriperinnön sisältöjä ja esimerkiksi folkloristista perinnön tutkimusta kohtaan. Näkökulmani aiheeseen on saanut kulttuuripolitiikan opintojeni aikana uuden kontekstin. Kulttuuriperintöpolitiikassa risteää itseäni kiinnostavalla tavalla perinnön tutkimuksen lähtökohdat instituutioiden tutkimuksen rakenteisiin ja ihmistieteille usein etäiseksi jääviin poliittisiin instituutioihin. Suunnittelutekstit eivät olleet minulle ennestään tuttuja, mutta kulttuuripolitiikan opintojeni aikana olen perehtynyt kulttuuriperintöhallintoon ja ministeriöiden rooliin kulttuuripoliittisena toimijana ja määrittelen sijaitsevani niitä edustavien ja tuottavien instituutioiden ulkopuolella tutkimusaineistooni nähden. Olen työskennellyt opintojeni ohessa muistiorganisaatioissa kuten museoissa ja seurannut kulttuuriperintökysymysten käytäntöjä työssäni. Tutkijan on helppo sokeutua vahvimille diskursseille, toimiessaan itse tiiviinä osana tutkimaansa maailmaa (Jokinen ym. 1993, 23). Poliittisten tekstien kannalta tämän voin melko helposti välttää, mutta lähestymistavassani tukeudun aineistolähtöisyyteen, jota soveltamalla rakennan tutkimustulokseni aineistosta tulkiten välttäen voimakkaita alustavia hypoteeseja.

Tutkielmani keskittyy tekstiaineistojen analysointiin. Kaikkein laajimman etnologisen määritelmän mukaan etnografinen tutkimus ei ole vain paikkasidonnaista kenttätyötä vaan myös tekstiaineistojen tarkastelua, jossa tutkija pyrkii ymmärtämään kulttuurissa vallitsevia merkitysverkostoja. Tällöin kontekstualisoinnilla sekä aineiston liittämällä historialliseen makrotasoon ja kulttuuriseen ympäristöön (eli aikaan ja paikkaan) on merkittävä osuus tutkimusprosessissa. Tutkittava kenttä voi olla tekstuaalinen, jonka tutkija rajaa aineistosta rakentuvaksi tilaksi ja jonka tutkija konstruoi valikoimalla ja rajaamalla tutkimusaineistonsa. (Ks. esim. Hämeenaho & Koskinen-Koivisto 2014.)

---

²⁶ Huomioin tutkimukseni sisältävän eettisiä valintatilanteita. Hyvän tieteellisen käytännön toteuttamiseksi perehdyin Sinikka Vakimon (Vakimo 2010) määritelmään eettisestä orientaatiosta. (Vakimo 2010, 80-87.)

1990-luvun jälkeisessä etnologisessa tutkimuksessa, kielellisen käänteen ja sosiaalisen konstruktionismien vaikutuksen myötä syntyi tutkimusta, jonka vaikutuksesta tutkimusintressit hajaantuivat perinteisen kenttätöön ulkopuolelle. Sinikka Vakimon mukaan tämä johti siihen, että etäisyys tutkimuksen kohteen kanssa kasvoi. Tutkija keskittyy ensisijaisesti tekstiaineistojen tutkimukseen yksittäisten henkilöiden tai ryhmien sijaan, jolloin tehtävät eettiset valinnat painottuvat pääosin tutkijan omien lähtökohtien refleksiiviseen pohdintaan. (Vakimo 2010, 98–105.) Keskeistä muutoksessa on tutkimuksella luotu asema, jossa kriittisen tarkastelun kohteeksi asetetaan myös valtahierarkian yläpäässä olevia ryhmiä, jotka kontrolloivat itse tuottamaansa tietoa. Omassa tutkimuksessani näen hallinnolliset tekstit institutionalisoituneena tutkimuskohteena. Valtaapitäviin kohdistuessa tutkimuksen yhtenä tavoitteena on näin ollen tehdä näkyväksi olemassa olevia valtahierarkioita. (Vakimo 2010, 106).

Tutkimukseni tuottaa hermenuttista tietoa tutkittavasta aiheesta tekstianalyysin keinoin. Etnografian epistemologinen perusta on hermeneutiikassa ja hermeneuttisessa tiedontuotannon prosessissa, joka Tuulikki Kurjen (2004) mukaan tapahtuu vuorovaikutuksessa tutkijan, tutkittavien ja tutkittavan ilmiön ymmärrysten välillä²⁷ (Kurki 2004, 72). Tutkimusaineistoni on valmis tekstiaineisto, joka on vapaasti kenen tahansa ladattavissa ministeriöiden verkkosivuilta.²⁸ Aineistoni kaltaiset suunnittelutekstit ja niitä tuottava asiantuntijatyö ovat keino toteuttaa ministeriön työtä omalla hallinnonalallaan, jota tekstien kokonaisuus edustaa. Aineiston rajaaminen ja saturaatiokriteerien pohdinta tarkoitti aineistojen alustavaa valintaa ja riittävää laajuutta vastaamaan tutkimuskysymyksiini.²⁹ Valikoin sopivia aineistoja myös ajallisella rajauksella, jossa kokonaisuus on tuotettu kulttuuripolitiikan kolmannen vaiheen kontekstissa. Tulkitsin riittävyyden syntyvän myös aineistossa toistuvien teemojen avulla, joita tunnistamalla oli mahdollista rajoittaa päällekkäisyyttä ja samojen teemojen liiallista toistoa. Tämä prosessi tuki tutkimusaineiston rajaamista valmiista tekstiaineistoista. Asetin analyysiprosessilleni ja kontekstien löytämiselle selkeän perustan Tairan kuvauksen mukaisesti. Rajasin aineistoni potentiaalisia aineistoja lukemalla

---

²⁷ Tehdyt tulkinnat syntyvät aina suhteessa tutkijan käsitykseen tiedon luonteesta. Hermeneuttiseen tutkimukseen kuuluu, että esittäessään tutkimusongelman mukaisia kysymyksiä, tutkimuksen tekijä vertailee, suhteuttaa ja peilaa tutkimuskohdettaan laajempiin yhteyksiin ja palaa tarkastelemaan tulkintojaan uudelleen tutkimuksen eri vaiheissa. Kurki on esittänyt kysymyksen tekstin tulkinnan mahdollisuuksista hermeneutiikan avulla pohtien muun muassa, mitä tekstistä on mahdollista lukea näkyviin ja mitkä ovat tekstien tarjoamat tulkinnan mahdollisuudet. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa aineiston potentiaalinen tieto otetaan käyttöön ja informaatio tehdään näkyväksi lukemisen tekniikoiden avulla. (Kurki 2004, 72-73.)

²⁸ Seppo Knuutilan mukaan valmiin tutkimusaineiston ollessa kyseessä, on tutkijan tehtävänä tehdä aineisto näkyväksi uudessa valossa. Analyysivaiheessa tapahtuva jäsentäminen ja luokittelu synnyttävät prosessin tutkimuskysymyksen ja kontekstualisoinnin kautta, joiden myötä uusi merkitys syntyy. (Knuutila 2010, 19.)

²⁹ Hyödynsin aineistoni valinnassa ja rajaamisessa saturaatioprosessia. Saturaatio on avoin ja väljä lukemisen periaate, jossa aineiston kylläntymisen kautta on mahdollista varmistaa riittävä edustus esitettyyn tutkimuskysymykseen vastaamiseksi. Aineiston määrä ja edustavuus riippuvat tutkimusongelmasta, jonka tulee tuottaa tutkimusongelman kannalta relevanttia uutta tietoa. Näin ollen aineiston rajaus ja käyttö perustuvat saturaatioprosessiin ja tutkimuskysymyksen käyttöön prosessia ohjaavana työvälineenä. (Taira 2004, 46-47.)

ja alustavalla sisällönanalyysillä. Käytännössä tämä tarkoitti tarkastusluentojen tekemistä, joiden avulla varmistin aineiston riittävyyden ja mahdollistan tarvittavat tulkinnat. Reflektointi ja paikantaminen tarkoittavat tutkijan oman subjektisidonnaisuuden hahmottamista tutkimusprosessin yhteydessä, ja tämän aseman auki kirjoittamista tutkimustekstissä. Refleksiivisyys liitetään etenkin kenttätyön tekemiseen, joka on perinteisesti ollut ensisijainen metodi etnografisen aineiston hankinnassa. (Fingerroos 2003, [online].) Ymmärrän refleksiivisyyden ja paikantamisen omassa tutkimuksessani ensisijaisesti tutkimuksen merkityksen, metodologisten valintojen ja tekemieni rajausten auki kirjaamisena. Kriittisen analyysin tulee olla refleksiivistä, joten oman tutkijaposition huomioimien on myös kriittisen tutkimusotteeni kannalta oleellista.

3.2. Poliittiset tekstit tutkimusaineistona

Tutkimusaineisto

Ministeriöt julkaisevat toimialallaan runsaasti poliittisia tekstejä, strategioita, raportteja ja selontekoja sekä eri politiikka-alueilla toimintaa ohjaavia omia ohjelmia (Häyrynen 2006, 67). Aineistoni kokonaisuus sisältää kulttuuriperintöä käsitteleviä opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) sekä ympäristöministeriön (YM) julkaisemia strategioita, toimenpide-ehdotuksia ja selvityksiä vuosilta 2001-2011. Rajasin tutkimusaineistokseni neljä keskeistä kulttuuripoliittisia linjauksia, politiikan sisältöjä ja strategioita käsittelevää tekstikokonaisuutta, jotka parhaiten vastasivat tutkimusintressejäni.³⁰

Ensisijaiset analyysini kohteet ovat vuonna 2009 julkaistu Kulttuuripolitiikan strategia 2020 (OKM 2009) ja kolme vuotta myöhemmin julkaistu Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta (OKM 2011). Käytän analyysini tukena myös ympäristöministeriön julkaisemaa Rakennusperintöstrategiaa (YM 2003) ja Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa: Strategiset tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset -selvitystä³¹ (OKM 2003). Rakennusperintöstrategia sisältää kuvauksen

---

³⁰ Molemmat julkaisut ovat vapaasti ladattavissa ministeriöiden verkkosivuilta, eikä niille ole määritelty yhtä tiettyä kohdeyleisöä. Yleisstrategia on 44-sivuinen yleisluontoinen avaus 2000-luvun kulttuuripolitiikan tavoitteista, kun taas 88-sivuinen selonteko menee sisällössään strategiaa syvemmälle ja on selkeästi kattavampi ja yksityiskohtaisempi. Molemmissa teksteissä käsitellään kulttuuriperintöä yhtenä kulttuuripolitiikan osa-alueena. Tutkimusasetelmani kannalta aineiston kokonaisuus eli kaikki neljä julkaisua täydentävät toisiaan keskittymällä hieman eri näkökulmiin kulttuuriperintöpolitiikan kannalta.

³¹ Tutustuin myös Museopoliittiseen ohjelmaan (OKM 1999), mutta rajasin sen kokonaisuudesta pois. Keskityn analyysissäni hallinnonalan kokonaisuuteen ja kulttuuriperintöön. Museopoliittinen ohjelma antaa sisällössään suuntaviivoja yhden kulttuuriperintöinstituution toiminnalle. Kulttuuripoliittisen yleisstrategian mukaan, toimialakohtaisia poliittisia ohjelmia uudistetaan tarpeen mukaan, ja suunnitteilla on kulttuuriympäristöä koskeva ohjelma yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. (OKM 2009, 27.)

suomalaisen rakennusperinnön tilasta ja sen hoidon välineistä sekä kolmeen pääryhmään jaotellut strategiset tavoitteet. Strategia sisältää analyysin kannalta kiinnostavia aineettoman perinnön suojelua koskevia kulttuuriperintöpoliittisia linjauksia. Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa: Strategiset tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset (OKM 2003) auttaa syventämään tekstien kokonaisuutta teknologiaan ja digitaalisen kulttuuriperinnön strategisiin tavoitteisiin ja toimenpide-ehdotuksiin liittyen.

Kulttuuripolitiikan strategia 2020 on OKM:n Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston kehittämissyksikön tuottama julkaisu ja yleisstrategia vuodelta 2009. Sen laatimisen taustalle on esitetty tavoite ”ohjata opetusministeriön omaa toimintaa kulttuuripolitiikan alueella”. (OKM 2009, 2.) Strategia päivittää kulttuuripolitiikassa tapahtuneita muutoksia, ja sen sisällöissä korostuvat keskeisinä luvussa 1.4. esittämäni kulttuuripolitiikan kolmannen vaiheen hallitsevat teemat. Uutta yleisstrategiaa laadittaessa on kulttuuripoliittisista selonteista viimeisin on vuodelta 1993. Edellinen valtioneuvostotasoinen kulttuuripoliittinen linjaus on valtioneuvoston periaatepäätös taide- ja taiteilijapolitiikasta vuodelta 2003, joka on strategian esipuheen mukaan edelleen ajankohtainen. (OKM 2009, 2.)

Kulttuuripoliittisen strategian lähtökohtana on ollut koota yhteen näitä mainittuja ohjelmia ja päivittää strategisia linjauksia vuoteen 2020. Sisällöissä kuvataan kulttuuripolitiikan kannalta keskeisiä muutoksia sekä määritellään kulttuuripolitiikan kehittämisen nykyinen ”tahtotila” sekä esitetään toimenpide ehdotuksia eli linjataan yleisiä politiikan tavoitteita. Yleisstrategiassa linjataan kulttuuripolitiikan keskeisiksi lähitulevaisuuden haasteiksi toimialan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden vahvistaminen samalla, kun julkisen talouden yleiset vaatimukset tulee ottaa huomioon. Strategian keskeisin määritelty tavoite on, että kulttuuripolitiikan ja kulttuurin merkitys yhteiskunnassa kasvaa entisestään. (OKM 2009.) Strategia keskittyy ensisijaisesti kuvaamaan kulttuuripolitiikan toimintaympäristömuutoksia ja niiden vaikutuksia hallinnonalan tulvaisuuteen. Strategian kattotason linjauksena esitetään, että kulttuuripolitiikan toiminta-alue, toimintamuodot ja -tavat väistämättä monipuolistuvat nykyisestä ja ”perinteisempiin kulttuuripolitiikan tavoitteisiin liittyä uusia haasteita”, kuten nykyisen väestökehityksen ja teknologisen kehityksen mukaantulo. (OKM 2009, esipuhe.) Strategian kuvataan olevan aikaisemmin julkaistuja ohjelmia yhdistävä ja vahvasti tulevaisuuteen suuntautuva (OKM 2009, esipuhe).

Poliittisille ohjelmille on tyypillistä niiden ketjuuntuminen aikaisemmin julkaistujen ohjelmien kanssa. Asiantuntijapuhetta legitimoidaan viittauksilla tutkimustuloksiin ja asiantuntijalausuntoihin, mutta myös aikaisempiin poliittisiin ohjelmiin. (Häyrynen 2006, 55.) Strategian esipuheessa viitataan kulttuuripolitiikan eri vaiheiden jatkumoon, jonka tuntemus ja hyödyntäminen parantaa ennakoitavuutta ja toimii osaltaan visioiden perusteluna.

Äkillisiä, ennakoimattomia muutoksia voi ajan kuluessa tapahtua, eikä strategiaa voida siksi sitoa yksityiskohdiltaan kovin tiukaksi. Toisaalta kulttuuripolitiikalla on pitkä kehityshistoria, joten toimintaympäristömuutokset ja uudet kehittämishaasteet asettuvat tähän jatkumoon. (OKM 2009, esipuhe.)

Eräänlaisena jatkona strategialle vuonna 2011 julkaistu Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta jatkaa työtä edellisten linjausten tavoitteista ja kokoaa yhteen muodostettuja näkemyksiä ja visioita. Selonteon taustalla on virkamiehistä ja kulttuurialan asiantuntijoista ja toimijoista koostuvat toimikunta, joiden ehdotusten pohjalta selonteko on laadittu.³² Selonteko on laadittu vuosina 2008-2010 kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallinin aloitteesta.³³ Julkaisu osittain jatkaa ja syventää vuonna 2009 laaditun yleisstrategian linjausten keskeisiä tavoitteita, mutta kansainväliset ja yhteiskuntapoliittiset muutokset toimintaympäristössä ovat tuoneet esiin myös tarvetta uusiin linjauksiin ja painotuksiin. (OKM 2011.)

Suunnittelutekstit tutkimuskohteena

Poliittiset strategia- ja ohjelmatekstit ovat Hilkka Summan (1989) määritelmän mukaan suunnittelutekstejä. Asuntopolitiikkaa tutkinut Summa määrittelee suunnittelun valtion keskushallinnon toistuviksi käytännöiksi, joiden tuloksina syntyy suunnitelmia ja suunnittelutekstejä. Suunnittelu on yksi valtionhallinnon toimintakäytäntö, joka on synnyttänyt hallinnon rakenteisiin uudenlaisen asiantuntemuksen ja ”suunnittelijakunnan”. Käytännön vakiintuminen suomalaiseen hallintokoneistoon voidaan Summan mukaan nähdä tapahtuneen osana hyvinvointivaltiollisen valtioroolin muodostumista, joka kasvatti julkista sektoria ja kohotti julkisen vallan julkisen vallan aktiiviseksi yhteiskunnan toimintaa ohjaavaksi tekijäksi. (Summa 1989, 3, 8, 40–41.)

---

³² Selonteon valmistelutyö osoitettiin tehtävää varten asetetulle toimikunnalle. Valmistelussa hyödynnettiin aiempia kulttuuripoliittisia selontekoja, mietintöjä, ohjelmia, strategioita sekä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta ja artikkeleita. Toimikunta keräsi lisäksi asiantuntijatietoa taiteen ja kulttuurin kentän asiantuntijoita, osallistui aktiivisesti aiheeseen liittyviin tapahtumiin ja keskusteluihin. Valmistelutyössä yhdisteltiin tulevaisuudentutkimuksen eri menetelmiä painopisteenä laaja-alainen vuorovaikutus taiteen ja kulttuurin asiantuntijoiden, toimijoiden sekä käyttäjien kanssa. (OKM 2011.)

³³ Nimetyt toimikunnan taustaselvitys valmistui joulukuussa 2009 ja ehdotus selonteoksi maaliskuussa 2010. Opetus- ja kulttuuriministeriön tuottama selonteko annettiin valtioneuvoston toimesta toukokuussa 2010. (OKM 2011.)

Suunnittelutekstien tutkimuksessa tekstejä lähestytään todellisuutta ja toimintaa määrittelevinä merkityskokoelmina, joihin kasautuneita merkityksiä voidaan tutkimuksessa purkaa. Tälle vaihtoehtoisena lähestymistapana voidaan aineistoa analysoida tekstien tuottamista argumentaatioprosessina ja retorisisina kokonaisuuksina. (Summa 1989, 18–19.) Omassa tutkimuksessani keskityn ensimmäiseen näkökulmaan eli lähestyn tekstejä todellisuutta ja toimintaa määrittelevinä merkityskokoelmina, joiden sisältämien merkitysjärjestelmien tunnistaminen tapahtuu kriittisen lähiluennan avulla. Suunnittelu voidaan nähdä diskurssina, jonka tutkimus on kiinnostunut siitä, miten sana ja teksti toimivat hallinnon työvälineinä. Summa määrittelee ministeriöiden hallinnollisen työn diskurssikäytäntönä, jonka toiminnan ja suunnittelun käytännöt ovat keskeisiä poliittisten tekstien ja selvitysten laatimisessa. (Summa 1989, 69.) Ne linjaukset, joiden pohjalta ohjelmia ja suunnitelmia tehdään, syntyvät kansallisen ja kansainvälisen politiikan suunnittelutyön tuloksena. Suunnittelu- ja strategiatyö ovat kielen todellisuutta tuottavasta luonteesta johtuen aktiivista kulttuuripoliittista toimintaa. Tekstit edustavat niitä poliittisia visioita, joihin tulevaisuuden poliittinen toiminta perustuu. Ensisijaisesti strategia ja ohjelmapuheella luodaan linjauksia ja suuntaviivoja tulevaisuuden poliittiselle toiminnalle, mutta strategioiden avulla vaikutetaan aina myös harjoitettuun käytännön politiikkaan. (Summa 1989, 82–83.)

Aineistoni on kokonaisuus poliittisia suunnittelutekstejä, joita voidaan kutsua myös asiantuntijateksteiksi niiden asiantuntijatietaa tuottavan aseman perusteella. Asiantuntijatekstit tuottavat tietoa ja tulevaisuuteen suuntautuvia strategisia linjauksia, mutta ne voidaan nähdä myös asiantuntija-aseman legitimointina ja ylläpitämisenä. (Summa 1989, 3–5.) Suunnittelu tulee nähdä virkamiesten ja tekstejä laativien henkilöiden jokapäiväisenä työnä, jonka tuottamat lopulliset vaikutukset tulee nähdä tavoitteina ja muutoksina harjoitetussa politiikassa. Kulttuuriperintö on tässä tapauksessa yksi harjoitetun politiikan sisältö ja kohde, jota koskevia suunnitelmia tulee tarkastella osana laajempaa poliittista keskustelua, sivuuttamatta tekstien syntykontekstia, niiden tuottajia ja niille annettuja perusteluja. (Summa 1989, 4.) Ministeriöiden tuottamat tekstit voidaan nähdä julkisina kannanottoina toiminnalle annetuista linjauksista ja tavoitteista, jotka tuottavat asiantuntijatietaa. Asiantuntijatietaa tuottava yhteisö on kulttuuriperinnön kohdalla kansainvälinen ja sijoittunut toimimaan julkishallinnossa kuten virastoissa, mutta myös akateemisessa maailmassa ja muiden virallisten kulttuuritoimijoiden piirissä.³⁴ (Häyrynen 2006, 66–68.)

---

³⁴ Simo Häyrynen nimittää kulttuuripoliittikan asiantuntijoita *kulttuuripoliittikkayhteisöksi* (Häyrynen 2006, 66).

Poliittisilla teksteillä tuotetaan asiantuntijatietoa, joka on oleellinen osa hallinnointia ja hallinnon työkalu. Asiantuntijatieto määrittää hallinnan kohteita ja vaikuttaa hallinnon kohteiden tulevaisuuden visioihin, tavoitteisiin ja esitettyihin toimenpiteisiin ja rahoitukseen. Poliittisten tekstien tuottama asiantuntijatieto rakentaa asiantuntija-asemallaan hegemonisia puhetapoja, jonka kautta vaikutetaan vallitseviin politiikan teemoihin ja tavoitteisiin. (Jokinen ym. 1993, 102–105.) Puhetavat ovat hallinnan tekniikan tapa, jossa tekstien tuottamiseen liittyvä käytäntö uusintaa yhteiskunnallisia sosiaalisia suhteita ja hegemonisten diskurssien tuottajalle siitä muodostuvaa valtaa. (Fairclough 1997, 6-8.) Poliittiset tekstit ja niiden sisällöt ovat suunnittelutekstejä, jossa asiantuntijatieto muotoillaan työprosessissa sanoiksi, lauseiksi ja teksteiksi. Suunnittelutekstit ovat näin ollen aina päätöksenteon valmistelua ja politiikan sisältöjen muotoilua, joka voidaan nähdä valtionhallinnon rutiinikäytäntönä. Niiden avulla luodaan väistämättä aina myös poliittista todellisuutta, synnyttämällä hegemonisia diskursseja ja poliittisia toimenpiteitä. (Summa 1989, 82.)

3.3. Kriittinen lähiluku

Tutkimukseni tietoteoreettisena lähtökohtana on diskurssiteoria ja sosiaalisen konstruktionismin sisältämä oletus kielestä todellisuutta rakentavana. Hyödynnän analyysissäni aineistolähtöisen lähiluvun metodia. (ks. Pöysä 2010). Metodini valintaani vaikutti lähtökohtaisesti tutkimuskysymykseni, joka korostaa kielen käytön seurauksia ja merkityksiä tuottavaa luonnetta. (Esim. Jokinen ym. 1993; Pietikäinen & Mäntynen 2009.) Työni ei ole diskurssianalyysiä, mutta hyödynnän diskurssiteorian lähtökohtia tutkimukseni metodologisena taustateorianana. Aineistoni varsinaisena menetelmällisenä työkaluna käytän lähilukua. Jyrki Pöysän mukaan lähiluvun periaatteiden soveltaminen tekstien tulkinnassa mahdollistaa huolellisen ja syvälle luotaavan tekstin käsittelyn ja analyysin (Pöysä 2010, 331). Lähiluku on ensisijaisti informaation ja yksityiskohtien havainnointia tekstissä. Tutkimuskohteena voi olla kokonainen teksti tai sen tietty kappale. Analyysi voi tapahtua sanaston, lauseiden tai koko tekstin tasolla. Kategoriana lähiluku on väljä, ja se on käytössä monenlaisessa tulkinnallisessa tarkastelussa. Lähiluvun tavoite voi olla yhtä lailla kulttuuristen referenssien paikallistaminen tai tiettyjen valittujen ominaisuuksien kuten vastakohtien tai ristiriitaisuuksien tutkiminen. (Pöysä 2010, 342–343. Analyysissä tekstiä luetaan ja tulkitaan samanaikaisesti, teksti puretaan osiin ja kootaan uudelleen halutusta näkökulmasta. Metodini olennainen periaate on tekstin perusteellinen ja useaan kertaan toteutettava luenta, jonka eri kerroilla tekstistä tehdyt havainnot uusiutuvat ja muuttuvat. (Pöysä 2010, 338–340.)

Diskurssin käsitettä käytetään eri tieteenaloilla ja eri lähestymistavoissa hieman eri tavoilla (Jokinen ym. 1993, 18). Ymmärrän tutkimukseni kannalta oleellisiksi lähtökohdiksi oletuksen kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentavasta ja funktionaalisesta luonteesta, kontekstisidonnaisuudesta sekä diskurssiteorian mukaisesti olemassa olevista useista rinnakkaisista merkityssysteemeistä. Ymmärrän diskurssit säännönmukaisiksi ja verrattain eheiksi merkityssuhteiden systeemeiksi, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä, rakentaen samalla sosiaalista todellisuutta.³⁵ (Jokinen ym. 1993, 18, 27.) Tutkimus kohdistuu kielenkäyttöön, jota tutkimalla on mahdollista selvittää merkityksellisten todellisuuksien valtasuhteita ja painoarvoja.³⁶ Olennaista on tarkastella, miten kieltä käytetään ja miten käyttöä eri tilanteissa perustellaan. Lukutavassani ja analyysin toteuttamisessa diskurssin käsite on tulkintatyökalu, jota lähiluku soveltaa ja syventää irrottamalla tekstejä tavanomaisesta merkitysyhteydestään pienempiin osiin.

Menetelmällistä valintaani tukee tavoitteeni tunnistaa kulttuuriperintöpolitiikan arvoperustaa ja merkitystä laajemmassa poliittisessa kontekstissa. Kulttuuriperinnön poliittisuuden ja aineistoni poliittista todellisuutta rakentavan luonteen takia, kriittinen lähestyminen mahdollistaa näiden aiheiden paikallistamisen aineistostani. Kriittinen sisällönanalyysi on kulttuuriperinnön poliittisen luonteen kannalta toimiva lähestymistapa kriittiselle perinnöntutkimukselle. (Harrison 2010, 77; ks. myös Smith 2006, 14–16.) Kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen tulisi kohdistua erityisesti ymmärryksen lisäämiseksi siitä, mikä on kulttuuriperinnön tehtävä yhteiskunnassa ja mikä on kulttuuriperinnön ja vallan välinen yhteys. Päällimmäisenä tavoitteena on Harrison mukaan tuottaa uutta tietoa yhteiskunnan muutoksista kulttuuriperinnön kontekstissa ja ymmärtää perinnön vaikutuksia mikrotason näkökulmasta. Kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen tavoitteena on lähestyä arvokysymyksiä, kulttuuriperinnön roolia ja toimintaa yhteiskunnassa. (Harrison 2010, 76.)

Lähtökohtani oli analyysiä tehdessäni etsiä tekstistä toistuvia rakenteita, sanoja ja käsitteitä joiden pohjalta oli mahdollista syventää tulkintaa pohdintaan elementtien välisistä suhteista ja yhteydestä muihin tekstin kulttuuripoliittisiin teemoihin. Käytännössä analyysi ja tulkinta limittyvät prosessissa toisiinsa tiiviisti (Pöysä 2010, 338). Analyysissäni lähiluku on kvalitatiivista tutkimusta, valikoivaa luentaa, ja tekstien kokonaisuuteen kohdistuvaa kulttuurista lähilukua sekä tutkimusaiheen jatkuvaa

---

³⁵ Jälkistrukturalistisessa yhteiskuntateoriassa diskurssi on todellisuuden sosiaalinen konstruktio ja tiedon muoto. (Fairclough 1997, 31). Kielen avulla kuvataan maailmaa, mutta kieli myös merkityksellistää sitä. Kieli rakentaa kielenkäytön kohteille merkityksiä. Tutkimuksessani diskurssit ovat jaettuina merkityssysteemejä, joilla kieltä jäsennetään ja organisoidaan. Diskurssit rakentuvat osana erilaisia sosiaalisia käytäntöjä. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 55.)

³⁶ Diskurssianalyysiin viitataan usein teoreettisena viitekehyksenä varsinaisen tutkimusmetodin sijaan. Tulkitsen tämän yleisen väitteen diskurssianalyysin luonteesta vaativan tutkijalta valintojensa muotoilua ja perustelua diskurssiteorian soveltamisessa. Diskurssiteoria sallii erilaisia metodologisia sovellutuksia, jossa tutkijalta odotetaan entistä enemmän perusteluja omille tulkinnoilleen diskurssien määrittelyä ja käytöstä. (Jokinen ym. 1993, 17.)

reflektointia osana laajempaa yhteiskunnallista viitekehystä. Lähiluvun avulla pyritään muodostamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty kuvaus, joka kytkee tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin ja aihetta koskeviin muihin tutkimustuloksiin. (Pöysä 2010, 337–338). Tutkimukseni tavoitteena on ymmärtää kulttuuriperinnölle annettuja rooleja, joita kielellä tuotetaan. Tavoittelemani kriittinen näkökulma mahdollistaa merkitysten tunnistamisen suunnitteluteksteistä, jotka tuotetaan kieleltään neutraaleiksi ja konsensushakuisiksi. Tavoitteenani ei ole selvittää ainoastaan, miten kieli rakentaa todellisuutta, vaan *miksi* kulttuuriperinnölle on annettu tiettyjä merkityksiä poliittisessa diskurssissa. Analyysiprosessi kulkee kohti käsitteellistämistä ja tutkimustulosten tiivistämistä ja sen keskeisten piirteiden esiin nostamista eli synteisiä. Diskurssit ovat jatkuvassa muutoksessa. Analyysini tavoite ei ole näin ollen hahmottaa kielellisiä totuuksia tai ”oikein” ja ”väärin”-asetelmia vaan nähdä puhe jatkuvana merkitysten neuvottelemisena, joka huomioi neuvottelemiseen liittyvät käytänteet, säännöt, ehdot ja kielelliset seuraukset analyysin kohteeksi. (Pietikäinen & Mäntynen 2009, 11–13.)

Analyysin taustaoletuksena on kulttuuripoliittinen todellisuus, jota suunnitteluteksteillä tuotetaan. Aineistoni kaltaiset suunnittelutekstit ovat suunnittelijoidensa työrutiinia, mutta niitä tulee konstruktionistisessa viitekehyksessä ymmärtää todellisuutta tuottavina yhteiskunnallisten asemien, roolien ja diskurssien rakentajina eli kulttuuripoliittista todellisuutta rakentavina. Keskityn analyysissäni kulttuuriperinnön käsitteeseen kytkeytyihin valta-asetelmiin, hegemonisiin rooleihin ja merkityksiin osana kulttuuripoliittista diskurssia. Tämä tarkoittaa myös suunnitteluteksteille määrittelemäni funktion ja niiden tuottamien asiantuntija-asemien huomioimista. Analyysini tavoitteena on tunnistaa näitä ideologisia ja valtaan liitettäviä piirteitä, joita kielellä tuotetaan. Pyrin analyysissäni hahmottamaan ja osoittamaan diskurssien välillä olevia hierarkioita ja valtasuhteita ja tuottamaan tietoa diskurssien hegemonioista tai vastavuoroisesti marginaalisista asemista. Teksteissä tunnistetut diskurssit eivät näin ole koskaan samanarvoisia keskenään. Hegemonian käsitteen avulla on mahdollista analysoida teksteissä esiintyvää ja rakennettua valtaa ja dominointia. Hegemonisten valtakurssien asema perustuu diskurssikamppailulle, jonka voidaan sanoa tapahtuvan diskursiivisten käytäntöjen ja tekstien tulkinnan alueella, jossa hallitsevat valtasuhteet muodostuvat, niitä muutetaan ja uusinnetaan. (Fairclough 1997, 93–96.) Kriittisen analyysin ja lukutavan avulla osoitan, miten kulttuuriperinnön annettuja merkityksiä on teksteissä rakennettu. Koska suunnittelutekstit ovat usein neutraaliuteen pyrkiviä ja konsensushakuisia, merkitysjärjestelmien osoittaminen teksteissä vaatii siksi kriittistä näkökulmaa ja aktiivista yhteiskunnallisen kontekstin huomioimista. Pyrin analyysissäni käyttämään kriittiselle lähiluvulle ominaista kyseenalaistavaa näkökulmaa.

Poimin aineistostani tulkintatyöni perusteella kolme kulttuuriperintöön liitettyä teemaa lähempään tarkasteluun:

- Kulttuuriperinnön resurssina
- Kestävyyden ja kansalaislähtöisyyden
- Kulttuuriperintötoimijoiden tulevaisuuden visiot

Aineiston linjauksia rakennetaan toistuvina viittauksina muuttuneeseen toimintaympäristöön ja uusien painotusten vaikutukseen visioiden rakentamisessa.

Uusia painopisteitä nousee esiin, kuten kulttuurin sosiaaliset vaikutukset taloudellisten vaikutusten rinnalla, kestävän kehityksen vaatimukset ja monikulttuurisuus. Perinteisempiin kulttuuripolitiikan tavoitteisiin liittyy uusia haasteita, kuten kulttuuripalvelujen saatavuuden ja laadun takaaminen väestökehityksen ja teknologisen kehityksen myötä. (OKM 2009, esipuhe.)

Aineiston läpäisevät kattoteemat – kestävä kehitys, luovuus- ja innovaatio, aluekehitys, monikulttuurisuus – tuodaan aineistossani esiin koko kulttuuripolitiikan hallinnonalaan vaikuttavina tavoitteina ja trendeinä. (OKM 2009, 23.) Määritelmässä kulttuuriperintö luokitellaan yhdeksi kulttuuripolitiikan ydinalueeksi, joka yhdistetään teksteissä tiivistä kattoteemoihin.

4. KULTTUURIPERINTÖ TULEVAISUUDEN RESURSSINA

Resurssidiskurssi on aineistosta tulkitsemani hegemoninen kulttuuriperintödiskurssi, johon sisältyviä ominaisuuksia hyödynnetään kulttuuripoliittisissa linjauksissa eri tavoin. Resurssi on tulkintani mukaan keskeisin kulttuuriperinnölle annettu rooli ja merkitys, jonka tulkinnan eri näkökulmat painottuvat analyysissäni näin ollen muita teemoja suurempana kokonaisuutena. Kulttuuriperinnölle annettu merkitys resurssina liitetään aineistossa ajatukseen kulttuuriperinnön hyödynnettävyydestä, käytöstä rakennusaineena ja siinä piilevästä voimasta.

4.1. ”Kohti tulevaisuutta, mutta vanhaa säilyttäen”

Suunnittelutekstit esittelevät valtion kulttuuripolitiikan tavoitteita ja määrittelevät kulttuurisia oikeuksia kulttuuripolitiikan perusteluna. Hahmottamani kulttuuriperinnön resurssidiskurssi

hahmottuu osana laajempaa aineistossa toistuvaa puheetta kulttuurista ja taiteesta yhteiskunnan perustana, voimavarana ja eteenpäin vievänä voimana. Selonteko rakentaa linjauksiaan jaotteleamalla ja listaamalla makromuuttujia ja ydinalueita kulttuuripolitiikan tulevaisuudelle (OKM 2011). Tulevaisuusorientoitunut puhe kulttuurista esittää perusteluja kulttuuripolitiikalle ja kulttuurin merkitykselle tulevaisuuden menestyksen, hyvinvoivan yksilön ja yhteiskunnan kannalta. Kulttuurilla on tässä retoriikassa arvo hyvinvointia, luovuutta ja viihtymistä tuottavana elementtinä, joka on vakiintunut nykymuotoisen kulttuuripolitiikan perusteluksi. (ks. esim. Pirnes 2008.) Kulttuurille määritellään näitä tavoitteita mahdollistavia voimatekijöitä, kuten moninaisuus, kestävä kehitys ja luovuus, joiden avulla tavoitteisiin pyritään (OKM 2011, 9). Kulttuurin ja luovuuden merkityksen esitetään kasvavan tulevaisuudessa, mutta toistaiseksi tätä ”luovuuspääomaa ei osata vielä riittävästi arvostaa ja käyttää yhteiskunnan eri toiminnoissa” (OKM 2009, 15).

Ymmärrän tämän laajemman puheen kulttuurista yhdeksi suunnittelutekstien keskeiseksi tavoitteeksi kulttuuripolitiikan tarpeellisuuden osoittajana. Kulttuuripolitiikka joutuu jatkuvasti perustelemaan olemassaoloaan ja merkitystään osana yhteiskuntapolitiikkaa. Puhe laajasta kulttuurin käsitteestä synnyttää retorisen lupauksen muodossa paineen toteuttaa näitä annettuja laajoja merkityksiä ja vaikutuksia käytännössä. Taiteeseen rajattu kulttuuripolitiikka ja suppeaan kulttuurikäsitteen mukainen kulttuuripolitiikka ei voi saavuttaa tavoittelemaansa yhteiskuntapoliittista legitimaatiota. (Pirnes 2008, 17–18.) Teksteillä rakennetaan perusteluja tämän lähtökohdan mukaisesti. Kulttuuripolitiikan on tuotettava todistettavia sosiaalisia hyötyjä välineellisesti. Kulttuuripolitiikan kulttuuri on käsittänyt ensisijaisesti taidepolitiikan. Perustellakseen ja oikeuttaakseen julkisten varojen käyttöä, tulee kulttuuripolitiikalla olla todellinen ja legitimoitu yhteiskunnallinen tehtävä. (Bennett 1999, 16, 19.) Suunnittelutekstien keskeisenä funktiona on esittää perusteluja ja väitteitä hallinnonalan tulevaisuudesta ja merkityksestä (Pirnes 2008, 27). Aineistossa perusteluja rakennetaan muun muassa tehokkuudella. Kulttuurihallinnon tulee vaikuttaa, tuottaa ja toimia tehokkaasti.

”Kulttuurihallinnolta odotetaan vaikuttavuutta. Julkisten palvelujen tuottamisen taloudelliset ja toiminnalliset ehdot tiukentuvat yleisen yhteiskunnallisen ja taloudellisen kehityksen myötä. Vaatimukset tehokkuudesta ja tuottavuudesta ulottuvat eri toimi- ja hallinnonalojen käytäntöihin. Tämä näkyy muun muassa valtion tuottavuusohjelmassa.” (OKM 2009, 20.)

Kulttuuripolitiikan muutos laajan kulttuurin käsitteen myötä tiivistetään muotoon:

”teknologisen kehityksen ja uusien viestintävälineiden myötä kulttuuripolitiikan tavoitteena on sittemmin ollut myös vahvistaa kulttuurista tuotantoa, viestintää ja tietoyhteiskuntaa. 2000-luvulla laajentunut käsitys kulttuurista hyvän elämän

edellytysten vahvistajana sekä kulttuurin talous, yrittäjyys ja kulttuurivienti ovat tulleet osaksi kulttuuripolitiikkaa.” (OKM 2009, 11.)

Tämän merkityskeskustelun taustalla on kulttuuripolitiikan kolmannen pitkän linjan aikana tapahtunut muutos, jonka myötä kulttuuria koskevat asiat ovat tulleet osaksi yhteiskunnan kehittämistä. (OKM 2009, 24). Strategioiden kulttuuripoliittinen puhe esittää kulttuurin merkittävänä hyvinvoinnin lähteenä ja yhteiskunnallisen menestyksen ja toiminnan elementtinä. Viittauksilla rakennetaan visioita tulevaisuudesta, jossa kulttuuri on – ja tulee olemaan – merkittävässä roolissa. Kulttuuriperintö on sidottu osaksi näitä visioita ja esitettyjä kulttuuripoliittisia tavoitteita.

”Valtion kulttuuripolitiikan tavoitteita ovat luovuuden, moninaisuuden ja osallisuuden edistäminen. Tavoitteita toteutetaan edistämällä taiteilijoiden ja muiden luovan työn tekijöiden sekä kulttuuri- ja taidelaitosten toiminta edellytyksiä, kulttuuriperinnön ja -ympäristöjen säilymistä ja kehittymistä, kulttuurin tasa-arvoista ja monipuolista saatavuutta, saavutettavuutta ja käyttöä, kulttuurituotantoa, alan työllisyyttä ja yrittäjyyttä sekä vahvistamalla yhteiskunnan kulttuurista perustaa. (OKM 2009, 11.)

Tulevaisuuspuheen lähtökohtana ja hallinnonalan toiminnan perusteluna aineistossa toistuu maininta kulttuurista vahvan yhteiskunnan perustana. Selonteko kulttuurin tulevaisuudesta määrittelee ”kulttuurisen perustan vahvistamisen” kulttuuripolitiikan kehittämisen ensisijaiseksi tavoitetilaksi. (OKM 2011, 6.) Kulttuuri määritellään tulevaisuuden voimaksi, jonka avulla voidaan saavuttaa esitettyjä hyötyjä ja etuja (OKM 2011, 6). Tässä kulttuuripoliittisessa lähtökohdassa taide ja kulttuuri esitetään ihmisenä olemisen itseisarvoisena ja välttämättömänä perusasiana. Taiteella ja kulttuurilla on uutta luova vaikutus, joka ”säteilee elämän kaikille alueille”. Niiden avulla tuotetaan edellytyksiä hyvälle elämälle ja yhteisöjen hyvinvoinnille. (OKM 2011, 8.) Tavoitetta perustan vahvistamisesta avataan tarkemmin kulttuuripolitiikan strategiassa, yhtenä tulevaisuuden yhteiskuntaa kuvaavana visiona.

”Kulttuurilla ja luovuudella, kulttuuriperinnöllä, ja -ympäristöillä on vahva asema yhteiskunnassa. Kulttuurin arvon, merkityksen ja vaikutusten ymmärtäminen on parantunut. Kulttuuria koskevat asiat ovat tulleet osaksi alueellista ja muuta yhteiskunnan kehittämistä. Taide-, kulttuuriperintö- ja mediakasvatuksen asema on vahvistunut. Kulttuurin toimialoilla on omaksuttu kestävän kehityksen mukaiset toimintakäytännöt, ja kulttuuripolitiikka toteuttaa omalta osaltaan kestävän kehityksen politiikkaa.” (OKM 2009, 23–24.)

Tulkitsen viittausten tavoitteeksi vahvistaa kulttuuripolitiikan asemaa ja merkitystä, jossa perustelujen esittäminen on aineiston läpi kulkeva pohjavire. Tavoite ohjailee tekstien kielellisiä valintoja. Strategian johdannossa tavoite esitetään tarpeena säilyttää vanhaa, mutta samalla uutta luoden:

”Tulevaisuuden menestykseen kuljetaan kahta tietä: säilyttämällä vanhaa ja arvokasta sekä kehittämällä uusia kiinnostavia kokeiluja ja sovelluksia. Pysyvien kulttuuristen arvojen ja kulttuuriperinnön ymmärtäminen ja vaaliminen ovat luovuuden ja innovaatioiden resurssi ja perusta.” (OKM 2009, 8.)

Puhe kulttuurin vahvasta perustasta ja pysyvistä kulttuurisista arvoista sisällyttävät kulttuuriperinnön näihin kulttuuripoliittisiin tavoitteisiin ja perusteluihin. Kulttuuriperintö yhdistetään puheeseen luovuuden lisäämisestä ja mahdollisuuksista uusiin innovaatioihin. Kulttuuriperintö on yksi esitetyistä yhteiskunnan kulttuurisista valinnoista. Selonteon linjaukset ja arvovalinnat on jäsennelty näiden teksteissä määriteltyjen ydinalueiden ympärille.³⁷

”Muutospaineista pelkistyy seitsemän ydinaluetta, joiden suhteen tarvitaan yhteiskunta- ja kulttuuripoliittisia linjauksia, arvovalintoja ja ratkaisuja. Nämä ovat: taiteen ja kulttuurin arvo ja merkitys, kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristö, kulttuurinen moninaisuus ja monikulttuurisuus, yhteisöllisyys ja osallisuus sekä sivistykselliset ja kulttuuriset oikeudet, luovuuden edellytykset, kulttuuripalvelut ja tuotanto sekä kulttuuritoimialojen talous, työllistyminen ja toimeentulo.” (OKM 2011, 9.)

Kulttuuriperintö tuodaan esiin yhtenä tulevaisuuden menestyksen edellytyksenä ja tuottajana, jonka määritelmä rakentuu uuden ja vanhan kohtaamiselle. Kulttuuriperinnölle annetaan kokonaisuudessa näin ollen rooli yhtenä keskeisenä kulttuuripolitiikan kohteena ja ns. toiminnan ydinalueena.³⁸ Teksteissä annetaan kulttuuriperinnölle suoria määritelmiä, jotka mukailevat yleisesti tunnettuja käsitteen asiantuntijamääritelmiä kulttuuriperinnöstä yhteisenä muistina ja identiteettien rakennusaineena. Kulttuurin tulevaisuusselonteossa esitetään määritelmä, jonka mukaan:

”Kulttuuriperintö on ihmiskunnan muisti ja tietovaranto. Se on yksilöiden ja yhteisöjen identiteettien rakentamisen resurssi niin paikallisella, kansallisella kuin globaalillakin tasolla.” (OKM 2011, 11)

Selonteko peräänkuuluttaa Unescon määritelmän mukaista laajaa kulttuuriperinnön ymmärrystä.

---

³⁷ ”Tavoitteiden saavuttamisen menetelmiä ja välineitä ovat hallinnolliset ratkaisut (verkotot, poikkihallinnollisuus), eri sektoreiden yhteistyömuodot (joustavat rahoitusmallit, poikkisektoraalisuus, taiteen ja tieteen yhteistyö), rakenteelliset ratkaisut (hallinnolliset rakenteet, virtuaalirakenteet), teknologiset innovaatiot (sulautettu tietotekniikka, uusi tallenneteknologia, ympäristöteknologia), yhteisöllinen media, sosiaaliset innovaatiot, taiteen ja kulttuurin perinteisten alojen kehitys ja uudet painopisteet (hybriditaiteet, taide & tiede -konseptit, poikkimenetelmällisyys).” (OKM 2011, 9.)

³⁸ ”Keskeiset toiminnan alueet ovat taide- ja taiteilija-, kulttuuriperintö-, kirjasto-, kulttuurivienti-, tekijänoikeus- ja audiovisuaalinen politiikka” (OKM 2009, 23).

”Käsityksemme kulttuuriperinnöstä on usein liian kapea. Aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä on säilynyt, syntyy ja kertyy kaikkialla yhteiskunnassa: taiteen ja kulttuurin toimintakenttien lisäksi kodeissa, päiväkodeissa, oppilaitoksissa, hoitolaitoksissa, tuotantolaitoksissa, työpaikoilla ja toreilla.” (OKM 2011, 11.)

Annettu laaja määritelmä sitoo kulttuuriperinnön osaksi kulttuurin arkipäiväistymis- ja hyvinvointipuhetta ja kulttuurisesti rikkaan yhteiskunnan tavoitetta. Käsitystä perinnöstä nimitetään liian kapeaksi. Puhe kulttuuriperinnöstä kaikkialla yhteiskunnassa, kuten ”toreilla” ja ”kodeissa” määrittelee kulttuuriperinnön jokapäiväiseksi ja laajasti ymmärrettäväksi kulttuuri-ilmiöksi. Määritelmän laajuudessaan selonteko kallistuu Tuomi-Nikulan esittämään liian laajan määritelmän ongelmallisuuteen, jossa käsite menettää tehonsa ja merkityksensä (Tuomi-Nikula 2013, 15). Kulttuuriperinnöksi ja kulttuuriympäristöksi määritellään kaikki inhimillisen kulttuurin ilmiöt esineistä ja rakennuksista aina hajuihin ja makuihin.

”Kulttuuriympäristöön kuuluvat perinnemaisemat, muinaisjäännökset, rakennettu ympäristö, kaupunkitilat, maaseutu ympäristöt, esinekulttuuri sekä visuaalinen ja ääniympäristö tai laajemmin maut, hajut ja kosketukset.” (OKM 2011, 11.)

Aineelliseen perintöön keskittyvä rakennusperintöstrategia määrittelee strategian kohteeksi aineettoman perinnön korostaen valikoitujen kohteiden merkittävyyttä.

”Rakennusperintöstrategia kohdistaa huomion historiansa, arkkitehtuurinsa tai taajamakuvan kannalta merkittäviin rakennuksiin, rakenteisiin ja niiden ympäristöön sekä muuhun rakennettuun kulttuuriympäristöön. Käsitteellä rakennusperintö tarkoitetaan tätä kokonaisuutta.” (YM 2001, 10.) ”Rakennettu kulttuuriympäristö, rakennusperintö, on kokonaisuus. Se muodostuu yhdyskuntarakenteesta, rakennuksista ulkotiloineen, pihoista ja puistoista, teknisistä rakenteista, kuten kadut, tiet, sillat, kanavat ja muista ihmisten rakentamista kohteista ympäristössä.” (YM 2001, 11.)

Annetut määritelmät kattavat laajasti aineellisen ja aineettoman kulttuurin ilmiöitä, joiden merkityksiä ja kulttuuriperintöpolitiikan perusteita teksteissä rakennetaan.

”Kulttuuriperintöön kuuluu myös ruokakulttuuri, jonka kehittämiseksi on käynnistetty seitsemän ministeriön yhteinen Suomalaisen ruokakulttuurin edistämishjelma (Sre). Rakennettua ohjelmamallia ja organisaatiota on mielekästä jatkaa ja kehittää sen kulttuurista ulottuvuutta erityisesti lasten ja nuorten ruokakulttuurin, kestävän ja vastuullisen ruokatuotannon ja syömisen, elintarvikealan kansainvälistymisen ja viennin osalta.” (OKM 2011, 11.)

Ruokakulttuurin määrittelemisen osaksi kulttuuriperintöä korostaa kulttuurin elämäntavallisia merkityksiä ja laajaa kulttuurin käsitteen käyttöä. Ruokakulttuuri nostetaan esimerkkinä rajapintana eri sektorien poliittisten toimenpiteiden kohtaamisesta (OKM 2011, 10). Nämä aineistossa annetut

määritelmät keskittyvät luettelemaan jo tunnettuja kulttuuriperinnön asiantuntijamääritelmiä, joissa on painotettu yhtäläillä perinnön merkitystä muistina tai laajentuneeseen kulttuurin käsitteeseen viitaten kaikkena inhimillisenä kulttuurina. Kun suomalainen ruokakulttuuri esitetään kulttuuripolitiikan kohteena, korostetaan suomalaisuuden merkitystä ja kulttuurin erityispiirteitä kulttuuriperintönä. Kulttuuriperinnön nähdään toimivan näin keskeisenä identiteetin rakennusaineena, ja esitettyjä aineettomia kulttuuriarvoja halutaan korostaa identiteettipoliittisena kulttuuri-ilmiönä. Arjen kulttuuriperintö voidaan nähdä instituutioille näkymättömänä ja yksityisenä menneisyyden jälkenä, mutta jonka rakennetaan ihmisen tai yhteisön identiteettejä. (Tuomi-Nikula 2013, 16-17.) Viittauksilla ruokakulttuuriin ja inhimillisen arjen kulttuuri-ilmiöihin perustellaan kulttuurin merkitystä yhteiskunnassa kaikkien yhteisenä kulttuurina. Kulttuuriperinnöksi määritellään yhtäaikaaisesti yksittäisiä ja konkreettisia kulttuuri-ilmiöitä ja kohteita, kuten rakennuksia ja ruokakulttuuria eli yhtäläisesti aineetonta ja aineellista perintöä. Tulkitsen kulttuuriperinnölle annetun laajan määritelmän osaksi puhunaa laajasta kulttuurin käsitteestä kulttuuripolitiikan perusteluna (ks. Pirnes 2008, passim).

Kiinnitin analyysissäni huomioni kulttuuriperinnön toistuvalla määrittelyllä resurssina, ”ammennettavana voimavarana” ja näiden synonyymeilla. Aineistossa toistuu kulttuuriperinnölle annettu merkitys voimavarana tai resurssina, jolle annettuja merkityksiä ja perusteluja käsitellään tulkintani mukaan identiteetin rakentajana, talouspuheena sekä sivistyksellisenä voimavarana. Kulttuuriperintö on jonkinlainen pankki tai säiliö, joka on tallentanut yhteistä menneisyyttä, tietoa ja muistiaineista menneiltä sukupolvilta. Käsiteltäessä kulttuurin ja taiteen tulevaisuuden eettisiä arvoja ja yhteisöllistä vastuuta kulttuuriperintö tuodaan esiin kulttuurin kivijalkana ja resurssina (OKM 2011, 10). Kulttuuriperintöä koskevat asiat esitetään aineistossa yhdeksi kulttuuripolitiikan kohteeksi. Kulttuuriperinnön kuvaillaan olevan ”yksilöiden ja yhteisöjen identiteettien rakentamisen resurssi niin paikallisella, kansallisella kuin globaalillakin tasolla.” (OKM 2011, 11.)

Hahmottamani resurssidiskurssin avulla tuotetaan kulttuuriperinnölle rooli ja merkitys lähteenä, alkuperänä ja voimavarana sille annettujen virallisten määritelmien taustalla. Olemus resurssina tai voimavarana määrittelee kulttuuriperinnön arvoa lisäävänä välineellisenä hyödykkeenä. Tulkitsen tämän lähtökohdakseni tarkastellessani kulttuuriperintöä osana kulttuuripolitiikan diskurssia. Kulttuuriperinnön resurssidiskurssia rakennetaan käsitteillä ja sanastolla, jotka liittyvät talouteen, identiteettipolitiikkaan ja sivistyksellisiin ulottuvuuksiin. Tarkastelen näkökulmia yhtenä

kokonaisuutena. Jokainen näkökulma kuvailee kulttuuriperintöä ammennettavana, hyödynnettävänä ja käyttöön otettavana resurssina. Resurssin määrittely rakentuu läpi koko aineiston kulttuuriperinnön arvoa, hyödyntämistä ja hallintoa ohjaavana pohjavireenä. Lähtökohtaa rakennetaan sanoilla tietovaranto, resurssi, voimavara, varanto ja pääoma, jotka toistuvat aineistossa. Hegemonisena diskurssina se määrittelee keskeisen lähtökohdan ja perustelun kulttuuriperintöpuheelle ja kulttuuriperintöpolitiikalle. Kulttuuriperinnölle annetut suorat määritelmät toistavat tunnettuja ja yleisesti käytettyjä asiantuntijamääritelmiä, mutta suunnittelutekstien kokonaisuuden pohjavire on kulttuuriperinnön resurssiluonteisuus. Kulttuuripolitiikan tavoitteeksi esitetään näiden voimavarojen käyttöönotto ja hyödyntäminen. Kulttuuriperintödiskurssi on osa laajempaa retoriikkaa kulttuurista yhteiskunnan perustana, mutta kulttuuriperinnölle määritellään omia ja ainutlaatuisia resurssiajattelun mukaisia ominaisuuksia ja tavoitteita osana laajempaa kulttuuripoliittista visiointia. Tavoitteita kuvataan esimerkiksi kulttuuripolitiikan kehittämisen tavoitetilana, jonka mukaan OKM:

”toteuttaa politiikkaa, jossa kulttuuriperintö, luovuus, taide, muu kulttuuri kehittyvät suotuisasti ja niihin liittyvät voimavarat tulevat hyödynnetyiksi yksilön, yhteisöjen ja kansakunnan hyväksi.” (OKM 2009, 23.)

Jaoin resurssidiskurssin kolmeen eri näkökulmaan. Lähtökohtanani oli voimavara-ajattelun taustalla vaikuttavat kulttuuriperinnölle annetut roolit, joiden avulla eri näkökulmat teksteissä rakennetaan. Kulttuuriperintö on teksteissä taloudellisesti hyödynnettävä resurssi, jonka hallinnointia tulee kehittää talouden lähtökohdista. Identiteettipoliittisena voimavarana kulttuuriperintö on identiteettien muodostamisessa ja vahvistamisessa hyödynnettävä rakennusaine. Kolmantena näkökulmana määrittelen voimavara-ajattelua sivistyksellisten perustelujen avulla. Kulttuuriperinnölle annetaan merkitys ymmärryksen lisääjänä, jota voidaan hyödyntää koulutuksen ja sivistyksen kasvattajana. Näkökulmat liittyvät tiivisti toisiinsa, ja resurssidiskurssi hyödyntää kulttuuriperinnölle antamissa merkityksissä kaikkia kolmea näkökulmaa yhtäaikaaisesti.

4.2. Kulttuuriperintö ja luova talous

Kulttuuripolitiikkaa ohjaavana taloudellisena lähtökohtana nähdään, että ”kulttuuri edistää elinkeinoelämää ja työllisyyttä teknologista osaamista ja innovaatioita.” (OKM 2009, 15). Taloudellinen perustelu on selkein välineellinen hyöty, joka kulttuurilla tai taiteella voidaan osoittaa olevan (Bennett 1999, 20). Kulttuuripoliittisilla toimenpiteillä on pyritty tukemaan kulttuurin taloudellista merkitystä. Puheella kulttuuriteollisuudesta ja luovasta taloudesta pyritään avaamaan

uusia markkinoita ja toimintatapoja kulttuurille. Kulttuuriteollisuus kuvaa taiteen ja kulttuurin yhteyttä markkinatalouteen. Käsitteellä yhdistetään taiteellinen luovuus ja taloudellinen tuotanto. (Heiskanen 2002, 145-147.) Museot ovat perinneteollisuutta, joilla on taloudellista merkitystä kulttuuriteollisuuden haarana (Heiskanen 2002, 146). Kulttuuriperintöä hyödynnetään välineellisesti talouden ehdoilla matkailun ja kulttuuripalveluiden kautta.

Resurssi on itsessään ekonomista sanastoa, jolla kulttuuriperintö sidotaan tiiviisti esitettyihin kulttuuripolitiikan toimintaympäristömuutoksiin, joiden tavoitteita aineistossa rakennetaan ensisijaisesti talouden lähtökohdista. Näillä argumenteilla kulttuuriset arvot kytketään taloudelliseen menestykseen ja markkinatalouden lainalaisuuksiin. Suunnittelutekstit käyttävät taloudellisia perusteluja ja hyödykearvoa kulttuuriperintöpolitiikan puolustuspuheena, jolla tuotetaan perusteluja suojelun julkiselle rahoitukselle ja merkitykselle:

”Toteutuessaan rakennusperintöstrategialla on myönteisiä kansantaloudellisia vaikutuksia. Rakennusperinnön hyvähoito pidentää rakennusten käyttöikä ja tehostaa näin rakennettuun ympäristöön sitoutuneen pääoman hyödyntämistä. Rakennusperintö tukee työllisyyttä suoraan korjausten työvoimavaltaisuuden ansiosta ja välillisesti esimerkiksi kulttuurimatkailun ja muun rakennusperintöä hyödyntävän palvelutoiminnan kautta. Rakennusperinnön omistajien kannalta rakennusperintöstrategian myönteiset taloudelliset vaikutukset perustuvat asiaa koskevan hallinnon tehostumiseen ns. yhden luukun periaatteen muodossa, aiempaa suunnitelmallisemman ylläpidon mahdollistavaan avustusten tasoon sekä virheellisiä korjausratkaisuja ja ylikorjaamista vähentävän tiedon ja ammattitaidon lisäämiseen. Valtiontaloudelle strategian toteutuminen tuo säästöjä mm. valtion omistaman rakennusperinnön kestävä käytön sekä hallinnon tehostumisen kautta. Myös rakennusperinnön nykyistä tehokkaampi hyödyntäminen aluekehityksenvälineenä tasoittaa kasvuseutujen ja väestöltään vähenevien alueiden vetovoimaeroja ja vähentää tätä kautta myös valtion kustannuksia.” (YM 2011, 42).

Puhe kulttuuriperinnöstä talouden resurssina yhdistetään myös suunnittelutekstien puheeseen luovasta ja aineettomasta taloudesta. Luova talous on määritelty ”kulttuurin aineettomaksi tuotannoksi ja palveluiksi”. (OKM 2009, 15.) Puhetta rakennetaan argumenteilla, joissa ”kulttuuri on henkiseen pääomaan perustuvaa taloutta ja luovaa pääomaa” (OKM 2011, 15).

”Tulevaisuuden tärkein menestystekijä on luova pääoma. Sen synnyttämiseen ja ylläpitoon kuuluvat oman kulttuuriperinnön tuntemus, luovien ja uusien taitojen oppiminen ja kehittäminen, luovat ympäristöt ja luovan työn edellytykset. Luovan työn luonteeseen kuuluvat kokeilu, satunnaisuus ja leikki. Luova työ on kulttuuritoimialojen talouden ydinresurssi ja muutosvoima.” (OKM 2011, 24)

Kulttuuriperintö yhdistetään luovaan talouteen, jonka resurssina kulttuuriperintöä voidaan soveltaa ja hyödyntää. Puheen kulttuuriperinnön merkityksestä perustana voi tulkita osaksi

kulttuuriperintöpolitiikan tavoitteiden läpäisemää talouspuhetta, jolle rakennetaan merkityksiä kulttuuriperinnön avulla. Kulttuuriperinnölle annetaan abstrakti rooli luovan pääoman synnyttäjänä.

”Luovuus on kansakunnan sosiaalista pääomaa sekä henkisen taloudellisen hyvinvoinnin ja innovoinnin ydin, joka synnyttää uutta ja vaikuttaa läpäisevästi kaikkiin yhteiskunnan toimintoihin. Luovan pääoman perustana ovat kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön jaetut merkitykset.” (OKM 2011, 10.)

Puhe luovasta taloudesta rakentuu suoraan kommodifioidun perinnön hyödyntämiselle välineellisesti taloudellisen hyödyn tuottamiseksi.

”Kulttuuriperintöä hyödynnetään luovassa taloudessa. Olennainen osa kulttuuriperintöä on digitalisoitu. Kansallisen digitaalisen kirjaston metatiedonhaku toimii osana eurooppalaista digitaalista kirjastoa ja niiden yhteinen käyttöliittymä toimii kaikilla tietojen käsittelyvälineillä ja alustoilla.” (OKM 2011, 25)

Kulttuuriperintö on ”houkutin”, sillä on rahallista arvoa, jota voidaan ottaa oikeilla poliittisilla toimenpiteillä paremmin käyttöön. Kulttuuriperintö on resurssi ja arvokasta omaisuutta, jonka suojelulla pyritään myös sen arvon säilyttämiseen. Kulttuuriperinnön esittäminen resurssina on mahdollisuus rakentaa kulttuuriperinnölle perusteluja taloudellisesti kannattavana kulttuuri-ilmiönä, joka tuottaa taloudellista hyötyä ja jonka tunnistamisen myötä on mahdollista rakentaa uutta taloutta. Rakennusperintöstrategiassa korostetaan suoraan rakennetun ympäristön välillisiä taloudellisia merkityksiä. Niiden mukaan “taloudelliset tekijät ovat korostuneet, mutta rakennusperintöämme ei ole ymmärretty taloudellisena voimavarana. Tämä on ilmennyt siten, että ”rakennusperintöä ei ole arvostettu ja sen hoitoon on osoitettu niukasti voimavaroja.” (YM 2011, 18.) Aineellinen perintö määritellään omaisuudeksi, jolla on merkittävää taloudellista arvoa. Kulttuuriperintö määritellään julkiseksi omaisuudeksi, jonka arvo on historiallisten kohteiden rahallisessa arvossa ja erityislaatuudessa. Kulttuuriperintöpolitiikan keskeinen tavoite on perinnön suojeleminen, jonka perusteluja puheella kansallisomaisuudesta myös vahvistetaan.³⁹ Kulttuuriperintökohteet ovat itsessään omaisuutta ja varallisuutta, jolla määritellään olevan välineellistä taloudellista arvoa. Kulttuurin sekä kulttuuriperinnön ja –ympäristön esitetään olevan ”kansallisomaisuuttamme”. (OKM 2009, 15).

Tulkitsen puheen omaisuudesta ja arvostuksesta kulttuuriperintöpoliittisena suojelua perustelevana puheena. Osoittamalla kohteiden taloudellista arvoa ja merkitystä kansallisomaisuutena,

---

³⁹ ”Rakennettu ympäristö muodostaa noin kaksi kolmasosaa kansallisvarallisuudestamme” ja ”kansallisomaisuus on kulttuuri- ja luonnonperintöä oleva valtion omaisuus” (YM 2001, 7, 11).

perustellaan kulttuuriperintöpoliittisia tavoitteita taloudellisesta tuesta. Puhe kulttuuriperinnöstä, perintöteollisuudesta ja perinnön arvosta on välineellistä talouspuhetta, jossa kulttuuriperinnölle luodaan taloudellista merkitystä politiikan välineenä ja sen kohteena. Kulttuuriperinnön symbolinen arvo yhdistyy globaalin kapitalismin asettamissa raameissa tarpeeseen kilpailemisen edellyttämästä itsensä profiloinnista, jossa kulttuuriperinnön ulottuvuuksia voidaan käyttää erottautumistuotteina matkailuretoriikassa, mutta myös hallinnollisessa 2000-luvun kansallisretoriikassa. (Lillbroända-Annala 2014, 28-29.) Syntynyt kilpailutilanne, jossa kaupungit ja valtiot osallistuvat erottautumiskilpailuun, on nähtävissä esimerkiksi matkailuviestinnässä. Sanna Lillbroända-Annala (2014, 28-29) esittää, että kulttuuriperintöprosessi rakentuu yhä useammin kaupallisten ja matkailullisten tavoitteiden varaan, sillä valitun objektin nimeäminen kulttuuriperinnöksi mahdollistaa sen taloudellisen hyödyntämisen. Suunnittelutekstit tuottavat kulttuuriperinnölle roolia matkailua edistävänä houkuttimena ja tuottavat perinnölle merkityksiä erottautumiskeinona:

”Rakennusperinnöllä on myös välillistä myönteistä merkitystä muun muassa kulttuurimatkailun kautta - - - kulttuuriperintö on yksi tärkeistä vetovoimatekijöistä” (YM 2001, 7) ”Rakennusperinnön taloudelliset vaikutukset ulottuvat matkailun mahdollisuuksista yritysten ja niiden avainhenkilöiden sijaintivalintoihin, joita ohjaa enenevässä määrin myös toimintaympäristön kulttuurinen kiinnostavuus.” (YM 2001, 3.)

Houkuttelevuutta ja erityislaatuista hyödynnetään talouspuheessa kulttuuriperinnön välineellisenä hyödyntämisenä etenkin matkailun kautta, mutta suunnittelutekstit nostavat kulttuuriperinnön yhdeksi elementiksi suomalaisuuden markkinointina kansainvälisenä brändinä, jonka tulkitsen osaksi kulttuuripolitiikan kolmannella linjan kulttuuriviennin tavoitteita.⁴⁰

”Kulttuuri on tärkeä osa kansainvälistä Suomi-kuvaa, joka voi edistää Suomen kilpailukykyä, matkailuelinkeinoa ja vientiteollisuutta kansainvälisillä markkinoilla” (OKM 2011, 22)

Kulttuuriperinnölle annetaan taloudellinen merkitys ja arvo myös viittauksina markkinakieliselle kansallisvaltiopuheelle, joka tulkitsee kansallista identiteettiä kaupallisia intressejä varten. Kulttuurisilla referensseillä ja viittauksilla perinnön arvoon tuotetaan jonkinlaista taustakertomusta tai menneisyyden tarinaa markkinapuheelle. Maabrändäämisessä hyödynnetään ja yksinkertaistetaan niitä kansallispuheen ja suomalaisuuden elementtejä, joita haluttujen mielikuvien erityispiirteet vaativat. Kulttuurimatkailu tai kulttuurivienti pyrkii tuottamaan kuvaa Suomesta

---

⁴⁰ Kulttuurivienti voidaan tiivistetysti määritellä kulttuuriteollisuuden käsitteeseen tiiviisti linkittyväksi, suomalaisen kulttuurituotannon kaupalliseksi vienniksi kansainvälisille markkinoille (OKM 2004 [online]).

erityislaatuisena, kiinnostavana ja kulttuurisesti rikkaana maana. Maabrändämisestä puhuminen on uusi ilmiö, jolla voi nähdä juuret valtioiden historiallisessa pyrkimyksessä hallitsemaan niihin liitettyjä mielikuvia. 1990-luvulta eteenpäin puhe maabrändämisestä on määritelty tietoisena maakuvan, imagon ja identiteetin esiin tuomisena ja muokkaamisena valtioiden toimesta. (Lehtonen 2011, 115). Viittauksilla Suomi-kuvaan kulttuuriperinnölle annetaan merkitys imagon rakennusaineena ja arvon lisääjänä. Tulkitseen tätä puhetta suomalaisuudesta talouspuheena, jossa kulttuurin erityislaatuisuus on erottautumiskeino ja resurssi markkinapuheelle.

”Monimuotoinen kulttuuriperintö on perusta, jolle luovan talouden vahvistaminen Suomen yhtenä menestystekijänä globaalissa kilpailussa rakentuu.” (OKM 2011, 22)

Kulttuurivientiin viittaava puhe on yksi osa Suomi-kuvan rakentamista ja matkailuelinkeinoa. Taloudelliset vaikutukset kytketään tavoitteeseen Suomen kansainvälisestä ”näkyvyydestä ja houkuttelevuudesta”. (OKM 2011, 22.) Matkailun kannalta myös kulttuuritapahtumat ovat osa ilmiön rakentamista. Kulttuuritapahtumilla on toteutuessaan rooli kulttuurisia merkityksiä esiintuovina. Kulttuuritapahtumat luovat kulttuurin tulevaisuusselonteon mukaan mielikuvia paikan hengestä, autenttisesta kulttuuriperinnöstä, elämäntavasta ja toimintaympäristöstä. (OKM 2011, 19.) Erottautumiskeino, markkinapuhe suomalaisuudesta, perinnön ainutlaatuisuus ja symbolinen arvo, ovat resurssi, jolla haluttuja mielikuvia voidaan rakentaa. Taustalla vaikuttaa suojelupuhe, mutta myös selkeät talouden ehdoilla rakennetut luovan talouden kasvattamisen. Kulttuuriperintö määrittellään resurssiksi osana talouden ja kilpailun diskurssia, jolla on näin ollen vaikutuksia myös kulttuuriperintöpoliittisiin tavoitteisiin.

4.3. Kansallinen identiteetti ja 2000-luvun kansallisretoriikka

Kansallisvaltion identiteettipolitiikka voidaan määritellä kansan, kulttuurin ja valtion yhteen liittämiseksi, jonka avulla tuotetaan käsitystä kansallisvaltion kulttuurisesta yhtenäisyydestä ja ulkoisesta erottautumisesta (Kangas 1999, 162). Nykyisen laajentuneen ja funktionaalisen määritelmän mukaan kulttuuriperintö on nykypäivän asiantuntijakeskustelussa osa kulttuuriainesta, joka luo kulttuurista itseymmärrystä, jatkuvuutta, identiteettejä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta (Harrison 2010, 12). Tunnistin aineistossa resurssidiskurssin rakentuvan yhtäaikaaisesti talouteen sidottuun maabrändipuheeseen ja kulttuurivientiin, mutta myös toistuvina viittauksina kulttuuriperintöön kansallisen identiteetin rakentajana. Puhe kansallisesta identiteetistä rakennetaan

moninaisuutena, joka on yksi kulttuuripoliittisista ydinteemoista. Tämän käsitykseen mukaan kulttuurit kehittyvät kansallisesti ja kansainvälisesti. (OKM 2009, 19). Puhe kansallisesta identiteetistä yhdistyy luvussa 4.1. esittelemääni lähtökohtaan, jonka mukaan yhteiskunnan ”kulttuurisen perustan tulee olla vahva”. Tulevaisuuden yhteiskunnassa ”kulttuurilla ja luovuudella, kulttuuriperinnöllä ja ympäristöllä on vahva asema” (OKM 2009, 23–24). Kulttuuriperintöön liitetty identiteettipoliittinen ulottuvuus yhdistyy ajatukseen ”yhteisen kulttuurisen perustan vahvistamisesta”, joka mainitaan aineistossa toistuvasti. Kansallinen identiteetti kytketään vahvan suomalaisen identiteetin esiin nostamiseen osana kansainvälistä kulttuuripolitiikkaa. Kansallistuntoa ja kansallisidentiteettiä vahvistava voima voidaan nähdä yhtenä kulttuuripolitiikan perusteluna toimivana oikeutuksena (Bennett 1999, 20). Jotta tavoite voidaan saavuttaa, kulttuuriperintö määritellään identiteettipoliittiseksi voimavaraksi, jonka merkityksiä tuotetaan 2000-luvun kansallisretoriikalla. Tulkitsen puhetta jatkumona kansallisvaltioiden muodostumisvaiheesta lähtien kulttuuriperinnölle annetuille merkityksille kansakunnan rakennusaineena. Puheelle määritellään historialliset juuret kansakunnan rakennusvaiheessa:

”1800-luvulla ja 1900-lvun alussa kulttuuripolitiikassa korostui taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön kansallinen tehtävä kansanvalistuksen ja sivistyksen ohella” (OKM 2009, 11).

Viittauksessa moderniin rakennusperintöön tämä ilmaistaan historiallisena viittauksena kansakunnan rakentamisen vaiheisiin:

”Itsenäistyttyään Suomi alkoi haka tunnustusta modernina ja edistyksellisenä eurooppalaisena valtiona. Arkkitehtuuri nähtiin tällöin tärkeäksi kansallisaatteen vahvistamisessa ja valtion identiteetin rakentamisessa.” (YM 2001, 17.)

Tulkitsen diskurssin tuottavan kulttuuriperinnölle merkityksiä kansallisena omaisuutena ja tulevaisuuteen suuntautuvana kansakunta- ja identiteettipuheena. Puhetta tuotetaan viittauksilla kulttuurisiin juuriin ja perinnön kautta havainnollistuvaan yhteiseen kansalliseen historiaan:

”Rakennusperintö on korvaamaton kansallinen voimavara, jonka säilyttäminen ja hyvä hoito on yhteinen päämäärä ja valtiovallan erityinen tavoite” (YM 2001, 3). ”Rakennusperinnön ajallinen kerroksisuus auttaa meitä ymmärtämään omia juuriamme ja yhteiskunnan muutoksia. Elinympäristön tutut piirteet ovat myös tärkeitä ihmisen identiteetin ja yhteisöllisyyden vahvistajina.” (YM 2001, 3). ”Rakennusperinnön kautta havainnollistuva historia, rakennetun ympäristön ajallinen kerroksellisuus ja kansalliset symbolirakennukset auttavat ymmärtämään yhteiskunnan muutosilmiöitä ja sopeutumaan nopeasti muuttuviin olosuhteisiin” (YM 2001, 7).

2000-luvun kansallisretoriikkaa tuotetaan toistuvina viittauksina monikulttuurisuuteen ja sen merkitykseen kulttuuripolitiikassa. Kulttuuriperintö on edelleen identiteettipolitiikan resurssi, mutta sen tuotetaan merkityksiä osana moninaisuusdiskurssia, jonka mukaan voidaan olla yhtä aikaa paikallisen ja ylikansallisen vaikutuspiirissä.

”Väestökehityssuunnitelmien mukaan kulttuurinen moninaisuus lisääntyy Suomessa. Tasapainoinen yhteiskunnallinen kehitys edellyttää tähän liittyvien ilmiöiden tunnistamista ja ymmärtämistä. Kulttuurisen moninaisuuden käsite on etnistä monikulttuurista lähestymistapaa laajempi. Se kattaa kaikki kulttuurien erilaiset ilmaukset ja tavat. Sen piiriin kuuluvat valtakulttuuri, mutta myös perinteiset osa- ja alakulttuurit ja vähemmistöt, vanhat ja uudet etniset ryhmät ja kieliryhmät sekä alkuperäiskansat. Uudet moninaiset ’virtuaaliheimot’ muokkaavat tulevaisuuden suomalaista yhteiskuntaa. Ikäryhmät, paikalliset kulttuurit ja yksilöllinen erilaisuus, kulttuurien väliset erilaiset tottumukset, ilmaukset sekä kulttuuriperinnön jakamisen, levittämisen ja kuluttamisen tavat ovat osa moninaisuutta.” (OKM 2011, 13)

Tekstien kansallispuhe on tulkittavissa perinteisen kansallisen identiteetin sijaan enemmän kulttuurisia mielikuvia rakentavaksi kuin kansallisia stereotyyppioita kulttuuriperinnön avulla vahvistavaksi. Mika Suonpään (2013) on tutkinut Iso-Britannian 2000-luvun parlamenttikeskusteluja ja niiden kulttuuriperintödiskursseja. Suonpää huomioi keskusteluja ohjaavan samalla tavoin monikulttuurisuuden hegemoninen asema. Suonpään mukaan kulttuuriperinnön hyödyntämistä nationalistisena symbolina ei nähdä enää vastaavan nykypäivän poliittisia tarpeita. Monoliittinen kulttuuriperintö poliittisen retoriikan keinona nähtiin parlamenttikeskusteluissa vanhentuneena näkemyksenä, jonka mukaan kulttuuriperinnön ja nationalismin yhteys yhtenäiskulttuuriin valtion rajojen sisällä, ei enää vastaa nykyistä väestörakennetta. (Suonpää 2013, 59–63.) Vastaava asetelma on tunnistettavissa aineistoni moninaisuuspuheessa, jossa kulttuuriperinnölle annetaan merkitys erilaisuuden, rikkauten ja moniarvoisuuden resurssina yhden kansakuntakäsityksen sijaan.

”Suomi on monikulttuurinen ja identiteetiltään vahva maa. Kulttuurin moninaisuuden lähteinä ovat eri alueiden, kielten, alkuperäiskulttuurien ja kulttuuriperinnön rikkaus – kulttuurin erilaiset ilmaukset ja tavat. Moninaisuus ilmenee runsaina kulttuurin tuotteina ja palveluina, ja sitä vahvistavat lisääntyvä kulttuurien välinen vuorovaikutus ja liikkuvuus.” (OKM 2009, 16.)

”Kulttuuriseen moninaisuuteen kuuluvat rikas, moni-ilmeinen kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristö, kulttuuripalvelujen kirjo, eri-ikäisten ja erilaisia kulttuurisia lähtökohtia edustavien ihmisten sekä eri kulttuurien läsnäolo ja vuorovaikutus.” (OKM 2011, 24).

Moninaisuus sisältyy resurssidiskurssin identiteettipoliittisiin tavoitteisiin, mutta tulevaisuudessa tulee huomioida ”muun muassa se miten maahanmuuttajien kulttuuriperinnöt otetaan osaksi suomalaista kulttuuriperintöä” sekä, miten tallennetaan perinteisen suomalaisen kulttuurin ja lähtömaiden kulttuurin vuorovaikutuksessa syntyvä ”kolmas kulttuuri” (OKM 2011, 12). Puhe kulttuuriperinnöstä saa yhteiskunnallisista muutoksista johtaen teksteissä uusia asetelmia ja sisältöjä, jotka tulevat muokkaamaan osaltaan kulttuuriperintökysymysten hallinnointia. Moninaisuuspuheen lisäksi kulttuuripoliittiset visiot kuvailevat kansainvälisyyttä kulttuurisena liikkuvuutena ja merkitysten vaihtona (OKM 2009, 19). Suomi on osa kansainvälistä politiikan toimintakenttää, jonka mukaan kansallisen kulttuurin moninaisuus ja rikas kulttuuriperintö ovat ”osa Euroopan unionin ja kansainvälisten organisaatioiden lähtökohtia” (OKM 2009, 19).

Kulttuuriperintö kytetään paikallisiin ja globaaleihin identiteetteihin resurssina, jonka merkitystä rakennetaan identiteettipuheessa aikaan ja menneeseen kytkeytyvänä ilmiönä. Kulttuuriperinnön käsitettä voi tulkita muistinpolitiikkana. 2000-luvun kansallisretoriikkaa tuotetaan ”menneisyydestä ammentaan”. Heimo Nyysönen (2001) on tutkinut muistoa ja muistamisen käyttöä poliittisessa debaatissa. Muistinpolitiikka tai muistopolitiikka on ihmisten identiteettejä (ja samalla kulttuuria) luovaa ja säilyttävää toimintaa, jolla myös puretaan aiempia kanonisointeja. Nykykontekstissa konstruktioilla rakennetaan ja vahvistetaan yhteisöjä ajassa jossa perinteiset identiteettimuodot ovat joutuneet kyseenalaistetuksi. Menneisyys on identiteettipolitiikan kamppailun kohteena. Muistamisessa muistetaan ja valikoidaan kulttuuriperintöprosessin mukaisesti. Muistin käsitteellä viitataan menneeseen ja pyritään säilyttämään ja osoittamaan jotain nykyhetkessä. Muistaminen rakentuu esineiden, paikkojen ja kulttuuristen symbolien avulla. Kulttuuriperintö on muistinpolitiikan väline, jonka on tarkoitus muistuttaa ja lujittaa yhteisön yhteisen menneisyyden tunnistamista nykyhetkessä. (Nyysönen 2001, 26–28; ks. myös Peltonen 2003, 246–254.)

Aineistossani viittaukset menneisyyteen rakennetaan kollektiivisella tasolla. Kollektiivinen kansallinen muisti on konstruktio, jossa hyödynnetään kulttuuriperinnön merkityksiä. Prosessissa tietyt menneisyyden ilmentymät nimetään yhteiseksi muistiksi. Muistaminen ja unohtaminen luodaan sosiaalisten ja symbolisten käytäntöjen sisällä. Aineistossani muistaminen on positiivista, jossa kielellisillä valinnoilla tuotetaan kulttuuriperintöprosessiin verrattava valintaprosessi. Teksteissä jokin elementti menneestä ajasta halutaan pitää esillä. Tekstien läpäisemän talouspuheen kontekstissa tulkitsen muistinpolitiikan rakentuvan ensisijaisti kulttuuriperinnön välineelliselle merkitykselle. Menneisyyden positiivinen kaiku on kulttuuriperintöpolitiikan tavoitteille sopiva lähtökohta. Suomalaisuuteen ja monikulttuurisuuteen viitataan menneisyyden resursoinnilla, joka

yhdistetään nykyisiin kulttuuripoliittisiin tavoitteisiin. (Nyyssönen 2001, 26–28.)

Tulkitsen aineistossa muistinpolitiikan esitettyinä ajallisina kerrostumia, joita aineistosta on tulkittavissa.⁴¹ Ajallista puhetta rakennetaan sanoilla jatkuvuus, pysyvyys, menneisyys, aikakausien limittyminen ja muisti. Teksteissä yhdistyy tulevaisuusorientoitunut puhe, jota rakennetaan puheella menneisyyden voimasta. Kulttuuriperinnön käsite määrittellään ihmiskunnan yhteiseksi muistiksi (OKM 2009, 14). Kulttuuriperintöpoliittiseksi tavoitteeksi lisätä tietoisuutta yhteisestä menneisyydestämme, mikä antaa tukea oman identiteetin ja juurien löytämiselle sekä ympäristön kokemiselle viihtyisänä (YM 2001, 47). Kansallinen identiteetti ja ajallinen ulottuvuus rakentavat puhetta menneestä tulevaisuuden voimatekijänä. Tekstit tuottavat visioita ja puhetta tulevaisuudesta, jonka hahmottaminen on suunnittelutekstien keskeinen funktio. Tulkitsen kulttuuriperinnön liittämisen muistiin ja menneisyyteen tuottavan visioissa kulttuuriperintöpoliittista puhetta ”menneisyyden tulevaisuudesta”. Muistiorganisaatiot määrittellään keskeiseksi portinvartijaksi prosessin välineenä ja näiden merkityksen välittäjinä. Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön säilyttäjiä ja välittäjiä ovat ”kulttuurista jatkuvuutta edustavat museot, arkistot ja kirjastot” (OKM 2011, 44). Viittaukset kulttuuriin juuriin rakentuvat puheelle kulttuurisesta perustasta ja muistamisen tärkeydestä. Voimavarapuheessa on identiteettipoliittinen ulottuvuus. Viittauksilla kulttuuriperintöön rakennetaan suomalaisuutta ja kansallista yhtenäisyyttä, mutta tiiviissä yhteydessä laajempiin globaaleihin identiteetteihin ja moninaisuuspuheeseen. Puheella määrittellään kulttuuriperinnön arvoa ja alkuperää. Kulttuuriperintö periytyy menneisyydestä ja se voidaan ottaa käyttöön nykypäivässä. Tämä puhe yhdistyy muistinpolitiikassa kulttuuriperinnölle annettuun merkitykseen.

Tulkitsen kulttuuriperinnön identiteettipoliittista merkitystä sen kautta, että kulttuuripoliitikka on hallinnan väline. Anita Kangas määrittelee tämän ”kollektiiviseksi subjektiviteetiksi”, joka ohjaa instituutioita, käytäntöjä ja toimijoita. Kulttuuripoliitikkassa määrittellään ”oikeita” ja hallitsevia kansallisen kulttuurin elementtejä. Näille käsityksille perustuen muutetaan myös kulttuuripoliittisista järjestelmää tavoitteiden mukaisesti. Kansallisvaltion kulttuuripoliitikkalla suljetaan näin myös pois ja marginalisoidaan ryhmiä. (Kangas 1999, 162–163.) Kulttuuriperintö

---

⁴¹ Viihtymiseen ja hyvinvointiin liittyvä puhe yhdistetään kulttuuriperinnön suojeluun. ”Rikas elinympäristö on ihmisen viihtymisen, hyvinvoinnin ja luovuuden lähde. Jokaisella on oikeus visuaalisesti hyvään ympäristöön. Uudet julkiset ja yksityiset tilat, esteettömät ja saavutettavat rakennukset ja ympäristöt tai asumisen tavat, liikenne ja opasteet vaikuttavat viihtymiseen ja hyvinvointiin. Hyvässä kulttuuriympäristössä luonto ja rakennetun ympäristön muodot eri aikakausilta limittyvät toisiinsa monimuotoisesti ja sopusointuisesti.” (OKM 2011, 11.)

sidotaan tähän määrittelyprosessiin, jossa tietyt ilmiöt muokkaavat identiteettejä. Poissulkemisen ja valintojen osoittamisen avulla tuotetaan valtiollisia kulttuuriperintöpolitiikan kannalta keskeisiä kulttuuriperintöprosesseja haluttujen intressien mukaisesti. Tulkitsen tämän hallinnan kohdistuvan kulttuuriperintöön tiiviissä yhteydessä moninaisuuspuheeseen ja globaaliin identiteettipuheeseen. Diskurssista voi tulkita kansallisen tason kulttuuripoliittisen auktorisoidun perintödiskurssin. Diskurssia muokkaa 2000-luvun kansallisretoriikka, joka on saanut vaikutteita markkina- ja kilpailupuhunnasta. Kansakunnan määritelmä ei ole homogeeninen suomalaisuus, kuten kulttuuriperinnön ensimmäisen vaiheen kansakuntapuheessa, vaan kulttuuriperinnön käsitteellä rakennetaan tukemaan moninaisuutta ja sille annettuja merkityksiä.

4.4. Kulttuuriperintö sivistyspuheena

Resurssidiskurssin mielikuvat kulttuuriperinnöstä taloudellisena ja identiteettipoliittisena voimavarana yhdistetään teksteissä sivistyspuheeseen. Diskurssissa on tulkittavissa näiden lisäksi sivistyksellinen ulottuvuus, joka tuottaa kulttuuriperinnölle merkityksiä tietovarantona. Tiedon avulla on mahdollista lisätä ymmärrystä omasta ja muista kulttuureista, ja tätä kautta ylläpitää rauhaa. Sivistyspuhe on yhtenäinen Unescon kulttuuriperinnölle antamien merkitysten kanssa. Tulkitsen puheen sivistysvoimavarasta syntyneen kansainvälisen kulttuuriperintöpolitiikan vaikutuksesta. Unescon kulttuuriperintöpoliittisen puheen ihanteissa kulttuuriperinnön tuntemus yhdistetään sivistykselliseen tavoitteeseen, jolla on rakennettu tavoitteita rauhasta, kunnioituksesta ja vuoropuhelusta kulttuurien välillä. Kansainvälisessä kulttuuriperintöpolitiikassa kulttuuriperintöön viitataan laajan käsitteen määrittelyn kautta. Perintö on universaalia, koko ihmiskunnan yhteistä kulttuurista menneisyyttä, jota tulee vaalia ja suojella kansainvälisellä yhteistyöllä. Kulttuuriperinnön huomioimisella ja hyödyntämisellä rauhan ja sivistyksen kasvattajana on Unescon ajattelussa juuret vuosikymmenien takaiseen sodanjälkeiseen poliittiseen tilanteeseen, joka näkyy edelleen järjestön kulttuuriperintöpolitiikan lähtökohdissa. (Singh 2011, 127–129.)

Suomessa valtiollinen koulutus-, taide-, ja sivistyspolitiikka ovat modernia sivistyspolitiikka, jonka kautta on luotu kuvaa universaalista, yleiseen hyvään johtavaan tiedon lisäämiseen ja laajaan yleissivistykseen (Häyrynen 2006, 69). Aineistossa esitetään tavoitteeksi tukea kulttuuriperintökasvatusta, jonka vahvistaminen yleissivistävässä koulutuksessa, vapaassa sivistystyössä ja harrastustoiminnassa on yksi esitetyistä kulttuuripoliittisista tavoitteista (OKM

2009, 30). Sivistyspuhe ei korosta perinnön taloudellista hyödykearvoa, vaan rakentaa sille merkityksiä ymmärrystä, suvaitsevaisuutta ja lisäävänä sivistyspääomana. Kulttuuriperintö on resurssi ymmärryksen ja sivistyksen tuottajana. Kulttuuriperintö on voimavara, jonka tuntemus kasvattaa ymmärrystä omasta kulttuurista, joka osaltaan vahvistaa kulttuurin perustaa. Näkökulmalla esitetään perusteluja kulttuuriperintökasvatukselle ymmärryksen rakentajana. ”Taide- ja kulttuuriperintökasvatus vahvistavat kulttuurin perustaa” (OKM 2009, 15). Strategiseksi tavoitteeksi esitetään, että tulevaisuudessa ”kulttuuriperintökasvatuksen asema on vahvistunut” ja kulttuuripolitiikkaa toteutetaan kestävän kehityksen politiikan osana (OKM 2009, 24).

Kulttuurinen ymmärrys ja kulttuuriperinnön tuntemus määrittellään osaksi puhetta sivistyspääomasta. Muistiorganisaatiot hallitsevat yhteiskunnan ”sivistyspääomaa”, jonka tulee tulevaisuudessa olla entistä paremmin ja tehokkaammin kansalaisten saatavilla museoiden, kirjastojen ja arkistojen kautta. (OKM 2011, 22). Näitä visioita perustellaan sivistyksen ja kulttuurisen merkityksen avulla, jonka mukaan kulttuurinen ymmärrys on luova resurssi ja luova pääoma, jonka synnyttämiseen ja ylläpitoon kuuluvat oman kulttuuriperinnön tuntemus. (OKM 2011, 13, 24.) Kulttuuriperintö on väline ymmärryksen lisäämiseksi.

”Rakennusperinnön kautta havainnollistuva historia, rakennetun ympäristön ajallinen kerroksellisuus ja kansalliset symbolirakennukset auttavat ymmärtämään yhteiskunnan muutosilmiöitä ja sopeutumaan nopeasti muuttuviin olosuhteisiin. Elinympäristön tutut piirteet ovat tärkeä kansalaisten identiteettiä ja turvallisuutta sekä yhteisöllisyyttä vahvistava ominaisuus.” (YM 2001, 7)

Sivistyspuhe liittyy kulttuuriperinnön tulkintani mukaan yhtä lailla identiteettien vahvistamiseen ja rakentamiseen kulttuuriperinnön avulla, mutta se tukeutuu kielellisesti puheeseen koulutuksesta, sivistyksestä ja ymmärryksestä universaaleina hyveinä, kuin kansallisretoriikka jonka avulla tuotetaan mielikuvia 2000-luvun kansallisesta identiteetistä. Sivistyspuhe ja sen avulla kulttuuriperinnölle tuotettu roolin voi tulkita näin ollen olevan Unescon ja kansainvälisen kulttuuriperintökasvatuksellisen retoriikan heijastelua. Puhe kulttuurien tuntemisesta, tunnistamisesta ja arvostamisesta on saanut alkunsa maailmansotien jälkeisessä tilanteessa, jossa retoriikalla oli tärkeä tehtävä rauhan ja universaalien humanien arvojen tunnistamiseksi. (ks. Singh 2013, 127–129.) Sivistyksellistä voimavaraa perustellaan tavoitteella ”vahva identiteetti ja oman kulttuuriperinnön tuntemus auttavat ymmärtämään ja arvostamaan muita kulttuureita” (OKM 2009, 16). Kulttuuriperintö on voimavara monikulttuurisuuden ymmärtämisessä ja oman kulttuurisen identiteetin sovittamisessa esitettyihin kulttuurin moninaisuuden tavoitteisiin.

4.5. Kulttuuriperintö politiikan kohteena ja talouden välineenä

Kolmen näkökulman (talous, identiteetti ja sivistys) kautta hahmottamani hegemoninen resurssidiskurssi on kokonaisuus, jonka avulla perustellaan kulttuuriperinnön ja kulttuuriperintöpolitiikan olemassaoloa ja luodaan perusteluja esitetyille poliittisille toimenpiteille. Näkökulmat linkittyvät toisiinsa. Ne muodostavat yhdessä määritelmän kulttuuriperinnöstä hyödynnettävänä voimavarana kulttuuripolitiikan kontekstissa. Voimavaraksi määrittelemisen tekee kulttuuriperinnöstä yhtäaikaaisesti politiikan kohteen ja politiikan välineen.

Tulkitsen resurssidiskurssin tuottavan kulttuuriperintöpolitiikkaa, jossa kulttuuriperinnöllä on kulttuuripolitiikan kohteena ensisijaisesti välineellinen asema. Puhe tuottaa kulttuuriperinnölle merkityksiä kulttuurisena voimavarana ja eri lähtökohdista hyödynnettävänä potentiaalisena resurssina, jonka arvoa välineellistä arvoa ei ole vielä täysin hyödynnetty. Välineellistä arvoa rakennetaan viittauksilla kansallisretoriikkaan, erottautumiseen ja Suomi-kuvaan, joiden avulla tuotetaan mielikuvia ja vahvaa maabrändiä. Välineellinen arvo rakentuu myös puheelle kulttuuriperinnöstä ”rikkaana ja ainutlaatuisena”. Tulkintani mukaan perustelut ja argumentit rakentuvat ensisijaisesti perinnön hyödykearvolle, jossa perusteluja tuotetaan ensisijaisesti talouspuheena.⁴² Resurssidiskurssi tuottaa kulttuuriperintöpolitiikkaa, joka korostaa kulttuuriperintöprosessin motiiveista taloudellisia ja poliittisia lähtökohtia esteettisten ja moraalisten sijaan (Tuomi-Nikula 2013, 51; Sivula 2013, 35–36). Taloudellisena resurssina kohdeltuna kulttuuriperinnön merkitystä rakennetaan hyödykearvona, jolloin sivuutetaan tavoitteet kulttuuriperintöprosessin avoimuudesta, laadusta ja läpinäkyvyydestä. Resurssipuhe mukailee väitettä kulttuuriperinnön symbolisen arvon kaupallisessa ja poliittisessä käytössä kasvavan koko ajan. (Siivonen 2012, 2). Tässä prosessissa on ensisijaisesti kysymys siirtymisestä puheeseen käyttöarvosta ja kulttuurisesta tuotteesta, jota voidaan kutsua kulttuuriperinnön välineelliseksi arvoksi ja käytöksi (Siivonen 2012, 3). Kulttuuriperinnöllä suora ja välillinen rooli luovan talouden välineenä.

Kulttuuriperintöpolitiikan avulla voidaan tuottaa yhteiskunnassa tämän lisäksi viihtymistä, luovuutta ja hyvinvointia. Tämän retoriikan avulla voidaan perustella kulttuuriperintöpolitiikan toimia ja rahoitusta. Kulttuuriperintöön viitataan toimintana, jonka avulla on mahdollista ”tuottaa”, ”lisätä”, ”osoittaa” ja ”todistaa”. Puhe taloudellisesta hyödykkeestä ja kulttuurisista arvoista

---

⁴² Resurssipuhe rakennetaan taloustermein puheena *pääomasta* ja *resursseista*.

toimivat aineistossa kulttuuriperintöpolitiikan perusteluna, joka asettaa kulttuuriperinnölle tiettyjä vaatimuksia, mutta samalla varmistaa sen roolia ja merkitystä tulevaisuuden yhteiskunnassa. Välineellisenä hyödykkeenä kulttuuriperintöpolitiikalle voidaan diskurssin avulla tuottaa uusia perusteluita hyvinvointia tuottavalla kulttuuriperinnöllä tai kulttuuriympäristöllä, jonka avulla lisätään ”viihtyvyyttä”. Kulttuuriperintö on yhtäaikaisesti politiikan kohde ja väline, jolla perusteluita rakennetaan. Rakennusperintöstrategiaa lukuun ottamatta aineistossa ei luoda visioita tai toimenpiteitä kulttuuriperinnön suojelemiseksi, vaan teksteillä tuotetaan kulttuuriperinnölle rooli ensisijaisesti identiteetti- ja talouspolitiikan elementtinä. Rakennusperintöstrategiassa esitetään myöskin ainoa suora kritiikki liialliselle välineellisen arvon esiin nostamiselle.

”Julkisiin kohteisiin sisältyy monia kulttuurihistoriallisia ja kansalliseen identiteettiin kytkeytyviä merkityksiä ja arvoja. Siksi kohteiden käytölle ja hoidolle ei voi asettaa yksinomaan markkinalähtöistä tuottotavoitetta.” (YM 2011, 38.)

Diskurssin sisällä polveilee puhe oikeudesta kulttuuriperintöön ja kulttuuriin oikeuksiin, joiden kautta kulttuuriperintöpolitiikkaa poliittisena toimintana perustellaan. Poliitiikan kohteena kulttuuriperintö on suojelun arvoista, merkittävää ja ainutlaatuista, eikä sen arvoa voi mitata ainoastaan talouden kielellä. Kulttuuristen arvojen merkittävyys on kuitenkin aineiston kielellisissä valinnoissa välineellistä arvoa heikommassa asemassa. Kulttuuripolitiikan tehtäväksi esitetään tämän kulttuurisen voimavaran tunnistaminen, suojeleminen ja vaaliminen, joka tuottaa samalla puhetta kulttuuripolitiikan perusteluna. Resurssiksi määrittelemisen tunnistaa kulttuuriperinnössä sen arvon yhtäaikaisesti hyödykkeenä ja kulttuurisesti merkittävänä suojeltavana kulttuuriperintöpolitiikan kohteena.

5 KESTÄVÄN KULTTUURIPERINNÖN TAVOITE

5.1. Kulttuuripolitiikan vastuu globaalista kestävydestä

Kestävyyspuhe ja sen tuottama kestävyuden edistäminen on aineistoni keskeinen kulttuuripoliittinen tavoite ja teksteihin integroitu käsite. Kulttuuriperinnön tulevaisuusstrategian visioina on, että tulevaisuudessa kulttuurin toimialoilla on omaksuttu kestävä kehityksen mukaiset toimintakäytännöt, ja kulttuuripolitiikka toteuttaa omalta osaltaan kestävä kehityksen politiikkaa (OKM 2009, 24.) Kestävien mallien löytämistä perustellaan globaalilla sosiaalisella vastuulla

(OKM 2009, 19). Aineistossani rakennettu kestävyyspuhe on tulkitsemistani diskursseista tulevaisuusorientoitunein ja hajanaisin. Kestävyiden teema kulkee taustaoletuksena läpi koko aineiston ja siihen viitataan toistuvasti välttämättömänä lähtökohtana kaiken tulevaisuuden toiminnan kannalta. Konkreettisten toimenpiteiden tulkitseminen osoittautui kuitenkin vaikeaksi. Kestävyteen viitataan ”voimatekijänä”, ”trendinä” ja ”avaintekijänä”.

”Kestävä kehitys ja ilmastonmuutokseen sopeutuminen ovat tulevaisuuden kannalta sekä kansainvälisesti että kansallisesti välttämättömiä avaintekijöitä. Ne ovat samalla vahvoja trendejä, joista voidaan rakentaa myös kansallisia menestystekijöitä. Yhteiskunnallisesti kestävä kehityksen tavoitteena on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä merkitsee maailmanlaajuisista ja kansallista ympäristön, ihmisen ja talouden tasavertaista huomioon ottamista yhteiskunnallisessa päätöksenteossa: ekologista, sosiaalista ja kulttuurista sekä taloudellista kestävyttä.” (OKM 2011, 23.)

Kestävyys on ollut vuosikymmenien ajan kulttuuripolitiikkaan integroitu elementti.⁴³ Kestävä kehitys on vakiinnuttanut asemansa kulttuuripolitiikan ylätason käsitteenä, jonka todellinen sisältö ja konkreettinen merkitys aktiivisena suunnan näyttäjänä jää poliittisissa suunnitteluteksteissä usein etäiseksi.⁴⁴ (Heiskanen 1999, 107.) Kulttuuripolitiikan kontekstissa kestävyys on yhteiskunta-kritiikkiä, jonka avulla pyritään laajentamaan teknologiaan ja talouteen keskittyviä näkökulmia huomioimaan paremmin ekologisia ja kulttuurisia seikkoja. (Järvelä 2009, 109–111.) Kestävyyspuheelle on tyypillistä tulevaisuusorientoitunut puhe kehityksestä, edistymisestä ja suunnasta parempaan. Puheessa ihminen ei ole passiivinen kansalainen tai jäykkä instituutio vaan toimija, joka muokkaa aktiivisesti ympäröivää maailmaa ja yhteiskuntaa. (Järvelä 2009, 110.) Kestävä kehitys ja kulttuurin suhteessa on Maria Järvelän mukaan aina kysymys ihmisten perimmäisten kulttuurisen identiteetin ja turvallisuuden kysymyksistä sekä ihmisen suhteesta ympäristöönsä. Ihmisille on ajattelussa palautettu kulttuurinen vastuu ympäristöstä ja yhteiskunnasta. (Järvelä 2009, 109–111.) Kestävyysajattelussa rakennetaan kokonaisvaltaisella kulttuurisella muutoksella toimintatapoja, joilla tulevaisuudessa voidaan toimia tasa-arvoisesti, ympäristöä kunnioittaen ja taloudellisesti kestäväällä pohjalla. (Heiskanen 1999, 122–123.) Kulttuurisesta kestävydestä puhuttaessa viitataan kulttuuriin ja ihmisten toimintaan laajan kulttuurin käsitteen kautta. Laajasti käsitettynä kulttuuri sisältää ihmisen elämäntavat, ilmaisun, instituutiot ja esineet. Tämä kokonaisuus muodostaa tavan kuluttaa eli ”elämäntavan”, jossa

⁴³ Kestävyydelle on annettu viime vuosikymmeninä lukuisia eri määritelmiä ja termiin voi törmätä lähes minkä tahansa alan asiantuntijapuheessa ja julkisessa keskustelussa 2000-luvun alun jälkeen. Yleisin määritelmä viittaa kehitykseen, yhteiskunnalliseen toimintaan tai muutokseen, jolla taataan tulevaisuudessa ekologinen, sosiaalinen, taloudellinen ja kulttuurinen moniarvoisuus ja elinvoimaisuus. (Kagan 2008, 15; Heiskanen 1999, 128.)

⁴⁴ Kestävä kehitys on kiistelty ja laaja kokonaisuus monitieteistä ja vuosikymmeniä jatkuvaa keskustelua kestävien mallien löytämiseksi ihmisten toiminnalle. Aineistoni on tuotettu 1990-luvun jälkeen, jolloin kestävyys oli jo integroitu pysyväksi osaksi poliittista puhetta. Kestävyys tai siihen liittyviin toimenpiteisiin sekä tulevaisuuteen orientoituvaa kestävä kehitys ovat tärkeitä termejä modernin politiikan sanastossa, mutta myös vahvasti ideologisia. (Siivonen 2006, 12).

toimitaan kestävyiden periaatteiden mukaisesti tai niitä vastaan. (Rees 2010, 13–14.)

Aineistossani kestävyys määritellään yhdeksi kolmesta tulevaisuuden voimatekijöistä kulttuurisen moninaisuuden ja luovuuden lisäksi (OKM 2011, 23). Kestävyteen viitataan vaatimuksena ja politiikan ”painopisteenä” (OKM 2009). Käsitteeseen viitataan uutena, vaikka puhe kestävydestä on ollut jo vuosikymmeniä keskeinen politiikan käsitteistössä. ”Kansalaisten arvoissa tapahtuu muutoksia, ja mm. eettiset ja ekologiset kysymykset nousevat politiikan kohteeksi” (OKM 2009, 18). OKM osoittaa tavoitteeseen ilmastonmuutoksesta aiheutuvien uhkien kartoittamiseen ja tarvittavien toimenpiteiden käynnistämiseen (OKM 2009, 28). Kulttuurisesti kestäviksi toimenpiteiksi esitetään ensisijaisesti ”luovuuden ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta sekä vuorovaikutuksen edistämistä kulttuurien sisällä ja niiden kesken” (OKM 2009, 19). Aineettomuus ja aineeton kulttuurituotanto on puheessa korostettuna. Sen tavoitteena on tieto- ja elämysyhteiskunta, jossa säästetään taloudellisissa materiaalivirroissa. (Järvelä 2009, 109–111.) Aineistossa tähän viitataan kulutuksen suuntautumisena aineettomiin hyödykkeisiin, joita ”kulttuuri tarjoaa”. Tämän nähdään vahvistavan kestävästä kehitystä yhteiskunnassa. (OKM 2009, 19.)

Keskityin analysoimaan kestävyyspuhetta kulttuuriperinnön näkökulmasta. Puhe kestävydestä ja kulttuuriperinnöstä kytkeytyy ylätasoon kestävyiden käsitteen soveltamiseen kulttuuripoliittisissa visioissa. Tulkitsin kulttuuriperintöön liitettyjen kestävyiden tavoitteiden rakentuvan uhkien määrittelylle ja ihmislähtöisyyden tavoitteille. Kestävä kulttuuriperintö on alueellisuutta ja lokaalia korostava näkökulma, joku ilmenee viittauksina kulttuuriperintöön aluekehityksessä. Kulttuuriperinnölle annetaan merkitys kestävästä kulttuurin ja kestävien kulttuuristen arvojen säilyttäjänä, ylläpitäjänä ja sisältönä. Keskityin analyysissäni tulkitsemaan mahdollisia konkreettisia ehdotuksia ja visioita annetuille ylätasoon suuntaviivoille ja minkälaista kulttuuriperintöpolitiikkaa kestävyiden käsitteen avulla tuotetaan. Kulttuuriperinnön alakäsitteenä puhe kestävästä kulttuuriperinnöstä on muodostunut kulttuuriperintöhallinnon keskeiseksi tavoitteeksi ja suojelutyötä ohjaavaksi käsitteeksi. Kestävyiden ja kulttuuriperinnön yhteys nostetaan esiin erityisesti kulttuuriperinnön kytkeytyessä turismiin. (Singh 2011, 94–95.) Uhka perintökohteiden tuhoutumisesta turismin vaikutuksesta on tuonut kulttuuriperintökeskusteluun kestävyiden vaatimuksia. Kulttuuriperintöä ja kestävyttä tutkineen Diane Barthel-Bouchierin mukaan ilmastonmuutoksen vaikutukset on keskeinen uhka kulttuuriperinnön säilymiselle (Barthel-Bouchier 2013, 53). Kulttuuriperinnön säilyttäminen, saavutettavuus, suojelu ja taloudellinen hyödyntäminen ovat kulttuuriperintöpolitiikassa kestävyteen liitettäviä haasteita, joiden tasapainoinen soveltaminen mahdollistaa yhtäaikaista käytön ja säilyttämisen. Perintö ei saa

menettää yhteyttään ihmisiin ja identiteetteihin, mutta sen liiallinen kaupallistuminen ja altistuminen turismille tai ympäristömuutoksille ei täytä kestävän hallinnoinnin vaatimuksia. (Singh 2011, 94–95.)

5.2. Kestävän kulttuuriperinnön visiot

Kestävän kehityksen perustana on ajatus, että vastuu kulttuuriperinnöstä ja ympäristöstä kuuluu kaikille. Tästä näkökulmasta kulttuuriperinnön vaaliminen ja tuleville sukupolville välittäminen on yksi kestävyuden tavoitteiden ja kestävän kehityksen kulmakivistä. (Karhunen 2014, 229.) Aineistossa kestävyuden uhista tunnistetaan ilmastonmuutos, jonka vaikutukset on ”huomioitava mm. rakennetun ja muun kulttuuriympäristön suojelussa” (OKM 2009, 18). Ulkoa tulevasta uhista kulttuuriympäristöjen purkaminen, muokkaaminen ja rakentaminen määritellään kulttuurisia arvoja uhkaavaksi toiminnaksi.

”Kulttuuriympäristöön kohdistuvia ulkoisia uhkia aiheuttavat ilmastonmuutos, luonnonkatastrofit ja mahdolliset konfliktit. Voimakkaimmin sitä muovaavat kuitenkin yhdyskuntasuunnittelu, kaavoitus ja jokapäiväinen uuden rakentaminen. Viime sotien jälkeen Suomessa on tuhattu paljon vanhaa rakennuskantaa ja menetetty kulttuurista pääomaa.” (OKM 2011, 11.)

”Ympäristön lyhytnäköinen hyödyntäminen voi uhata kulttuuristen ja esteettisten arvojen säilymistä ja kestävästä kehityksestä sekä ihmisen terveyttä. Korjausrakentamisen ekotehokkuus- ja uudisrakentamista vastaavat standardivaatimukset ovat tulevaisuudessa haaste rakennusperinnön säilymiselle.” (OKM 2011, 11.)

Näillä viittauksilla puhutaan ensisijaisesti aineellisen perinnön suojelusta, jonka ymmärretään edustavan kulttuurista pääomaa ja kulttuurisia esteettisiä arvoja. Ympäristöuhkien lisäksi kestävyyttä edistävälle toiminnalle esitetään sosiaalisia ja kulttuurisia tavoitteita.

”Kulttuurinen kestävyys merkitsee kulttuurien, kulttuuriympäristöjen ja kulttuuriperinnön säilymistä, kehittämistä ja hyödyntämistä sukupolvelta toiselle, ihmisten vapaata henkistä toimintaa ja itseilmaisua, kulttuurista yhdenvertaisuutta ja eettistä kasvua sekä kestävästä kulttuurin kulutuksesta, tuotantosta ja taloudesta.” (OKM 2011, 23.)

Ajatuksella kulttuuriperinnön säilyttämisellä jälkipolville on tyypillistä nähdä olevan epäsuoria yhteiskunnallisia vaikutuksia. Kestävyysajatteluun sisältyy määritelmä kulttuuriperinnöstä kollektiivisena älyllisenä muistina, joka voidaan välittää tai toimenpiteillä *periydyttää* jälkipolville. (Heiskanen 1999, 127.) Kestävyuden lähtökohdaksi on ajatus nykyisten tarpeiden tyydyttämisestä niin, että ihmiskunta jättää hyvät lähtökohdat myös jälkipolville (Heiskanen 1999, 128). Ajatus

sukupolvelta toiselle periytyvästä kulttuurista sisältää kulttuuriperintöprosessille keskeisen ongelman. Kulttuuriperintö on jatkuvassa muutoksessa ja riskinä on synnyttää AHD:n kaltaisia valtakursseja, jos määritellään ylhäältä käsin mitä jälkipolville tulee periyttää, mikä on hyvää ja tarpeellista. (Heiskanen 1999, 129–130; Barthel-Bouchier 2013, 41–43.) Diane Barthel-Bouchier on tiivistänyt kestävän kulttuuriperinnön käsitteen rakentuvan ajatukselle perinnöstä kaikille kuuluvana ihmisoikeutena – kulttuuriperintö on keskeinen elementti puheessa kestävästä yhteiskunnasta ja kestävästä kulttuurista. Kulttuuriperintö on Barthel-Bouchierin mukaan kestävän kehityksen sisältämä resurssi, jonka tuntemusta ja tunnistamista lisäämällä perintöä hallinnoidaan tulevaisuudessa ihmis- ja kansalaislähtöisesti. Kestävän kulttuuriperinnön käsitteen vaikutus näkyy kulttuuriperintöpolitiikassa vaatimuksena ihmislähtöiseen päätöksentekoon. Kestävyyttä tavoitellaan antamalla kulttuuriperinnön käsitteelle aktiivinen rooli. Kestävän kulttuuriperinnön määritelmä rakentaa *heritage*-käsitteen verbinä, joka tarkoittaa itsessään suojelua ja ymmärtämistä, vaalimista, muuttamista, tuhoamista, katoamista ja jakamista, määrittämällä kulttuuriperinnön näin aktiiviseksi ja sosiaaliseksi ilmiöksi. (Barthel-Bouchier 2013, 8-9 ; ks. myös Harrison 2013.)

Kestävyydiskurssi ei ole sidottu tiiviisti tarkkoihin toimenpidesuunnitelmiin, mutta viittaukset kestävään perintöön yhdistetään visioihin aktiivisesta kulttuurin kuluttamisesta ja kuluttajasta. Tavoitteen mukaisesti ”tulevaisuudessa kansalaiset osallistuvat aktiivisesti kulttuurielämään monikulttuurisessa Suomessa”. (OKM 2009, 24.) Keskeinen tavoite on aktiivinen kansalainen, joka osallistuu kulttuuripalveluiden ja ympäristönsä kautta yhteiskuntaan. Strategiset tavoitteet ovat suunnitteluteksteille ominaista positiivisuuspuhetta, jossa tulevaisuuden suuntaviivoja kiteytetään ilman selkeitä ehdotuksia tavoitteiden saavuttamiseksi. Tulkitsen kestäväydiskurssin tuottavan kulttuuriperintöpolitiikalle tavoitteita ihmislähtöisestä ja avoimesta hallinnosta. Kulttuuriperintöä koskeviin linjauksiin yhdistetään kansalaislähtöisyys, ihmislähtöisyys, avoimuus ja mikrotaso, jotka mainitaan toistuvasti aineistossa.

”Kulttuuriperinnön kannalta kansalaisten aktiivinen osallistuminen, kansalaistoiminta...” (YM 2001, 20-21). ”Rikkaan ja monimuotoisen kulttuuriomaisuuden ja -ympäristön säilyttäminen, hyödyntäminen ja uuden luominen edellyttävät useiden viranomaisten ja yksityisen sektorin tiivistä yhteistyötä ja arvonäkemyistä. Kansalaisten ja asukkaiden osallisuutta sekä taiteen ja kulttuurin huomioon ottamista tarvitaan myös kaavoituksessa ja yhdyskuntasuunnittelussa. ” (OKM 2011, 11.)

Kulttuuriperinnön strategiseksi tavoitteeksi esitetään ”kansalaisten aktiivinen mukaantulo rakennusperinnön hoitoon ja keskusteluun arvottamisperusteissa” (YM 2011, 20). Strategian mukaan valtio ei voi ”yksin toimillaan pelastaa rakennusperintöä”. ”Perustuslainkin mukaan vastuu

kuuluu kaikille. Siksi rakennusperintöstrategian toteuttamisessa tarvitaan kaikkia muitakin toimijoita – kuntia, kiinteistönomistajia ja jokaista kansalaista”. (YM 2011, 3.)

Teksteillä kestävyttä tuotetaan osoittamalla, että kulttuuriperinnön hallinnointi toteutuu tulevaisuudessa ihmislähtöisesti. Viittaukset kestävyteen ja kulttuuriperintöön rakentuvat eri lähtökohdista kuin tunnistamani kansakuntaretoriikka. Kestävyttä rakennetaan puheella yksilöstä ja mikrotasosta ja kansakuntapuheen suuntautuessa ulospäin ja globaalille tasolle. Tulkitsen kulttuuriperintöpuheen olevan tältä osin ristiriitaista. Maabrändipuheen kansallisretoriikassa identifioidutaan kansallisen tason symboleihin ja kansalliseen yhteiseen kulttuuriperintöön. Kuten luvussa 4. osoitin, kansallispuhe on markkinaistunut ja saanut vaikutteita talouspuheesta. Näiden intressien yhdistäminen käytännön toimenpiteissä ja hallinnon järjestämisessä tulee olemaan vaikeaa. (ks. Harrison 2013 218-219.) Kestävyysdiskurssi tuottaa kulttuuriperinnölle merkityksiä ensisijaisesti paikallisia identiteettejä vahvistavana. Kestävyysdiskurssi ohjaa keskustelua siitä, kenen intressien mukaan kulttuuriperintöpuhuntaa aineistossa on rakennettu. Puhe ihmislähtöisyydestä tuo kulttuuriperintöä lähemmäksi Tuomi-Nikulan ja Karhusen määrittelemää sosiaalisesta kulttuuriperinnöstä ja yhteisön vahvasta omistussuhteesta omaan kulttuuriympäristönsä. (Tuomi-Nikula 2013, 20.) Merkitykset ja arvot muovaavat aineellisen ja aineettoman ympäristöjä kulttuuriperinnöksi (Karhunen 2014, 230–231). Myös Katriina Siivonen nostaa esiin kulttuurisen kestävyden kriteereiksi kulttuuripiirteiden aitouden vaatimukset sekä ihmisten (ja yhteisöjen) tasavertaiset oikeudet arvojen määrittelyssä. Kestävän kulttuuriperinnön tavoitteet liitetään alueellisuuden merkitykseen. Koska alueellinen identiteetti on sidoksissa kulttuuriperintöön, yhteisöjen aineettoman perinnön kartoittaminen luo pohjaa vahvalle paikalliselle identiteetille ja näin ollen kestäväälle kehitykselle. (Siivonen 2008, 355–356.)

5.3. Kestävä aluekehitys

Kulttuuriperintö kytketään tavoitteissa aluehallinnon kehittämiseen. Museoviraston laatiman selvityksen mukaan kulttuuriperintö sisältyy laajasti eri alojen ministeriöiden politiikan sisältöihin, perusteluihin ja tavoitteisiin, johon se pyrkii asiantuntijatyöllään vaikuttamaan. Selvityksessä kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristöjen huomioiminen tulisi näkyä etenkin aluepoliittisissa linjauksissa, jossa alueellista kehittämistyötä maaseudulla ja saaristoissa tulisi tehdä kulttuuriperintöä vaalimalla. Kulttuuriperintö on liitetty valtionhallinnon eri osa-alueiden

suunnitteluun ja strategioihin yli sektorirajojen. (Karvonen & Räsänen 2002, 58.) Paikansin myös omassa analyysissäni viittauksia eri hallinnonaloihin. Kulttuuriperintöön yhdistetään monialaisia poliittisia haasteita, kuten tyhjeneviä maaseutukuntia ja aluekehitystä. Kulttuuriperintöpoliittinen toiminta yhdistetään tulevaisuuspuheessa tiivistä alueiden kehittämiseen. Yhtenä kulttuuripolitiikan toisen pitkän linjan tavoitteena oli taata kulttuuripalveluiden saatavuus tasapuolisesti kaikille, myös kaupunkien ulkopuolella (Kangas 1999, 163). Nykyisessä poliittisessa keskustelussa palvelujen heikentyminen on myös osa kulttuuripoliittista keskustelua, johon aluekehityksen näkökulmasta haetaan aineistossani vastausta ja kulttuurista vastaliikettä kulttuuriympäristön ja kulttuuriperinnön avulla. Kulttuuriperintöä tulisi tavoitteiden mukaisesti hallinnoida, ”suotuisan aluekehityksen aikaansaamiseksi”. Tavoitteeksi esitetään sektorien välistä toimintaa, jossa ”taiteen ja kulttuurin ja kulttuuriympäristön asiantuntemus on vahva valtion aluehallinnossa” (OKM 2009, 17). Kulttuuriperintöhallintoa halutaan strategisissa tavoitteissa kehittää monialaisesti ja aluelähtöisesti. (OKM 2009, 17). Tulkitsen puheen tavoitteeksi vahvistaa kulttuurin ja kulttuuristen merkitysten huomioimista päätöksenteossa ja poliittisessa toiminnassa.

Saaristoidentiteettejä ja aluekehitystä tutkinut Katriina Siivonen (2008) osoittaa, että kulttuuria on käytetty vuosikymmeniä eri tavoin välineellisesti hyödyksi. Kulttuurin avulla on lisätty kiinnostavuutta, korostettu alueellisia erityisyyksiä ja luotu suotuisaa aluepolitiikkaa symbolisia arvoja hyödyntämällä. 1900-luvun loppuun ajoittuva vaihe kytkeytyy kulttuuripolitiikan kolmanteen sykliin ja kilpailutalouteen. Kulttuuripolitiikan keskustelussa nousee tällöin tärkeimmäksi alueiden kilpailukyvyn turvaaminen. (Kangas 2002, 32–39; Siivonen 2008, 92.) Kulttuuriperinnön ja aluekehityksen yhdistäminen on kansainvälisen kulttuuripolitiikan vaikutuksesta syntynyttä puhetta. Euroopan unionin kulttuuripolitiikassa kulttuurin merkitys on kasvanut vähitellen. Aluepolitiikassaan Euroopan unioni on pyrkinyt edistämään ja tukemaan jäsenvaltioita kulttuurisen moninaisuuden edistämistä ja vaalimista ja merkittävän kulttuuriperinnön suojelua. (Siivonen 2006, 105.) Tämä puhe on hyödyntää kestävän kulttuurin käsitettä. Kulttuuri-ilmiöille annettu arvo merkitsee aineellista ja aineetonta kulttuuriperinnön vaalimista alueellisten identiteettien vahvistamiseksi.⁴⁵ (Unesco 2003 [online]; Siivonen 2008, 92.) Tulkitsen aluekehityspuheen näin ollen mukailevan kansainvälistä kulttuuripoliittista asetelmaa, jonka mukaan kulttuuriperintö on mahdollista saattaa kestäväällä tavalla lokaaliksi voimavaraksi. Tämä

---

⁴⁵ Esimerkkinä linjauksista 1990-luvulla solmittu Maastrichtin sopimus: ”Yhteisö myötävaikuttaa siihen, että jäsenvaltioiden kulttuurit kehittyvät kukoistaviksi pitäen arvossa niiden kansallista ja alueellista monimuotoisuutta ja korostaen samalla niiden yhteistä kulttuuriperintöä”

tarkoittaa Siivosen mukaan alueiden ja kulttuurien kollektiivisen kulttuurien ja kulttuuriperinnön vaalimista ja asiantuntijatyötä (Siivonen 2008, 93). Kulttuuriperintö on väline, jonka avulla voidaan vaikuttaa kulttuuristen tavoitteiden saavuttamiseen ja alue- ja identiteettipoliittisiin tavoitteisiin. Voimavara-ajattelun valossa, kulttuuriperinnön potentiaalinen taloudellinen arvo ja identiteettien vahvistaminen halutaan säilyttää ja sitoa asukkaita oman alueensa kulttuuri-identiteettiin. Aineistossani huolenaiheena on, että ”väestön keskittyminen voi köyhdyttää myös kulttuuriympäristöjä, jos väestöstä tyhjenevillä alueilla ei pidetä huolta esimerkiksi arvokkaasta rakennusperinnöstä tai uudisrakentamisessa ei panosteta laatuun” (OKM 2009, 17).

5.4. Ihmislähtöisyys auktorisoitua kulttuuriperintödiskurssia purkavana puheena

Suunnitteluteksteissä tulkiten kulttuuriperinnön hallinnoin yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi esitetyt kestävyuden ja läpinäkyvyyden periaatteet, joiden kautta pyritään purkamaan luvussa 2.1. esiin tuomaani auktorisoitua kulttuuriperintödiskurssia. Yksi kansainvälisen kulttuuriperintöhallinnon ja -suojelutyön haasteista kulttuuriperinnön kolmannen pitkän linjan kontekstissa on oikeudenmukaisen ja läpinäkyvän kulttuuriperintöprosessin mahdollistaminen (Tuomi-Nikula 2013, 13). Tulkiten tavoitteen ihmislähtöisyydestä ja vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa auktorisoitua perintödiskurssia purkavaksi puheeksi (AHD), jotka tuottavat kulttuuriperinnölle tavoitteita pyrkimyksestä uudenaiseen hallintotapaan. Kulttuuriperintöpuheena kestävyysdiskurssi tuottaa argumentteja auktorisoidun kulttuuriperintödiskurssin purkamiseen, ja sen avulla tuotetaan uusia lähestymistapoja hallinnon järjestämiseksi. Ensisijaisesti tämä perustuu puheeseen kansalaisten aktiivisesta mukaantulosta rakennusperinnön hoitoon ja keskusteluun arvottamisperusteissa. Kulttuuriperintöpolitiikkaa halutaan kehittää ns. dialogisen hallinnon mallin mukaisesti. Dialoginen perintö ja vuorovaikutteinen kulttuuriperintötyö on tämän mallin lähtökohtaisia tavoitteita. (Harrison 2013, 218–219, 223.) Konkreettisia ehdotuksia dialogin rakentamiseen ei strategioissa esitetä. Kestävyyspuheessa on nähtävissä yleinen ongelma eli etäisyys ihmisten ja strategioiden välillä. Ihmislähtöisen ohjelmityön ja todellisen kansalaisaktiivisuuden väliin jää kuilu (Järvelä 2009, 115). Visioissa on nähtävissä samankaltainen puute eli ongelma hallinnon ja toiminnan yhdistämisessä. (ks. Heiskanen 1999, 138.)

AHD on ensisijaisesti suojeludiskurssi, jonka mukaisesti kulttuuriperintöä hallinnoidaan, esimerkiksi listausten ja arvomääritelmien avulla. Käsitettä määritellyt Laurajane Smith korostaa

kritiikissään, että kulttuuriperintö tuotetaan aina nykypäivässä, eikä se periydy menneisyydestä kuten väitetään. Alun alkaen esteettisten arvojen ja monumentaalisuuden perusteella listatut rakennusperinnön suojelukohteet ovat Smithin mukaan olleet pohja yksipuolisen ja dominoivan kulttuuriperintöprosessin ja diskurssin syntymiselle. (Smith 2006, 29–30). Kulttuuriperinnön diskursiivisuutta ja prosessiluonteisuutta korostava kriittinen näkemys pyrkii näin ollen rikkomaan ylhäältä alaspäin johdetun dominoivan kulttuuriperintödiskurssin saavuttamaa valta-asetelmaa. Standardisoitumista ja dominoivan diskurssin yksiulotteisuutta on esitetty purettavaksi muun muassa luomalla alhaalta ylös (*bottom-up approach*) johdettua kulttuuriperintöhallintoa ja pyrkimällä tunnistamaan yksipuoliset kulttuuriperintöprosessit. (Smith 2006, 37–38 ; ks. myös Karhunen 2014, 249-250.) Aineistossani kestävyiden tavoitteita rakennetaan kielellisillä valinnoilla, joissa hyödynnetään resurssidiskurssin perinnölle antamia merkityksiä identiteettien rakennusaineena. Kulttuuriperinnön hallinnointia kuvailevaa puhetta tuotetaan kestävyiden periaatteiden vaikutuksesta nykyistä avoimempaan suuntaan, jossa ihmis- ja kansalaislähtöisyys on keskeisin tavoite. Auktorisoitua perintödiskurssia on kritisoitu ensisijaisesti sen suhteesta paikkaan. Sen käsitys ihmiskunnan yhteisestä perinnöstä sisältää universaaliuden ongelman. Uudella hallintotavalla ja ihmislähtöisyydellä on ensisijaisesti tavoite purkaa tätä ajattelua ja tarkastella eri näkökulmasta. (Harrison 2013, 218–219; Smith 2006, 38.)

Aineistoni ei ota kantaa asukas- tai kansalaislähtöisyyden synnyttämiselle. Eeva Karhunen on tutkimuksessaan erotellut toisistaan viranomaisten ja asukkaiden ja kansalaisten tapaa arvioida kulttuuriperintöä ja eroja arvonmuodostuksessa. Virallinen arviointi tapahtuu tieteen keinoin inventoimalla esteettisiä, historiallisia ja teknisiä seikkoja. Asukkaiden tunnistama arvo määrittyy perinteisen elämäntavan kautta. (Karhunen 2014, 232, 249.) Vaikka aineistoni suuntaviivoista ei ole mahdollista tulkita kansalaislähtöisyyden tavoitteita käytännön toimenpiteiden tasolle, voisi Karhusen ja Siivosen esimerkkien perusteella esittää, että kaavoitusprosessien ja muiden viranomaisprosessien toteuttaminen tulee muuttumaan. Keskeistä on tiedon välittyminen alhaalta ylöspäin avoimen ja ihmislähtöisen kulttuuriperintöprosessin mukaisesti. Auktorisoitu diskurssi muuttuu ottamalla huomioon virallisen puheen ulkopuolelta tulevat arvoasetelmat. (Karhunen 2014, 249-250.) Kulttuuriperintöä koskeville kestävyiden tavoitteille saa näiden tulkintojen avulla puheesta uupuvaa konkretian tasoa raaputettua esiin. Karhunen ei myöskään näe auktorisoitua puhetta Smithin esittämällä tavalla etäisenä ja saavuttamattomana, vaan Suomen kontekstissa kysymys on usein toimintatapojen puuttumisesta. (vrt. Smith 2006, passim.) Todellisuudessa kansalaislähtöisessä prosessissa viranomaiset hyötyvät hiljaisesta tiedosta, (eli yhteisistä arvoista ja aineettomasta kulttuuriperinnöstä), jota avoimessa ja kestävässä kulttuuriperintöprosessissa

hyödynnetään (Karhunen 2014, 250-253). Kulttuuriperintöpolitiikan kestävyys tavoitteiden voi tulkita merkitsevän ensisijaisesti alueellisen identiteetin kunnioittamista ja huomioimista sekä kansalaislähtöisen tiedon soveltamista kulttuuriperintöhallinnossa. Kestävyyden tavoitteet mukailevat Smithin määritelmää kulttuuriperinnön aineettomuudesta. (Smith 2006, 12-14). Kulttuuriperintöhallinnon tulisi näin ollen tunnistaa aineettomat arvot kulttuuriperintöä tuottavina.

Ajankohtaisista kulttuuriperintöpoliittisista toimenpiteistä Faron puiteyleissopimus on ohjaamassa kulttuuriperinnön ymmärrystä avoimuuden ja ihmislähtöisyyden suuntaan. Kulttuuriperintöyhteisöt tulisi huomioida aktiivisesti tarjoamalla niiden jäsenille mahdollisuudet omaan perintöön sitoutumiseen, sen tulkintaan, suojeluun sekä välittämiseen tuleville polville. Toteutuessaan kaikilla on yksilöinä ja yhteisöinä oikeus hyötyä kulttuuriperinnöstä ja rikastuttaa sitä. Faron puiteyleissopimus ja eurooppalainen maisemayleissopimus hahmottavat uutta, kansalais- ja yhteisölähtöistä kulttuuriperintöpolitiikkaa. Molemmissa sopimuksissa korostetaan kulttuuriperinnön asemasta käytävän asiantuntijoiden ja kansalaisten välisen vuoropuhelun merkitystä. (Faronsopimus, [online].) Karhusen mukaan kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta valtakunnallisissa kulttuuriperintöstrategioissa painotetaan niin kutsutun kolmannen sektorin eli paikallisten asukas-, kotiseutu- ja kyläyhdistysten roolia kulttuuriympäristöjä hallinnoivien viranomaisten yhteistyökumppaneina. Kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristöjen historiallisten arvojen korostetaan säilyvän elinympäristöjen hoidon ja aktiivisen käytön ansiosta, jolloin merkittäviä kulttuuriympäristön vaalijoita ja kestävyys tuottajia ovat esimerkiksi kiinteistöjen omistajat tai asukkaat. (Karhunen 2014, 232). Käytännössä prosessi voi Karhusen tutkimukseen mukaan toteutua lisäämällä yhteistyötä paikallistoimijoiden kanssa (kuten asukasyhdistykset, kotiseututoimijat, lähidemokratiahankkeet), parantamalla aluepolitiikan roolia sekä vahvistamalla kolmannen sektorin ja viranomaisten suoraa yhteydenpitoa kansalaisiin. Vuorovaikutuksessa on kuitenkin runsaasti ongelmia ja ongelmia syntyy puhetoissa, merkityksissä ja hitaasti muuttuvassa viranomaislähtöisessä toiminnassa. (Karhunen 2014 236-238.)

6. KULTTUURIPERINTÖTOIMIJOIDEN TULEVAISUUDEN SUUNTAVIIVOJA

Analyyssini yhtenä tavoitteena oli tunnistaa kulttuuriperintöalan tulevaisuuden suuntaviivoja.

Hahmotin suunnitteluteksteistä kulttuuriperintötoimijoiden tulevaisuutta kuvailevaa puhuntaa ja viittauksia kulttuuriperintöinstituutioiden toimintaan. Lähtökohdista voi tulkita kenelle vastuu ehdotetuista toimenpiteistä kuuluu ja minkälaisia suuntaviivoja teksteissä on tulkittavissa. Yhtenä tutkimukseni tavoitteena oli selvittää, minkälaisia visioita suunnitteluteksteillä rakennetaan kulttuuriperintöalan ammattilaisuuden näkökulmasta, sillä strategioilla tuotetaan vastuu- ja asiantuntija-asemia kulttuuriperintötoimijoille.⁴⁶ Erotan tulkinnoissani ammattilaispuheen erilliseksi näkökulmaksi, jossa keskityn ensisijaisesti määrittelemään kulttuuriperinnölle annettuja merkityksiä kulttuuriperintöinstituutioiden kannalta. Määrittelen diskurssin olevan analyysini kokonaisuudesta eniten käytäntöä ohjaava ja tehtäviä osoittava verrattaessa resurssidiskurssiin tai puheeseen ihmislähtöisyydestä.

Ammattilaispuheen taustaoletuksena on valtiollisen kulttuuripolitiikan toimenpiteiden suorat vaikutukset muistiorganisaatioiden rahoitukseen. Tekstissä on mainintoja etenkin valtionosuuksien piirien kuuluvien museoiden toiminnasta ja niiden merkitys määritellään keskeiseksi kulttuuripalvelujen tuottajina. (OKM 2009, 17). Museoilla määritellään olevan kansantaloudellinen merkitys kulttuuriteollisuudessa, mutta niitä kuvaillaan myös henkistä hyvinvointia tuottaviksi laitoksiksi (OKM 2011, 22). Aineistossa kulttuuriperintötoimijoille ja ammattilaisille luetellaan velvollisuuksia, tehtäviä ja tavoitteita, jotka mukailevat muuttuvan toimintaympäristön luomia puitteita.

”Aineellisen ja aineettoman kulttuuriperinnön säilyttäjiä ja välittäjiä ovat kulttuurista jatkuvuutta edustavat museot, arkistot ja kirjastot. Ne toimivat kulttuurien vuoropuhelun paikkoina ja tiedon kartuttajina sekä tarjoavat mahdollisuuksia ihmisten omakohtaiseen osallisuuteen, tekemiseen, kokemiseen ja harrastamiseen. Kokoelmavarannot ja tietoaineistot palvelevat opetuksen, tieteen ja vapaa ajan tarpeita. Muistiorganisaatiot muodostavat yhteiskunnan keskeisen tietoperustan luotettavan tiedon tuottajina.” (OKM 2011, 11.)

Isto Huvila (2013) on tutkinut haastattelututkimuksena kulttuuriperintöammattilaisia ja alan sisäisiä käsityksiä muuttuvasta asiantuntijuudesta. Huvilan tulkinnan kukaan kirjastojen, arkistojen ja museoalan ammattilaisten puheissa on toisistaan eriäviä strategisia tavoitteita ja painotuksia, jotka haastatteluissa yhdistyvät puheeseen kulttuuriperintöammattilaisten tulevaisuudesta. Huvila esittää näin ollen, että konsensuksen puute on merkki yhteisen linjan puuttumisesta ja heikosta muistiorganisaatioiden välisestä yhteisestä keskustelusta tulevaisuuden strategioihin liittyen.

---

⁴⁶ Käytän ammattilaisuuden käsitettä kuvaamaan kulttuuriperintöinstituutioiden toimintaa. Tekstissä ei viitata ammattiryhmiin tai henkilöihin vaan puheessa viitataan museoihin ja muihin kulttuuriperintöinstituutioihin, joiden toiminnan määrittelen kulttuuriperintöammattilaisuudeksi. Rajauksena käytin suoria viittauksia, kuten ”kulttuuriperinnön säilyttäjät ja välittäjät ovat museot, arkistot ja kirjastot”. (OKM 2009.)

(Huvila 2013, 45–64.) Strategioista puhutaan aineistossani Huvilan tavoin yleisellä tasolla toistuvina viittauksina muistiorganisaatioihin, museoihin ja arkistoihin. Muistiorganisaatioille määritellään tehtäviä ja vastuualueita ja teksteissä luodaan lähtökohtia organisaatioiden tulevaisuuden toiminnalle.

”Muistiorganisaatioiden yhteistyötä ja toiminnallista yhteensopivuutta kehitetään. Audiovisuaalisen politiikan alueella sovitetaan yhteen Kansallisen audiovisuaalisen arkiston ja Valtion elokuvatarkastamon toimintoja sekä laajennetaan niiden toimintaa mediakasvatukselliseen tutkimus- ja kehittämistyöhön. Kirjastoverkkoa uudistamalla turvataan asukkaiden peruspalvelut ja tiedon saatavuus. Varmistetaan yleisten kirjastojen ja niiden tietopalvelujen laatutaso. Tuetaan kirjastojen toimintaa kaikille avoimina oppimis-, elämys- ja toimintaympäristöinä.” (OKM 2009, 29-30.)

Tulkintani mukaan suunnitteluteksteillä synnytetään muutospainetta toimijoiden suuntaan. Visioissa asetetaan toiminnalle ehtoja ja kannustetaan instituutioita ottamaan aktiivista roolia muutosten läpiviemiseksi.

”Tulevaisuudessa ihmiskunnan sivistyspääoma on entistä paremmin ja tehokkaammin kansalaisten, tutkimuksen ja opetuksen käytettävissä museoiden, kirjastojen ja arkistojen sekä koulutus- ja tutkimuslaitosten kautta.” (OKM 2011, 22.)

6.1. Teknologisoituminen ja kulttuuriperintö

Hallitsevana teemana kulttuuripolitiikan toimintaympäristömuutoksissa ja visioissa on digitaalisuuden ja teknologisoitumisen vaikutus yhteiskuntaan. Teknologisella kehityksellä aineistossa viitataan muuttuneeseen toimintaympäristöön ja yhteiskunnan läpäisseeseen vallitsevaan tilanteeseen, jonka myötä kulttuuripolitiikan tavoitteeksi on esitetty vahvat ”uudet viestintävälineet, kulttuurinen tuotanto, viestintä ja tietoyhteiskunta”. (OKM 2011, esipuhe.) Tieto- ja viestintäteknologian vaikusta haastaa käytännöt ja rakenteet kulttuurin kentällä (OKM 2009, 18). Toimintaa on uudelleen muovaamassa laajempi kulttuuripoliittinen tavoite, joka strategioiden mukaan on edistää digitaalisuutta (OKM 2009, 12). Tulevaisuuden muistiorganisaatioiden roolia koskevia ehdotuksissa esitetään toiminnan tavoitteeksi, että keskeisten kulttuuriperintöaineistojen pitkäaikaissäilytys on turvattu ja ne ovat saatavilla digitaalisesti vuoteen 2020 mennessä (OKM 2009, 24). Tavoitteeksi esitetään, että ”sisältöjen tuottaminen, jakelu ja niihin liittyvät toiminnot kehittyvät viestintäteknologian kanssa toisiaan vahvistaen ja avaavat uusia mahdollisuuksia mm. muistiorganisaatioille”. Lisäksi esitetään, että ”kulttuurisisällöt tuodaan käyttäjien ulottuville

tietoverkoissa ja kulttuuripalveluja kehitetään käyttäjälähtöisesti yli hallinnollisten toimialarajojen. Museoiden, arkistojen ja kirjastojen keskeiset digitaaliaineistot viedään yhteiseen asiakasliittymään Kansallinen digitaalinen arkisto-hankkeessa” . (OKM 2009, 31.)

Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen tavoitteena on järjestää ja turvata kulttuuriperinnön digitointi sekä pitkäaikaissäilytys. Osana kansalaisten sivistyksellisiä perusoikeuksia se turvaa väestön yhdenvertaisen tiedon ja kulttuurin saatavuuden, saavutettavuuden ja esteettömyyden myös digitaalisessa yhteiskunnassa. Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeen onnistumisen edellytyksinä ovat pitkäjänteinen tulevaisuuteen suuntaava toiminta, hyvä hallinnollinen koordinaatio ja yhteistyö sekä ratkaisusta huolehtiminen. (OKM 2011, 11.)

Muutoksia perustellaan muistiorganisaatioiden merkittävyydellä, jonka tulee säilyä nykyisellään myös tulevaisuudessa. Muistiorganisaatiot muodostavat yhteiskunnan keskeisen tietoperustan luotettavan tiedon tuottajina. (OKM 2011, 12.) ”Säilyttämisen , tiedonhakupöytäkirjojen ja saataville asettamisen kautta ohjataan tulevien sukupolvien kulttuurien kokemista sekä tulkintoja menneisyyden elämästä ja tulevaisuuden mahdollisuuksista” (OKM 2011, 12).

Tulkitsen puheen digitalisoitumisen ja kulttuuriperinnön yhteydestä kulttuuriperinnön asiantuntijuuden ja ammattikunnan rakentamiseksi monialaisesti ja muuttuneista lähtökohdista. Toistuvat viittaukset käytäntöjen haastamiseen ja uusien toimintamallien omaksumiseen yhdistetään puheeseen kulttuuri-instituutioiden uudistumisesta. Teksteillä tuotetaan kulttuuriperintöön liitettyä osaamis- ja vastuupuhetta, jossa asiantuntijuutta rakennetaan ensisijaisesti digitalisoitumista ja uusia palveluita tuottavana osaamisena. Kulttuuriperintöinstituutioille osoitetaan niiden uusia ja muuttuneita tehtäviä. Samanaikaisesti niille siirretään vastuuta tulevaisuuden toimintamallien omaksumisesta. Tulkitsen digitalisointia koskevat linjaukset kulttuuriperinnön hallintointiin, käyttöön ja soveltamiseen liittyviin tulevaisuuden tavoitteisiin ja visioihin. Soveltavan näkökulman hahmottaminen suunnittelutekstien kielestä on problemaattista, sillä viittaukset ”uusiin palveluihin” ja ”palvelumalleihin” eivät tarkenna tavoitteita yleistasoa syvemmälle. Digitaalisuus, avoin data ja uudet palvelut ovat jo mullistaneet muistiorganisaatioiden toimintaa ja synnyttäneet suuria kansallisia ja kansainvälisiä aineistohankkeita, joista Kansallinen digitaalinen arkisto on yksi aineistossa esitetyistä esimerkeistä. Tulevaisuusstrategiassa esitetään, että teknologinen kehitys vaikuttaa erityisesti kirjastojen, museoiden ja arkistojen sisältöpalveluiden kehittämiseen (OKM 2009, 18). Tulevaisuudessa kasvava osa kulttuurisisällöistä ja palveluista on tietoverkoissa, joka muuttaa kulttuuripalveluiden rakenteita (OKM 2009, 18).

Ari Häyrinen (2012) tutkimus muistiorganisaatioiden digitalisoitumisesta valottaa instituutioiden kohtaamia esteitä ja haasteita näkyvyydelle ja digitaalisen osaamisen puutteelle. Instituutioille osoitettu muutospainne edellyttää, että teknologian tulisi tulevaisuudessa palvella kulttuuriorganisaatioita ”mahdollisimman monipuolisesti”. Digitaalisuuden vaatimus perustuu avoimuudelle, jonka mukaan muistiorganisaatiot ovat kansakuntien, yhteisöjen ja globaalien yhteisöjen yhteinen muisti, jonka tulisi olla kaikkien saatavilla. Digitalisointi on näin ollen demokratisointiprosessi, joka edellyttää ihmislähtöistä ja saavutettavuutta edistävää hallintomallia. Häyrinen peräänkuuluttaaakin muutoksia museoiden tapaan hyödyntää teknologiaa, jotta tavoitteisiin päästäisiin. (Häyrinen 2012, 110-116.) Verkossa toimiminen ja digitaalisten kokoelmien avaaminen yleisölle tulee olemaan oleellinen osa museoiden ja kulttuuri-instituutioiden toimialaa tulevaisuudessa (Häyrinen 2012, 114). Tämän puheen taustalla on tavoite, jossa teknologisoitumisen soveltaminen on keino jolla taataan museoiden ja arkistojen vaikuttavuus ja näkyvyys yhteiskunnassa ja saavutetaan uusia yleisöjä. Tavoitteena on kasvattaa museoiden liiketoimintaa ja näkyvyyttä yhtäaikaaisesti. Strategioissa museoista ja kirjastoista puhutaan ”elämysympäristöinä” ja ”houkuttelevina palvelukeskuksina”. (OKM 2009, 30.)

6.2. Tulevaisuuden muistiorganisaatiot

Muistiorganisaatioiden toimintaa tulevaisuudessa rakentuu puheelle uusista aluevaltauksista ja toimintamalleista. Asetelmaa rakennetaan digitalisoitumiseen kannustamisen lisäksi puheella elämyksistä, monipuolisuudesta ja vuoropuhelusta. Tulevaisuuden visiot mukailevat samanaikaisesti resurssidiskurssin kuvailemia taloudellisia tavoitteita. Kulttuuriperinnön esitetään tuottavan taloudellista hyötyä, joka syntyy ensisijaisesti museoiden tuottamalle hyödyille matkailun ja elämyspalveluiden kautta. Muistiorganisaatioille osoitetaan niiden rooli perinteisesti kulttuuriperinnön säilyttäjinä ja vaalijoina, mutta tulevaisuuden suuntaviivat osoittavat niille aktiivisempaa, avoimempaa ja taloudellisesti merkittävämpää roolia kulttuuripalveluiden tuottajina ja aktiivisina yhteiskunnallisina toimijoina. Puhe kohdistuu ensisijaisesti museoihin, mutta myös arkistot ja kirjastot nostetaan esiin. Kulttuuriperintötoimijoilla on rooli ”sisältöpalveluiden ja liiketoiminnan kehittäjinä”. Vastuu uudistumisesta on organisaatioilla, joiden tulee tarttua esimerkiksi teknologisen kehityksen mahdollisuuksiin.

”Kulttuuristen sisältöjen tuottaminen, jakelu ja niihin liittyvät muut toiminnot kehittyvät viestintäteknologian kanssa toisiaan vahvistaen. Teknologiassa ja

toimintatavoissa tapahtuneet muutokset avaavat uusia mahdollisuuksia sekä kulttuuritoimijoille, muistiorganisaatioille ja kansalaisille että sisältöliiketoiminnalle. Kasvava osa kulttuurisisällöistä ja palveluista on saatavilla tietoverkoissa. Tottumus sähköisiin kulttuurisisältöihin ja -palveluihin muuttaa perinteisten kulttuuripalvelujen kysynnän rakennetta. Teknologinen kehitys vaikuttaa erityisesti kirjastojen, museoiden ja arkistojen sisältöpalvelujen kehittämiseen ja audiovisuaaliseen kulttuuriin.” (OKM 2009, 18.)

Muutoksien esitetään tapahtuvan organisaatioiden kautta, mutta myös ”muutokset yksilöiden ja organisaatioiden toimintatavoissa” nostetaan esiin (OKM 2009, 18). Puheella rakennetaan mielikuvia tulevaisuuden museosta ja kulttuuri-instituutioista:

”kehitetään museota, yleisiä kirjastoja ja arkistoja monipuolisina oppimisen elämysten ja tiedonhaun keskuksina panostamalla kulttuuriperintökasvatukseen osana kulttuurista lukutaitoa, saavutettavuuden ja vuorovaikutteisuuden yhteisön ja eri väestöryhmien kanssa. ” (OKM 2011, 12) ” Tuetaan kirjastojen toimintaa kaikille avoimina oppimis-, elämys- ja toimintaympäristöinä. ” (OKM 2009, 29-30.)

Tulkitsen strategioiden rakentavan kulttuuriperinnön asiantuntijuudelle uudenlaisia lähtökohtia, joiden mukaisesti kulttuuriperintöön liittyviä palveluja tulevaisuudessa tulisi rakentaa. Puheella vahvistetaan muistiorganisaatioiden asemaa ja tuetaan niiden kehittymistä. Teknologisoituminen ja digitaalisuus muuttavat organisaatioiden toimintatapoja esitetyllä tavalla, mutta digitaalisuudella rakennetaan myös uudenlaista näkyvyyttä kulttuuriperintösisällöille ja esimerkiksi arkistoille. Tavoitteiksi esitetään entistä parempi avoimuus, saavutettavuus ja näkyvyys, jotka korostuvat etenkin digitaalisuuspuheessa ja joilla tuetaan Häyrisen (2012) osoittamaa demokratisoitumisprosessia. (OKM 2009, 18; Häyrinen 2012, 45 .) Tulkitsen että poliittisilla linjauksilla luodaan painetta edistää muutosta. Muistiorganisaatioiden tulevaisuutta kuvaillaan tehokkuuden, kiinnostavuuden ja taloudellisten mahdollisuuksien lähtökohdista. Muutospaineen voi tulkita viittaavan organisaatioille elintärkeään julkiseen rahoitukseen, sillä ”eri hallinnonalueilta odotetaan tietoon perustuvia näyttöjä toiminnan tuloksellisuudesta ja vaikuttavuudesta yhteiskuntakehitykseen, jotka näin vaikuttavat hallinnonalojen asemaan ja resurssointieihin” (OKM 2009, 20). Suunnittelutekstien retoriikka rakennetaan niille tyypillisesti yleisen tason kuvailevana puheena. Tästä johtuen muutospaineen ja muistiorganisaatioiden roolia on haastavaa tulkita tätä syvemmälle. Tulkitsen puheen teknologisoitumisesta ja muistiorganisaatioiden roolista tulevaisuuden visioinniksi, jonka avulla museoiden toimintaa pyritään kehittämään tulevaisuudessa kulttuuriteollisuuden tavoitteiden mukaisesti. Perinneteollisuus, johon resurssidiskurssissa viittasin, merkitsee tulevaisuuden visioissa museoiden ja matkailupalveluiden yhteyttä luovaan talouteen.

(Heiskanen 2002, 146.) Museoiden tulee tulevaisuudessa tuottaa omaehtoisesti moderneja kulttuuripalveluita ja tehdä yhteiskunnassa kiinni olevaa työtä kulttuuriperinnön säilyttämiseksi.

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

7.1. Kulttuuriperintöpolitiikan suuntaviivat

Olen tutkielmassani tarkastellut kulttuuriperinnölle annettuja merkityksiä ja tulkinnut kulttuuriperintöpolitiikan sijoittumista kulttuuripoliittisen puheen kokonaisuuteen. Tutkimukseni johtopäätöksinä kokoan yhteen tekemiäni tulkintoja ja tulkitsen tätä asetelmaa vielä hieman pidemmälle.

Lähiluvun avulla oli mahdollista paikallistaa käsitteitä ja sanastoa, joiden avulla merkityksiä kulttuuriperinnölle tuotetaan. Onnistuin purkamaan konsensushakuista tekstiä auki ja tekemään tunnistamiani merkityksiä näkyväksi lähiluvun tavoitteiden mukaisesti. Tekstin purkaminen osiin ja toistuvien käsitteiden huomioiminen oli tässä keskeisin työkalu. Kriittinen tulkinta auttoi tuomaan esiin lähtökohtia ja arvoasetelmia, joita teksteillä tuotetaan. Pyrkimyksenäni oli luokittelun ja tekstin tulkinnan lisäksi yhdistää tulkintojani kulttuuriperinnön käsitteen eri määritelmiin ja kulttuuriperintöpoliittiseen teoreettiseen keskusteluun sekä laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Analyysiini pitävyyttä rakensin myös nostamalla aineistosta runsaasti tekstinäytteitä osaksi tutkimuksen kokonaisuutta.

Keskeinen tulkintani on kulttuuriperinnölle visioissa annettu asema poliittisessa puheessa. Puhe kulttuuriperinnöstä tekee siitä yhtäaikaisesti politiikan välineen ja kohteen. Kulttuuripoliitiikan välineenä kulttuuriperinnölle tuotetaan merkitys erottautumiskeinona kilpailuretoriikassa ja suomalaisen erityislaatuisuuden osoittamisessa. Juuret tunnistamalleni erottautumispuheelle nähdään kulttuuriperintöön latautuneena autenttisuutta ja ainutlaatuisuutta hyödyntävänä menneisyyden voimavarana. Välineellisyys on sidottu elinkeinoelämän edistämiseen, jonka mukaan kulttuuriperintö on kommodifioitu luovan talouden resurssi. Resurssipuheen analysoiminen tuotti yhden keskeisistä tutkimuksen johtopäätöksistä. Aikaisempi kansakunnan rakentamisen retoriikka on saanut uudessa poliittisessa ilmapiirissä uuden lähtökohdan ja kulttuuriperinnössä tunnistettava

symbolinen arvo ja merkitys yhdistyy globaalin kapitalismin asettamissa raameissa markkinapuheeseen. Kulttuuriperinnön symbolisten merkitysrakenteiden käyttö ja tarinoiden rakentaminen menneisyyden avulla on havaittu taloutta vauhdittavaksi keinoksi. Tulkitsen tämän esimerkiksi kulttuuripolitiikan muuttuvasta kielestä ja sanastosta. (ks. Kangas 1999) Aineellisella ja aineettomalla perinnöllä on merkitys kansakunta- ja kansallispuheen rakentajana, mutta sen yhdistyessä nykyisiin kulttuuripolitiikan valtakursseihin on kansakunnan rakentaminen kulttuuriperinnön avulla välineellistyvää kulttuuripolitiikkaa ja markkinapuhetta, kuten viittaukset maabrändipuheeseen ja taloudellisiin perusteluihin osoittavat. Kulttuuriperinnöllä annetaan rooli juurruttajana ja erottautumiskeinona, jossa globaaleille identiteeteille haetaan kiinnittymiskohtaa. Tulkitsen niiden olevan integroituna talouspuheeseen, josta 2000-luvun kansallisretoriikka toimii esimerkkinä. Kulttuuri on edelleen keino erottautua ja samastua, mutta motiivit ovat tulkintani mukaan muuttuneet aikaisemmasta nationalistisesta kansakuntapuheesta vahvan taloudellisen toimijan rooliin, joka kilpailee “aseenaan menneisyydestä ammentaminen” ja kulttuuriset symbolimerkitykset.

Identiteettipolitiikan kannalta resurssipuhe osoittaa, että 2000-luvun kansallisretoriikka ei enää nojaa homogeeniseen kansalliskäsitykseen tai monoliittiperinteeseen. Sen tilalle on tullut moninaisuutta ja kansainvälisyyttä korostavaa kansallisretoriikkaa. Menneisyys on identiteettipoliittinen voimavara. Kulttuuriperinnön avulla tuotetaan kansallista yhtenäisyyttä, mutta ensisijaisesti taloudellista lähtökohdista syntyvän erottautumispuheen avulla. Taloudellisten näkökulmien voimakas esiintuominen on kolmannen vaiheen kulttuuripoliittista kieltä ja sanastoa, joka on hallitsevana taustavaikuttajana kulttuuriperintödiskurssien rakentumisessa. Imagon rakentaminen ja yhteisen menneisyyden tunnistaminen on 2000-luvun muistinpolitiikkaa. Kriittisessä tarkastelussa, puhe viihtyvyydestä ja ainutlaatuisuudesta on vetovoimapuhetta, jolla tuotetaan kuvaa kiinnostavasta, erottuvasta ja ainutlaatuisesta suomalaisuudesta kulttuuriviennin ja kansainvälisen kilpailun tarkoituksiin. Markkinavivahteinen kansakuntapuhe ja kulttuuriperintö ovat tulkintani mukaan kulttuuriperinnölle annetun resurssifunktion seurausta.

Analyyssissä oli selkeästi hahmotettavissa Pirneksen esiin nostama kulttuuripolitiikan jatkuva tarve tarpeellisuutensa osoittamiseen. Kulttuuripoliittisten strategioiden tarve perustella kulttuurin roolia tulevaisuuden yhteiskunnassa ohjaa tekstin kielellisiä valintoja. Tulkitsen resurssidiskurssissa kulttuuriperinnölle annettuja merkityksiä tämän asetelman valossa. Teksteillä tuotetaan perusteluja kulttuuripolitiikalle olemassaololle yhteiskuntapolitiikan hallinnonalana tiukassa julkishallinnollisessa taloudellisessa tilanteessa.

Talospuhe on syntynyt kulttuuripolitiikan muutospaineesta, jossa perusteluja julkiselle tuelle tulee esittää entistä kiivaammin, sillä taloudellisessa paineessa kulttuurista ”leikataan aina ensimmäisenä” (Bennett 1999, 30). Kulttuuripolitiikan perusteluja tulee rakentaa talouden kielellä ja ehdoilla. Ollakseen relevantti ja legitiimi kulttuuripolitiikan kohde, tulee kulttuuriperintöpolitiikkaa tuottaa tulkintani mukaan tästä samasta lähtökohdasta. Kulttuuriperinnön merkitys on tiiviisti sidottu kulttuurille annettuun välineelliseen hyvinvointia, luovuutta ja taloudellista kasvua potentiaalisesti tuottavaan rooliin. Kulttuuriperinnön käsitteen positiivinen kaiku on tehnyt siitä kulttuuripoliittisessa kielessä ja sanastossa voimavaran, jonka avulla voidaan perustella kulttuuripolitiikan yhteiskunnallista merkitystä. Arvoasetelma painottaa kulttuuriperintöprosessin poliittisia ja taloudellisia motiiveja esteettisten ja moraalisten sijaan. (ks. esim. Tuomi-Nikula 2013; Sivula 2013) Tämä tarve tuottaa positiivisuuspuhetta, jota tulkitsemalla voi arvioida ongelmien ja puutteiden painoarvon jäävän tästä syystä vähäiseksi. Kulttuuripolitiikan piiriin kuuluu teksteissä hyvinvointia, taloudellista etua ja menestystä tuottavia ilmiöitä, joista kulttuuriperintö on yksi. Varovainen ja yleisluontoinen kieli tukee tavoitteita perustella kulttuurin tärkeyttä, merkitystä ja olemassaoloa enemmän kuin osoittaa politiikan kohteiden kannalta keskeisiä epäkohtia.

Tutkimukseni painopiste vakiintui analyysiprosessin aikana tarkastelemaan kulttuuriperintöä osana laajempaa kulttuuripoliittista visiota. Tulkitseen tämän osoittamaan, että kulttuuriperintö on analyysin perusteella tiivis osa kulttuuripolitiikan diskurssia ja yksi keskeisistä politiikan kohteista ja välineistä. Kulttuuriperintöä ei voi tarkastella erillään kulttuurin käsitteestä. Voimavarapuhe on yhteydessä kulttuurin käsitteeseen kulttuuripolitiikan merkityksellistäjänä ja voimavarana. Tämän tulkitseen osoittavan, että kulttuuriperinnöllä on merkitystä politiikan kielessä.

Kulttuuriperinnön käsitteen merkitystä ei tuota sen suorat määritelmät, vaan käsitteen käyttöä ja kulttuuriperintöpolitiikkaa ohjailee politiikan teemat ja nykyiset hallitsevat paradigmat. Ruokakulttuuri ja aineettoman perinnön korostaminen uutena poliittisten toimenpiteiden kohteena ovat esimerkkejä muuttuvasta ja laajentuvasta kulttuuriperinnön vaikutuspiiristä ja kulttuuriperintöpolitiikan ”toimintakentästä”. Käsitteen laaja soveltaminen tukee tavoitteita käyttäen laajaa antropologista kulttuurin käsitettä kulttuuripolitiikan lähteenä. Kulttuuri ymmärretään ”elämäntapana”. (ks. Pirnes 2008, passim.)

Kulttuuriperinnön merkityksen tunnistaminen identiteettien rakentajana ja alueellisten identiteettien lähtökohtana vie käsitettä politiikan kielessä laajemman merkityksen suuntaan (vrt. Porrier 2003 ja Suonpää 2013). Kehityssuunta on kulttuuriperintöpolitiikan kannalta siirtymässä pois perinteisestä aineellista perintöä korostavasta rakennussuojelunäkemyksestä kohti sosiaalista ja vuorovaikutteista kulttuuriperintöhallintoa. Laajassa merkityksessä on tunnistettavissa kulttuuriperinnön merkityksen liikkumista hallinnonalan rajapinnoille, johon viittaavaa puhetta teksteistä tunnistin. Laajentamisen voi tulkita olevan demokratisointia (ihmislähtöisyyden ja saavutettavuuden tavoite) ja symbolisen merkityksen aktiivista tunnistamista uusissa konteksteissa (arjen kulttuuriperintö, kulttuuriympäristöt). Uudet aineettoman perinnön ilmiöt (ruokakulttuuri), rakennusperintö (aineellinen perintö), viittaukset muistiin ja muistamiseen (identiteetit) sekä diversiteettiin (kulttuurin ja perinnön moninaisuus) ovat kulttuuriperinnön laajan määritelmän kulttuuripoliittista käsitteen määrittelyä, jonka vaikutukset muokkaavat kulttuuriperintöpolitiikan suuntaviivoja. Kulttuuriperintö laajenee kulttuuriteollisuuden, aluepolitiikan ja luovan talouden politiikan kohteeksi.

Tutkimukseni lähtökohtana oli, että talouden ja kulttuurin entistä tiiviimpi yhteys ja markkinaistuminen ovat vaikuttaneet kolmannen pitkän linjan aikana kulttuuripolitiikan sisältöihin. Analyysini avulla oli mahdollista tunnistaa talouspuheen vaikutuksia kulttuuriperintödiskursseihin ja kulttuuriperinnön suhdetta luovaan talouteen ja kulttuuriteollisuuteen. Museoille annettu rooli ja mielikuvat tulevaisuuden muistiorganisaatioista ovat tulkintani mukaan lopputulemia, joita talouspuheella on ollut poliittiseen kieleen kulttuuriperinnön näkökulmasta. Lisäksi tavoitteenani oli tunnistaa teksteistä kulttuuriperintötoimijoiden tulevaisuuden suuntaviivoja. Puhe elämystaloudesta ja museoista liiketoimintana hallitsee tulkintani mukaan puhetta muistiorganisaatioista. Muistiorganisaatioiden merkitys muistitiedon säilyttäjänä ja asiantuntijoina tuotetaan uusista lähtökohdista. Kulttuuriperintö osa kulttuuriteollisuutta, jonka piirissä museot houkuttelevat turisteja ja ovat elämyseskuksia. Teksteistä on tulkittavissa muutospaine, joka on kohdistettu kulttuuriperinnön tehokkaampaan hallintointiin ja uusien toimintatapojen omaksumiseen alan sisällä. Puheen tavoitteena on aktivoita ja luoda uutta toimintaa. Kulttuuriperinnölle annettu merkitys tuottavat asetelman, jossa tunnistettu voimavara otetaan käyttöön uusien esitysmuotojen ja tulkintojen avulla. Kulttuuritoimijoita kannustetaan näkemään tapahtuva muutos, kuten digitaaliset palvelut, mahdollisuutena ja kiinnittymisenä muun yhteiskunnan muuttuvaan toimintaympäristöön, josta ei tule jättäytyä pois. Museoiden ja muistiorganisaatioiden tulee toimia aktiivisessa vuoropuhelussa muun yhteiskunnan kanssa. Avoimuuden ja uusien toimintamallien avulla pyritään

edistämään kulttuuriaineistojen parempaan saavutettavuutta ja näin ollen demokratisoida instituutioiden toimintaa. Muistiorganisaatioiden muutospaineen voi tulkita tutkimukseni lähtökohdissa mainitsemaani näkemykseen ”hyödyntämättömästä potentiaalista” kulttuuripolitiikan piirissä.

Kestävyyteen viittaaminen oli strategioissa talouspuheen kaltainen ylätasoinen käsite. Sen vaikutuksia ja merkityksiä kulttuuriperinnön kannalta oli mahdollista tunnistaa viittauksista ihmislähtöisyyteen, alueellisiin identiteetteihin ja kulttuuriperintöön uusiin hallintotapoihin. Kansalaislähtöisyys on tavoite toimia kestävän kulttuurin tavoitteiden mukaisesti. Tulkitsin ihmislähtöisyyden konkreettiseksi tavoitteeksi muuttaa kulttuuriperintöhallintoa lähidemokratian ja kansalaislähtöisyyden suuntaan. Kestäviä malleja voidaan synnyttää hyödyntämällä ihmisten kiinnostusta omaan ympäristöönsä. Kiinnostus ja suhde paikkaan ja identiteettiin syntyy ihmislähtöisessä hallinnossa kulttuuriperinnön avulla. Kestävyyden tavoite synnyttää jatkumon menneisyyden ja tulevaisuuden välille. Sen avulla voidaan sitouttaa yksilöitä ja yhteisöjä hallinnoimaan ympäristöä kulttuurisia ja kestäviä arvoja kunnioittaen. Tämä edellyttäisi kuitenkin uudenlaista hallintotapaa ja vuorovaikutteisten mallien löytymistä.

Analyysini herättää kysymyksen, tuleeko perintöä hyödyntää taloudellisista lähtökohdista vai ”vaalia” sitä yhteisenä muistina, jolla on ensisijainen merkitys ja itseisarvo menneisyyden symbolina ja esteettisenä kulttuurikohteena, jolla rakennetaan identiteettejä, luodaan hyvinvointia ja miellyttäviä ympäristöjä. Jos kulttuurin merkitys talouden välineenä vahvistuu entisestään, syntyy asetelma, jossa kulttuuripolitiikan tehtävä ei olisi enää turvata taiteen ja kulttuurin rahoitusta ja asemaa, vaan pohtia sitä miten kulttuuripolitiikan kohteilla on mahdollista palvella taloudellista kasvua. Ihmislähtöisyyden ja kestäväyyden tavoitteet ovat aineistossa kulttuurisiin oikeuksiin viittaavia perusteluja. Oikeus kulttuuriperintöön juridisena perusoikeutena nostetaan esiin kulttuuriperintöpolitiikan perusteluna, mutta tulkitsen toimenpiteiden ja visioiden perustelujen rakentuvan ensisijaisesti markkinatalouden käsitteille ja talouspuheelle.

Teksteistä oli mahdollista tunnistaa ja nimetä suuntaviivoja tulevaisuuden kulttuuriperintöpolitiikalle kielellisiä valintoja seuraamalla. Suunnittelutekstit rakentuvat ehdotuksista, toteamuksista ja kulttuuria koskevista tilannekatsauksista, joiden perusteella tulevaisuuteen suuntautunutta tarinan kokonaisuutta teksteillä tuotetaan. Keskityin analyysissäni purkamaan tekstejä pienempiin osiin ja rakentamaan niistä tulkitseni vahvoja ja heikkoja

merkityksiä, joihin kulttuuriperinnön käsite yhdistetään. Tulkitsemani merkitykset ja roolit ovat suunnittelutekstien tuottamia merkityskokoelmia, jotka tuottavaa kulttuuriperinnölle roolin kulttuuriperintöpolitiikan kohteena ja kulttuuripolitiikan keskeisinä sisältönä. Ministeriöiden suunnittelutyö on sanoja ja tekstejä työvälineenään käyttävää toimintaa, jonka kulttuuriperinnölle antamia merkityksiä ja tulevaisuuden suuntaviivoja pystyin analyysilläni tunnistamaan. Näillä suuntaviivoilla ohjataan lopulta käytännön toimintaa arvoasetelmalla ja merkityksiä tuottamalla, jotka eivät ilman kriittistä luentaa lukijalle näyttäydy.

7.2. Lopuksi

Tutkimukseni on analyysi kulttuuripoliittisesta tulevaisuuden visioista. Tutkimusaineistoni oli riittävä vastaamaan esittämiini kysymyksiin, mutta kulttuuriperinnön sulautuminen kulttuuripolitiikan laajempaan visioon vaikeutti sen erillistä tarkastelua. Poliittiset suunnittelutekstit olivat tästä huolimatta hedelmällinen tutkimuskohde kulttuuriperintöpolitiikan kannalta. Onnistuin paikallistamaan useita eri näkökulmia kulttuuriperinnön käsitteen käytölle aineistossani. Tutkielma ei ole tyhjentävä tulkinta suomalaisesta kulttuuriperintöpolitiikasta, mutta tavoitteeni mukaisesti onnistuin tekemään valitsemistani teksteistä tutkimusasetelmani kannalta kiinnostavia havaintoja, joiden tulkitsen edustavan tekstejä tuottaneita instituutiota eli tässä tapauksessa valtiollista suunnitteluretoriikkaa.

Teksteistä oli mahdollista tulkita potentiaalisia tulevaisuuden suuntaviivoja kulttuuriperinnön roolille tulevina vuosikymmeninä. Kielellisiä valintoja seuraamalla oli mahdollista tunnistaa kulttuuriperinnölle annettuja merkityksiä ja roolia yleisessä kulttuuripolitiikan tulevaisuuspuheessa. Suunnittelutekstien positiivisuuspuhe esittää tulevaisuuden toimivien tai parhaiden mahdollisten skenaarioiden kautta. Suunnittelutekstit esittävät vision, jossa kulttuurialojen toivotaan tulevaisuudessa kehittyvän ”suotuisasti” (OKM 2011, 23). Tekstit ovat ristipaineessa: suotuisan kehityksen voi tulkita kulttuurin- ja taiteen kannalta oikeaksi ja toivotuksi suunnaksi, mutta kokonaisuudessa korostuu paine tuottaa kulttuuripolitiikan perusteluja ja korostaa taloudellisia näkökulmia. Talous- ja kilpailupuhe ja tuottavuuden tavoitteet läpäisevät puheen kulttuuriperinnön merkityksistä ja ohjailevat käsitteiden käyttöä.

Retorisesti miedot ja konsensushakuiset tekstit eivät mahdollistaneet tulkintojen syventämistä käytännön kulttuuripoliittisiin toimenpiteisiin kovinkaan pitkälle. Suunnittelutekstien kieli on

yleisluontoista ja retorisesti mietoa. Sen keskeisenä tarkoituksena on tulkintani mukaan perustella toimenpiteitä ja arvioida tulevaisuuden mahdollisia suuntia varovaisella ja yleisellä tasolla. Analyysi on rakennettu kielen todellisuutta rakentavan luonteen oletuksesta, mutta suunnitteluteksteistä oli vaikeaa johtaa konkreettisia tulevaisuuden toimenpiteitä. Konkreettisten tavoitteiden tai kulttuuriperintötoimijoiden kannalta konkretian puute jättää puheen etäiseksi visioinniksi, jolla ensisijaisesti perustellaan kulttuuripolitiikan ja kulttuurin merkitystä yhteiskunnassa.

Jatkotutkimuksena olisi hedelmällistä syventyä asiantuntijapuheen ja kulttuuriperintötoimijoiden tulevaisuuden visioihin suunnittelutekstien lähtökotia hyödyntäen. Muistiorganisaatioiden toiminta ja puhe kulttuuriperintöammattilaisista herätti kiinnostukseni perehtyä kulttuuriperintöammattilaisuuden perintöteollisuuden lähtökohdasta. Tämänkaltaisten näkökulmien tunnistaminen oli tutkimukseni henkilökohtaisin ja antoisin piirre, sillä niiden vaikutus tulee näkymään muistiorganisaatioiden toiminnassa. Etnologian ja kulttuurintutkimuksen koulutus valmistelee tulevaisuuden kulttuuriperintöammattilaisia ratkaisemaan kulttuuriperintökysymyksiä suunnittelutekstien kuvailemassa tulevaisuudessa. Tutkimuksessa on relevanttia huomioida myös tämänkaltaisia tutkimussuuntia ja kysymyksenasetteluja, jolloin kulttuuripolitiikan ja kulttuurintutkimuksen yhdistäminen on toimiva lähestymistapa. Tutkimukseni tuottama tieto sijoittuu etnologian tutkimuksen tavoitteeseen ihmisten toiminnan tutkimisesta toiminnan edellytysten lähtökohdista, jonka näkökulmasta instituutiot luovat puitteet toiminnalle. Ministeriöiden rooli kulttuuripolitiikkaa ohjaavana ylätason toimijana on välillisesti vaikuttamassa tulevaisuuden suuntaviivoihin suomalaisen kulttuuriperintöalan toimijoiden tulevaisuuden kannalta, jonka tutkiminen tuli mahdolliseksi opintojeni kulttuuripoliittisen kontekstin löytyttyä.

8 LÄHTEET

8.1. Tutkimusaineisto

Kulttuuripolitiikan strategia 2020 (2009), Opetusministeriön julkaisuja 2009:12. Saatavilla www-muodossa: <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2009/Kulttuuripolitiikan_strategia_2020>

Valtioneuvoston selonteko kulttuurin tulevaisuudesta, (2011) Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:8. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2011/liitteet/OKM08.pdf?lang=en>>

Rakennusperintöstrategia. Valtioneuvoston päätös 13.6.2001, (2001) Ympäristöministeriön julkaisuja. Saatavilla www-muodossa: <<http://www.ymp.fi/fiFI/Ajankohtaista/Julkaisut/Erillisjulkaisut/Rakennusperintöstrategia%284727%29>>

Kulttuuriperintö tietoyhteiskunnassa: Strategiset tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset (2003), Opetusministeriön julkaisuja 2003:24. Saatavilla www-muodossa: <http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2003/kulttuuriperintö_tietoyhteiskunnassa__strategiset_tavoitteet_ja>

8.2. Lähdekirjallisuus

Aarnipuu, Petja 2008 : Turun linnan kerrottuna ja kertovana tilana. SKS.

Anderson, Benedict 1991 Imagined communities: reflections on the origin and spread of nationalism. London, Verso.

Anttonen, Pertti 2008: Kalevala ja kansalliseepoksen politiikka. Teoksessa Piela, Ulla, Knuutila, Seppo & Laaksonen, Pekka (toim.) Kalevalan kulttuurihistoria. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1179, Tiede. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 208–223.

Anttonen, Pertti 2009: Kulttuurin, perinnön ja perinteen kysymyksiä. Elore (ISSN 1456-3010), vol. 16 – 1/2009.

Barthel-Bouchier, Diane 2013: Cultural heritage and the challenge of Sustainability. Left Coast Press.

- Bennett, Oliver 1999: Kulttuuripolitiikka, kulttuuripessimismi ja postmoderniteetti. Teoksessa Anita Kangas & Juha Virkki (toim.) Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet . Jyväskylä: Sopi, pp. 13-32.
- Berger, Peter & Luckmann, Thomas (suom. & toim. Vesa Raiskila) 1994: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Gaudeamus.
- Donnachie, Ian 2010: World heritage Teoksessa: Harrison, Rodney (toim.) Understanding the politics of heritage. Manchester University Press.
- Fairclough, Graham 2010: Community and Culture, Society and Sustainability: The Faro Convention on the Value of Cultural Heritage for Society 2010, Heritage Outlook, Summer 2010, pp 29-31
- Fairclough, Norman 1997: Miten media puhuu. Tampere, Vastapaino.
- Fewster, Derek 2008: Kalevala ja muinaisuuden politisoituminen. Teoksessa Kalevalan kulttuurihistoria, (toim.) Ulla Piela, Seppo Knuutila & Pekka Laaksonen. SKS: Helsinki.
- Fingerroos, Outi. Refleksiivinen paikantaminen kulttuurintutkimuksessa. Elore 2/2003, 10. Vuosikerta. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry., Joensuu
- Geertz, Clifford 2003: (orig.1973) The Interperation of Cultures. New York: Basic Books, inc., Publishers.
- Harrison, Rodney 2010: Understanding the politics of heritage. Manchester University Press.
- Harrison, Rodney 2013: Heritage – Critical Approaches. Routledge
- Heiskanen, Ilkka 1999: Kun taiteet ja kulttuuri kohtasivat kestävän kehityksen”. Teoksessa: Anita Kangas & Juha Virkki (toim.) Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Jyväskylä: Sopi, 118-139.
- Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.) 2002: Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet. Tietosanoma.
- Heiskanen, Ilkka 2002: Kulttuuriteollisuus, luovat alat ja luova talous. Teoksessa Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.) 2002: Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet. Tietosanoma.
- Hobsbawm, Eric & Ranger, Terrance 1992 (orig. 1983): Invention of Tradition. Cambridge : Cambridge University Press, cop.
- Huvila, Isto 2013: Archives, Libraries and Museums in the Contemporary Society: Perspectives of the Professionals. iConference 2014 Proceedings . 45–64.

Hämeenaho Pilvi & Koskinen-Koivisto Eerika (toim.) 2014: Moniulotteinen etnografia. Ethnos ry, Helsinki.

Häyrynen, Simo 2006: Suomalaisen yhteiskunnan kulttuuripolitiikka. SoPhi, Jyväskylä.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: Diskurssianalyysin aakkoset. Vastapaino. Tampere.

Järvelä, Marja 1999: Kestävä kehitys ja kulttuurityö.. Teoksessa Anita Kangas & Juha Virkki (toim.) Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Jyväskylä: Sophi, 106-117.

Kagan, David & Kirchberg, Volker (ed.) 2008: Sustainability: A new frontier for the Arts and Culture. VAS.

Kangas, Anita & Virkki, Juha 1999: (toim.) Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Jyväskylä: Sophi.

Kangas, Anita. 1999: Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Teoksessa Anita Kangas & Juha Virkki (toim.) Kulttuuripolitiikan uudet vaatteet. Jyväskylä: Sophi, 156-178.

Kangas, Anita 2002: Alueellisen taidepolitiikan sykli. Teoksessa Taiteen mahdollisuuksista enemmän. Taide- ja taiteilijapoliittisen ohjelmaehdotuksen oheisjulkaisu. Opetusministeriö 2002. 32–39.

Karvonen, Minna & Räsänen, Elina 2002: Selvitys. Kulttuuriperintö valtionhallinnossa – linjaukset, suunnitelmat, ohjelmat ja yhteistyöelimet. Museovirasto.

Kirchenblatt-Kimblett, Barbara 1995: Theorizing heritage. New York University Press. Ethnomusicology, Vol. 39, No. 3 (Autumn, 1995), 367-380.

Knuuttila, Seppo 2010: Tutkimusaineistojen muodostaminen. Teoksessa Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura. 19-42.

Kurki, Tuulikki 2004: Tekstit kansanrunousarkiston liepeillä. Teoksessa Kurki, Tuulikki (toim.) 2004: Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat. SKS. 65-90.

Labadi, Sophia & Long, Colin 2010: Heritage and Globalisation. Routledge.

Lehtonen, Jaakko (2010) Maabrändin kehittäminen on suomalaisten elinolojen kehittämistä. Teoksessa Antti Isokangas (toim.) Mitä Suomi on? Keskustelua Suomesta ja suomalaisuudesta, s. 115-116. Helsinki: Finland Promotion Board.

Lillbroända-Annala, Sanna 2014: Kulttuuriperintö prosessina ja arvottamisen välineenä. Teoksessa Steel, Tytti, Turunen, Arja, Lillbroända-Annala, Sanna & Santikko, Maija (toim.) Muuttuva kulttuuriperintö. Ethnos ry Helsinki. 19-40.

Lähdesmäki, Tuuli 2001: The Concept of Heritage in the Construction of the European Cultural Identity. Teoksessa Multiculturalism. Critical and Interdisciplinary Perspectives. SDK.

McGuigan, Jim 2004: Rethinking Cultural Polic. Issues in cultural and media studies. Open University Press: Maidenhead.

Nyyssönen, Heino 2001: Muiston ja muistamisen politiikka. *Politiikka* 43):1, pp. 26-36.

Peltonen, Ulla-Maija 2003: Muistin paikat. Vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta. SKST 894. Helsinki: SKS.

Pietikäinen, Sari & Anne Mäntynen 2009: Kurssi kohti diskurssia. Tampere: Vastapaino.

Pirnes, Esa 2008: Merkityksellinen kulttuuri ja kulttuuripolitiikka: laaja kulttuurin käsite kulttuuripolitiikan perusteluna. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylän yliopiston kirjasto.

Porrier, Philippe 2003: Heritage and cultural policy in France under the fifth republic, *International Journal of Cultural Policy*, 9:2, 215-225

Pyykkönen, Miikka 2012: UNESCO and cultural diversity: democratisation, commodification or governmentalisation of culture?. *International Journal of Cultural Policy*, 18:5, 545-562.

Pöysä, Jyrki 2010: Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.) Vaeltavat metodit. Kultaneito VIII. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, 331–360.

Siivonen, Katriina (toim.) 2006: Kulttuurista kestävyyttä. Helsinki : Ethnos ry.

Siivonen, Katriina 2008: Saaristoidentiteetit merkkien virtoina. Varsinaissuomalainen arki ja aluekehitystyö globalisaation murroksessa. Helsinki : Suomen muinaismuistoyhdistys.

Sivula, Anna 2013: Teollisen kulttuuriperintöprosessin jäljillä. Teoksessa: Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura (toim.) 2013: Mitä on kulttuuriperintö, SKS. 161-191.

Singh, JP 2011: United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO). Creating norms in a complex world. Routledge.

Smith, Laurajane 2006: Uses of Heritage. Routledge. London.

Smith, Laurajane & Natsuko, Akagawa 2009: Intangible heritage. Routledge.

Steel, Tytti, Turunen, Arja, Lillbröanda-Annala, Sanna & Santikko, Maija (toim.) 2014: Muuttuva kulttuuriperintö. Ethnos ry Helsinki.

Summa, Hilikka 1989: Hyvinvointipolitiikka ja suunnitteluretoriikka: tapaus asuntopolitiikka. Espoo. Teknillinen korkeakoulu.

Suonpää, Mika 2013: Kulttuuriperintö-käsite ja sen käyttö Britannian poliittisessa keskustelussa. Teoksessa: Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura (toim.) 2013: Mitä on kulttuuriperintö. SKS.

Taira, Teemu 2004: Kartanpiirtäjän kulkuneuvo. Kirjoituskilpakeruun lukumahdollisuuksista. Teoksessa Kurki, Tuulikki (toim.) 2004: Kansanrunousarkisto, lukijat ja tulkinnat. SKS. 40-64.

Tuomi-Nikula, Outi, Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura (toim.) 2013: Mitä on kulttuuriperintö. SKS.

Turtiainen, Riikka 2012: Nopeammin, laajemmin, monipuolisemmin. Digitalisoituminen mediaurheilun seuraamisen muutoksessa. Turun yliopisto.

Vakimo, Sinikka 2010: Periaatteista eettiseen toimijuuteen – tutkimusetiikka kulttuurintutkimuksessa. Teoksessa Pöysä, Jyrki, Järviluoma, Helmi & Vakimo, Sinikka (toim.) Vaeltavat menetit. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu, 2010, 79–113.

Vilkuna, Janne. 2002: Kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristöt. Teoksessa: Heiskanen, Ilkka, Kangas, Anita & Mitchell, Ritva (toim.) 2002: Taiteen ja kulttuurin kentät. Perusrakenteet, hallinta, lainsäädäntö ja uudet haasteet. Tietosanoma.

8.3. Painamattomat lähteet ja verkkosivut

Faron sopimus: Euroopan neuvoston puitesopimus kulttuuriperinnön arvosta yhteiskunnalle. Euroopan neuvoston sopimussarja - nro 199. <URL: <http://faronosopimus.org> > (Vierailtu 14.5.2014)

Koivunen, Hannele 2004: Onko kulttuurilla vientiä? Opetusministeriön, ulkoasiainministeriön ja kauppaja- ja teollisuusministeriön Kulttuurivienti –hanke. Selvitysmiehen raportti. Opetusministeriön julkaisuja 2004:22. Opetusministeriö. Helsinki 2004. <URL: http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2004/onko_kulttuurilla_vientia_opetusministerion_ulkoasiain_minister>. (Vierailtu 14.5.2014)

Kumpulainen, Kaisu 2006: Taide- ja taiteilijapoliittinen ohjelma: poliittinen ohjelma taiteen ja taiteilijoiden aseman edistämiseksi. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Paasikivi 2014 [online] <URL: <http://hiiskuttua.utu.fi/2014/11/kulttuuriperinnon-elinkaaria-ja-tulevaisuuksia/>>. (Vierailtu 15.2.2015)

Suomen Perustulaki, FINLEX. <URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>. (Vierailtu 14.4.2015)

Virolainen, Jutta 2012: Kulttuuri vientituotteena. Kulttuuriviennin merkitykset ja tavoitteet opetus- ja kulttuuriministeriön ohjelmateksteissä 2000-luvun alussa. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Unesco. 2003: What is Intangible Cultural Heritage? [online] <URL: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?lg=en&pg=00002>> (Vierailtu 22.7.2014)

Ympäristöministeriö 2004, Mitä on kestävä kehitys [online]. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?node=8607&lan=fi> (Vierailtu: 22.5.2014)